

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Lackovský

Ochrana práv třetích osob v exekučním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

JUDr. Tomáš Pohl

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 21. listopadu 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Ochrana práv třetích osob v exekučním řízení zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Praze, dne 21. listopadu 2016

Petr Lackovský

Rád bych na tomto místě poděkoval paní doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. a panu JUDr. Tomáši Pohlovi za odborné vedení, rady a připomínky k této diplomové práci. Manželce Jaroslavě Lackovské za trpělivost a pomoc po celou dobu studia a Davidu Vavřínkovi za asistenci po celou dobu studia. Ing. Květoslavu Soukupovi a Tereze Cachové za konečnou úpravu tohoto textu. Dále všem, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Úvod	7
1. Historie majetkových exekucí a práv třetích osob.....	9
1. 1. Exekuční právo v Římské říši.....	9
1. 1. 1. Zákon dvanácti desek	9
1. 1. 2. Soudní proces před praetory	10
1. 1. 3. Soudní proces před caesarem.....	11
1. 2. Závěr římského období.....	12
1. 3. Exekuce majetku a práva třetích osob v době středověku a novověku.....	13
1. 4. Exekuční řád 79/1896.....	14
1. 5. Právní úprava po roce 1918.....	15
1. 6. Právní úprava po r. 1945 a občanský soudní řád 142/1950 Sb.....	15
1. 7. Občanský soudní řád zákon č. 99/1963 Sb.....	16
2. Účinný exekuční řád – zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti.....	17
2. 1. Vznik nového způsobu řešení majetkových exekucí	17
2. 2. Funkce, struktura, zásady exekučního řádu.....	19
2. 3. Zásady exekučního řízení	21
2. 3. 1. Obecné zásady ovládající exekuční řízení	21
<i>Zásada autonomie vůle</i>	21
<i>Zásada inumerativnosti veřejnoprávních pretenzí</i>	21
<i>Zásada nezávislosti</i>	22
<i>Zásada zákonného soudu</i>	22
<i>Zásada rovnosti</i>	22
<i>Zásada legálního pořádku</i>	22
<i>Zásada materiální pravdy</i>	22
<i>Bdělým patří právo</i>	23
<i>Zásada odbornosti</i>	23
<i>Zásada ochrany práv třetích osob</i>	23
<i>Zásada přiměřenosti</i>	25
<i>Zásady střetu pohledávek</i>	26
2. 4. Ústavní zakotvení exekuční činnosti a ochrany práv třetích osob v exekučním řízení	27
2. 4. 1. Ústavní zakotvení exekuční činnosti.....	27
2. 4. 2. Ústavní zakotvení ochrany práv třetích osob.....	29
2. 4. 3. Vztah zákona 99/1963 Sb. a zákona 120/2001 Sb.	29
2. 5. Etapy exekučního řízení dle exekučního řádu.....	31
2. 5. 1. Zahájení exekučního řízení	31
2. 5. 2. Exekuční činnost	31
2. 5. 3. Rozvržení výtěžku exekuce	32
2. 6. Subjekty řízení	32
2. 6. 1. Exekuční soud	32
2. 6. 2. Exekutor.....	32
2. 6. 3. Účastníci řízení.....	33
2. 7. Exekuční činnost a práva třetích osob v exekučním řízení	34
2. 7. 1. Dobrovolné splnění povinným primární ochranou práv třetích osob.....	35
2. 7. 2. Spis v exekučním řízení.....	36
2. 7. 3. Nestrannost exekutora při výkonu exekuční činnosti.....	36
3. Třetí osoby v exekučním řízení	37
3. 1. Rozdělení a role třetích osob v exekučním řízení.....	38
3. 2. Zdroje ochrany práv třetích osob v exekučním řízení.....	40

3. 3. Třetí osoby povinné součinností.....	41
3. 4. Systematika ochrany práv třetích osob dotčených exekuční činností.....	44
4. Práva třetích osob v exekučním řízení.....	45
4. 1. Základní práva a svobody.....	45
4. 1. 1. Nedotknutelnost osoby	46
4. 1. 2. Nedotknutelnost obydlí.....	46
4. 1. 3. Listovní tajemství	48
4. 2. Ochrana osobnostních práv v exekučním řízení.....	48
4. 2. 1. Právo na rodinný a soukromý život.....	49
4. 2. 2. Žaloba na ochranu osobnosti.....	50
4. 3. Pravidla pro používání označení exekutor	50
4. 4. Veřejnoprávní dohled nad exekuční činností	51
4. 4. 1. Nezákoný postup exekutora při exekuční činnosti.....	51
4. 4. 2. Státní dohled.....	51
4. 4. 3. Disciplinární odpovědnost	52
4. 4. 4. Dohled předsedy soudu.....	52
4. 4. 5. Trestní odpovědnost	52
4. 5. Rejstřík zahájených exekucí	52
4. 6. Centrální evidence exekucí.....	53
5. Zaplacení vymáhané pohledávky třetí osobou	53
5. 2. Absolutní věcná práva třetích osob v exekučním řízení	56
5. 2. 1. Vlastnické právo	56
5. 2. 2. Definice věci z pohledu exekučního řízení	58
5. 2. 3. Vlastnictví v exekučním řízení.....	59
5. 3. Vlastnické právo třetích osob a jeho ochrana v exekučním řízení	59
5. 3. 1. Záznam činnosti exekutora při soupisu movitých věcí	61
5. 4. Spoluvlastnictví	62
5. 5. Držba v exekučním řízení.....	63
5. 6. Zástavní právo.....	63
5. 7. Zadržovací právo	64
5. 8. Věcná práva k věci cizí	65
5. 9. Zajišťovací převod práva.....	65
5. 10. Právo stavby.....	66
5. 11. Manželské majetkové právo	67
5. 12. Obrana věcných práv.....	71
5. 12. 1. Institut vyškrtnutí a vylučovací spor	71
5. 13. Věci nepodléhající výkonu exekuce.....	77
5. 14. Ochrana hotovostních peněz.....	81
5. 15. Relativní práva třetích osob v exekučním řízení.....	83
5. 16. Ochrana práva na mzdu či plat zaměstnanců povinného	84
5. 16. 1. Ochrana bezhotovostních peněz na účtu povinného určených na mzdy	86
5. 17. Příkázání pohledávky	88
5. 18. Exekuce postižením podílu v obchodní společnosti či družstvu	91
5. 19. Exekuce pozastavením řidičského oprávnění.....	92
6. Uspokojení práv na nepeněžní plnění.....	93
7. Odpůrčí žaloba proti jednání povinného v exekučním řízení	94
7. 1. Odporové spory dle exekučního práva.....	98
7. 2. Univerzální ochrana – mimo exekuční řízení.....	99
7. 2. 1. Žaloba z lepšího práva a na vydání bezdůvodného obohacení.....	99
7. 2. 2. Spory z lepšího práva	100

Závěr	101
Seznam zkratek.....	109
Seznam použité literatury a pramenů:	110
Abstrakt.....	117
Abstract.....	118
Klíčová slova.....	119

Úvod

Diplomovou práci jsem začal psát v roce 2013. V té době jsem vykonával sociálně-právní poradenství a lektorství finanční gramotnosti v několika občanských sdruženích zabývajících se problematikou inkluze rizikových skupin obyvatel.

Setkával jsem se tak s mnoha lidmi, které spojoval stejný jmenovatel, jímž byla a je traumatizující zkušenost s exekucním řízením. Většina těchto lidí byla povinnými v exekucním řízení, ale nezanedbatelnou část tvořili lidé, jichž se exekucní řízení dotklo neméně bolestně, a to i přes skutečnost, že sami plnili své povinnosti beze zbytku a nikterak neporušovali právní řád České republiky.

A tak jsem byl konfrontován s praktickými dopady průběhu exekucního řízení – činností soudních exekutorů.

Uvědomil jsem si, že exekucním řízením veřejná moc zasahuje zcela zásadním způsobem do práv osob, způsobem, který je v soukromém právu unikátní. Veřejná moc ke splnění smluvní povinnosti, která nebyla splněna, dobrovolně umožňuje použít násilí.

Jde o konečné naplnění starořímské zásady *pacta sunt servanda*.

Nejde o ledajakou morální zásadu, ale o princip, který je základním kamenem dnešní tržní společnosti. Hlavním mechanismem tržní společnosti je vytváření zisků. Tedy materiálního přebytku, jenž je produktem hospodářských aktivit jejích aktérů. Veškeré snažení jedinců uvnitř systému je motivováno a řízeno touhou po zisku. Suma individuálních zisků je pak ziskem společnosti celé....

Veškerá hospodářská činnost takto činících jedinců je vykonávána na základě nesčetných dobrovolně uzavíraných dohod. Ale jen řádným a včasným splněním dohody je zajištěn kýžený výsledek, a to prospěch – pro obě strany. Pokud dojde k situaci, že jedna strana přestane plnit nebo od počátku neplní dohodu, prospěch je nižší a materiální zisk také. Pokud by se tak začalo chovat více aktérů tržního systému, zcela jistě by nastal kolaps a taková společnost by se musela upnout na jiné hodnoty

Exekucní řízení je pak částí právního rámce, zajišťujícího stabilitu společenského systému. Mělo by být krajním řešením smluvních vztahů. Jako každé krajní řešení balancuje na hraně spravedlnosti. Násilí působené výkonem veřejné moci, zajišťující plnění dobrovolně uzavřených smluv, dopadá i na osoby, které s uzavřenou smlouvou nemají nic společného. Tyto osoby nemohly ovlivnit její vznik ani průběh plnění apod., přesto jsou exekucním řízením zasažena jejich práva, jsou jim ukládány povinnosti, v krajních případech jsou práv zbavovány.

Zákonodárce si je této skutečnosti vědom, a proto od počátku exekučního práva toto obsahuje instituty chránící práva třetích osob v exekučním řízení. Postupně vzniká soubor norem, které upravují postavení třetích osob v exekučním řízení.

Myslím, že jde o velice důležitou část právní úpravy věnované exekučnímu řízení, poněvadž v případech, kdy je stát nucen v zájmu spravedlnosti použít násilí, je tak třeba činit precizně a zároveň tak, aby nebyl vzbuzen ve společnosti pocit křivdy.

V práci se věnuji vývoji těchto norem, ale hlavně popisu současného právního stavu postavení třetích osob v exekučním řízení.

1. Historie majetkových exekucí a práv třetích osob

1. 1. Exekuční právo v Římské říši

Veškerý rozvoj lidských civilizací tak, jak ho známe dnes z popisu dějepisců, stavěl na technologickém pokroku, hromadění majetku a rozvoji tržního principu. Zlepšování technologií přináší zvýšenou efektivitu výroby a bohatství, jež je nutným prostředkem k získání podílu na moci. Zvyšující se objem hospodářské činnosti vyžaduje stanovení jasných právních norem, které zajistí jistotu subjektům tržní hry.

Již starověké říše obchodovaly mezi sebou na velké vzdálenosti a tento obchod znamenal nemalý společenský rozkvět. Není tudíž divu, že vlastnictví, ale i právní nároky plynoucí z jeho dispozic, se těšily již tenkrát právní ochraně.

Započnu stručným přehledem, jak tomu bylo v Římské říši, poněvadž tu dnes nazýváme kolébkou evropského právního systému.

1. 1. 1. Zákon dvanácti desek

Již v době královské, tedy v době před rokem 500 př. n. l., existovaly právní normy chránící věřitele před neplněním ze strany dlužníka. V zákoně dvanácti desek¹ pocházejícím z poloviny pátého století př. n. l.² stálo, že věřitel, jemuž dlužník neplní, je oprávněn jej prodat do otroctví, popřípadě zabít. Dlužník se stal na základě porušení primární obligační povinnosti majetkem věřitele. Zákon dvanácti desek přenechal držení všech práv majetkových i osobnostních, s rodinou spjatých, otcí rodiny. Měl výlučnou moc nad ostatními členy rodiny a pater familiae byl jediným vlastníkem rodinného majetku. Tento právní stav znamenal snížení počtu subjektů oprávněných práva nabývat. Subjektem práv byl pouze pater familiae.

Zákon dvanácti desek přinesl jednoduchá pravidla chránící strany kontraktů před neplněním závazných povinností. Tato právní úprava vycházela ze zásady *pacta sunt servanda* – smlouvy jsou dodržovány. Pokud některá ze stran neplnila povinnosti, ke kterým se zavázala, měl věřitel právo exektovat dlužníka samého. Ten se tím stal majetkem věřitele. Věřitel měl

¹ Nedochovaný soupis některých královských zákonů, porízen na žádost plebejů komisí decenvirů – úředníků, volených jen pro tento úkol.

² VÁŽNÝ, Jan. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 13: „2. Vznikl-li tedy mezi občany spor, musil býti nejprve formálně ustaven před nositelem státní moci iurisdikční. Jím byl v době královské zajisté král, po pádu království konsulové a od roku 367 př. Kr. praetor (urbanus), nižší soudní kompetenci měli i obecní magistrátové.“

tedy dispoziční volnost naložit s dlužníkem stejně jako s každou jinou částí svého majetku. Taková exekuce byla spíše pomstou ve formě trestu.

Ani toto přísné pravidlo z doby královské nelze brát doslovně. Také zde byly, jak vysvětluje Vážný,³ procesní pravidla, která musel věřitel respektovat, než se mohl zmocnit dlužníka svémocí.

1. 1. 2. Soudní proces před praetory

Aebutovy zákony z poloviny druhého století př. n. l. tuto praxi značně zmírnily. V procesu došlo k rozdělení do dvou stádií a jurisdikční pravomoc převzal magistrát – praetor. Věřiteli už bylo zakázáno nakládat s dlužníkem jako s věcí, nemohl jej ani usmrtit, ani věznit. Mohl jej však donutit, aby si svůj dluh odpracoval. Současně vznikla možnost tzv. majetkové sukcese. Jde o již poměrně moderní přístup ke konsolidaci dluhu. Věřitel se uspokojil z dlužníkovy majetku. Ne však jeho prodejem, ale převodem na svou osobu. Existovala i možnost, že za dlužníka zaplatila dluh třetí osoba a na ni pak byl sukcesován dlužníkův majetek.

Teprve pozdější vývoj přinesl možnost dlužníkův majetek prodávat po částech a tak zajistit větší spravedlnost. Exekuce se stala již jen nástrojem ekonomické odplaty, nikoliv i formou společenské dehonestace či jiného trestu. V této době byl jediným vlastníkem majetku v rodině *pater familiae*, a tak zde nemohlo být řeči o neoprávněném zásahu do práv jiných rodinných příslušníků jako byla manželka či potomci apod. Jediným případem, kdy mohla být dotčena práva třetí osoby, je situace, kdy se na statku, usedlosti či v domě dlužníka nacházely předměty jiného *patera familiae*. Ten již v nejranějších dobách legisakčního procesu mohl vznést reivindikační žalobu.

V období klasickém se římský proces civilního práva zpružní a řízení se rozpadá do dvou stádií, a to na část první před praetorem – *in jure* – a na část druhou před soudcem – *apud iudicem*. Věřitel podává reivindikační žalobu, a to buď na částku či věc. Pokud dlužník souhlasí, praetor ji věřiteli přiřkne a tím je skončeno. Pokud dlužník podá odpor, je založen spor, a ten řeší soudce v druhé části řízení. I ve formulovém procesu je možné, že jsou dotčena vlastnická práva třetí osoby. Nezbyvá jí nic jiného, než se bránit reivindikační žalobou před praetorem. Již zde je zárodek dnešní excindační žaloby. Princip je velice podobný – třetí osoba se musí aktivně domáhat obrany svých práv podáním žaloby a musí unést důkazní břemeno, popřípadě jí musí svědčit souhlas věřitele s vyčleněním dané věci

³ VÁŽNÝ, Jan. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935.

z majetku dlužníka. Ale mechanismus reivindikace je podobný dnešní žalobě na určení vlastnického práva.

Jiná by byla situace, kdyby věřitel věděl, že jde o věc třetí osoby a záměrně zneužil exekučního řízení k získání takové věci. Pak by se třetí osoba mohla domáhat svých práv *actio furti manifestum*.

1. 1. 3. Soudní proces před caesarem

Na přelomu letopočtu končí éra republikánského zřízení a začíná epocha diktátorská. Přinesla politickou, sociální a ekonomickou stabilitu, a tudíž i velký rozvoj právní vědy. Toto období je nazýváno obdobím klasické jurisprudence. Objevují se nové subjekty, které vytváří vliv na soudní řízení. Jsou to především principem autorizovaní právníci, kteří vykládají sporná místa právního systému, a tento výklad je právoplatným pramenem práva. Do řízení samého mohl zasáhnout přímo diktátor a svými intradikcionese se postavit na jednu stranu sporu, a tak ovlivnit výsledek řízení.

Obě popsané metody ovlivňování soudního řízení mohly být využity jak třetí osobou v exekučním řízení, tak kteroukoliv ze stran. V majetkových sporech však tyto metody ovlivnění výsledku řízení nebyly patrně příliš časté a hlavní obranou třetí osoby byla již zmíněná reivindikační žaloba.

Ulpianus jako jeden z nejuznávanějších římských znalců práva, jehož názory byly respektovány při rozhodování soudů a vážili si jich i caesarové, ve svých spisech tvrdí: „*Povinnost každého jednotlivce plnit své závazky patří mezi nejstarší právní zásady.*“ Stanovení této povinnosti, vzešlé z bytostných zájmů existence lidského žití, však s sebou přineslo i neochotu ji dodržovat, a tak zákonitě musel nastoupit režim podrobení se donucením ke splnění své povinnosti. Ta byla a je vynucována státní mocí, a to jak v přímé, tak v přenesené formě. Avšak ani nejsvatější úmysly vykonavatele práva, podepřené nejdokonalejšími zákony, nejsou schopny zabránit právním excesům, to je vytvoření návazné nespravedlnosti i selhání lidského faktoru, jak je dnes v módě říkat. A proto i druhá strana má a musí mít možnost se tomuto donucení bránit zákonnými prostředky, a to již proti výnosu neoprávněnému.

Právo Římské říše nejprve posilovalo pozici věřitele a to zapříčinilo stav ekonomické vyčerpanosti dlužníka i osob na něm závislých s přímým ohrožením jejich existence. Proto byly postupně zaváděny do právního systému normy respektující i základní práva dlužníků.

Pokud Ulpianus⁴ jako přední znalec práva římského již rozpoznal dichotomii práv věřitele a práv dlužníka, přičemž si byl vědom právní síly zásady *pacta sunt servanda*, je možné dovodit, že práva třetích osob měla být chráněna nejméně tak silně jako práva dlužníka, vezme-li v úvahu, že ony s primárním závazkem neměly vůbec nic společného.

1. 2. Závěr římského období

Jak z předešlého textu vyplývá, než právo dospělo k potřebě chránit třetí osoby, muselo nejprve dospět k potřebě chránit ty osoby, které byly přímými účastníky právního vztahu nebo-li smluvní strany.

Tato ochrana spočívala v průběžném vzniku norem, chránících dlužníka proti svévoli věřitele, přechodu od komplexní exekuce k exekuci částečné a v dalších pravidlech, jimiž byl dlužník chráněn proti přílišné moci věřitele. Teprve když bylo zajištěno spravedlivé nakládání s dlužníkem, vznikl tlak na spravedlivé nakládání s třetími osobami, respektive s jejich právy, které mohly být postupem věřitele vůči dlužníkovi dotčeny.

V této době zákonodárci postupovali nejjednodušším způsobem a pro ochranu práv třetích osob použili již zavedené prostředky ochrany dlužníka. Je to především reivindikační žaloba umožňující třetí osobě ochránit svůj majetek před věřitelem konfiskujícím majetek svého dlužníka.

Pokud bychom chtěli vše sledovat na časové ose, tak bychom na prvním místě mohli spatřit vznik exekučního řízení jako systému, který zaručil věřiteli ochranu jeho práv ve smyslu naplnění zásady *pacta sunt servanda*. V pozdější době vznikl požadavek na ochranu práv nejen věřitelových, ale i dlužníkových. Bylo uznáno, že fakt, že dlužník má povinnost vůči věřiteli, ještě nezakládá možnost věřitele nakládat s dlužníkem zcela svévolně, jelikož to hrubě překračovalo míru oprávnění či nároku, který ze vztahu věřiteli vyplýval. V zájmu *equity* – tedy prostým rozumem požadované spravedlnosti, tak došlo k úpravě postupů, kterými se věřitel mohl proti vůli dlužníka domoci svého práva.

Na konci procesu vývoje právního institutu ochrany práv třetích osob byl splněn požadavek na spravedlnost pro širší okruh osob. Je brán zřetel nejen na zájmy stran právního vztahu, ale i osob, které se závazkovým vztahem, který je původcem exekuční činnosti, nemají nic společného a do jejich práv bylo zasaženo z důvodu neopatrnosti, náhody či přílišné horlivosti.

⁴ KINCL, Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 3.

1. 3. Exekuce majetku a práva třetích osob v době středověku a novověku

Zánikem impéria Římské říše a tím i ukončením panství římského práva nad celým územím nastalo postupně v Evropě období, kdy se na přechodnou dobu právo věnovalo více morálce v oblasti vztahů mezi pohlavími a potírání všeho, co odporovalo tehdejšímu raně křesťanskému dogmatu. Panovníci prvních národních států pak transponovali tyto normy kanonického práva do vlastních právních řádů, tzv. dekretů, výnosů apod., na území odpovídajícímu dnešní České republice. Většina lidí neměla šanci vlastnit nějaký majetek ve větším měřítku. Nemovitosti vlastnil výhradně panovník, který je později je přerozděloval mezi členy své družiny. Ostatní lidé se stali vazaly, poddanými, kteří dostali oprávnění hospodařit za rentu, desátek či robotu s určeným majetkem – půdou. Pokud vznikly majetkové spory, král je bleskurychle vyřešil tím, že majetek odebral a přidělil tomu, komu uznal za vhodné. Pokud se dopustil ztráty na majetku poddaný, tak s ním vrchnost naložila dle libosti, od nucených prací až po propadnutí hrdlem. Šlo o dobu, v níž vévodilo právo silnějšího, tedy svémoc, a na ochranu slabších se hledělo jen málo. Tento stav však nebyl udržitelný a svémoc začala být potírána nově nastoleným právním řádem. Stavovské právo k tomu účelu vytvořilo delikt – výtržnost. Ten chránil obyvatele před svémocným ozbrojeným vpádem na cizí grunty, způsobením škody, ohrožováním zbraní, zbitím či napadením protistrany v soudním sporu. Neoprávněné vniknutí do domu postihoval delikt zvaný výboj. V pozdním feudalismu s rozvojem obchodu, řemesel i hustší osídleností byly přijaty právní normy, upravující exekuci movitého i nemovitého majetku. Šlo o systém šesti procesních stádií, kdy teprve poslední znamenalo pro dlužníka ztrátu majetku. V této době městské právo přineslo vězení pro dlužníky. Ztrátou svobody byl postižen sice dlužník, ale v podstatě šlo jen o způsob, jak od jeho příbuzných získat dlužnou sumu.

Třetí osoby tak byly vystaveny silnému tlaku věřitele na splnění povinnosti, která vznikla osobě dlužníka. Třetí osoby jsou pro věřitele zdrojem uspokojení jeho nároku bez ohledu na spravedlnost takového postupu.

Společenské, politické a hospodářské změny na počátku 19. století si vyžádaly dokonalejší právní úpravu. Právní řád byl zcela rekonstruován. Základní zásady byly uznány jako vůdčí principy a ty se staly pilíři tzv. právního státu. Právo již nemohlo obsahovat normy odporující obecné spravedlnosti, jež byla jedním z těchto vůdčích principů.

1. 4. Exekuční řád 79/1896

Exekuční řád z roku 1896 nahradil josefínskou úpravu majetkových exekucí, obsaženou v Obecném soudním řádě.

Zákon č. 79/1896 ř. z., o řízení zajišťovacím a exekučním, přinesl moderní úpravu exekučního řízení, zcela oddělenou od řízení nalézacího, podobnou té dnešní, obsažené v zákoně 99/1963 Sb. a v zákoně č. 120/2001 Sb. Na rozdíl od dnešního exekučního řádu, který je druhou kolejí vedle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, byl zákon 79 úpravou jedinou.

Exekuce mohla být vykonána jen na základě platného exekučního titulu, povoloval ji na návrh oprávněné strany civilní soud, jenž byl v tomto případě exekučním soudem. Zákon tuto pravomoc svěřil okresním soudům. Výkon exekuce zajišťovali a prováděli soudní úředníci.

Zákon 79/1896 je zcela založen na principu, že exekucí má být postižen toliko majetek dlužníka. Proto stanovuje přesná pravidla, kterými se exekuční proces řídí. Exekuční činnost je svěřena profesionální státní instituci a tak je dána odpovědnost státu za zákonný postup exekuci konajících úředníků. Systém norem obsažených v tomto zákoně na jedné straně chrání práva věřitelů a na druhé staví mantinely proti jejich zneužití. V § 37 zákona č. 79/1896 je poskytnut nástroj obrany třetí osobě, která se cítí dotčena exekucí na majetek dlužníka tím, že je do exekuce zahrnut předmět,⁵ ke kterému má práva nepřipouštějící výkon exekuce. Dotčená třetí osoba je aktivně legitimována a musí podat odpor, jenž má podobu žaloby. Žaloba směřuje proti věřiteli – tedy oprávněnému – pasivně legitimovanému a žalobce nese důkazní břemeno. Pokud exekuční soud shledá, že je požadavek třetí osoby oprávněný v rozsahu uznaného nároku, exekuci zruší.

Základním požadavkem zákona je možnost exekuvovat pouze majetek dlužníka. Zákonodárce si však uvědomoval, že v praxi lze velice těžce rozeznat majetek dlužníka od majetku ostatních osob. Věřitel sledující vlastní zájem na uspokojení svého nároku nebyl zatěžován požadavkem výrazně chránit práva osob odlišných od dlužníka. Proto byl do zákona vtělen samostatný nový institut odporu jako obrana práv třetích osob. Tato obrana spočívá na aktivitě osoby dotčené na svém právu, tedy podání speciální žaloby.

Obrana práv třetích osob, jak je z výše uvedeného patrné, je velice podobná dnešní úpravě, tedy vylučovací žalobě. Hlavním shodným znakem je důkazní břemeno na straně žalobce –

⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. RCF-II134/38, z roku 1938.

tedy třetí osoby, která je nespravedlivě postižena zahrnutím části jejího majetku mezi exekuční majetek dlužníkův. Shodná je však i forma – jde o žalobu. Třetí osoba, aby byla ve sporu úspěšná, musí mít práva, která vylučují výkon rozhodnutí.

Úprava exekučního práva 19. století je velice stručná, neklade na třetí osoby požadavky rozsáhlé součinnosti, nedává ani přesná pravidla chránící osoby závislé výživou na osobě dlužníka apod. Jde o úpravu poplatnou době, kdy neexistovaly mechanismy ochrany tzv. základních lidských práv, které byly po II. světové válce pojaty mezi hlavní pilíře konceptu právního státu.

1. 5. Právní úprava po roce 1918

Vznik⁶ Československé republiky neměl na právní úpravu exekučního řízení vliv, poněvadž celý rakousko-uherský právní řád byl recepční⁷ normou převzat jako celek. Snaha o přijetí nové národní úpravy v roce 1934 byla neúspěšná.

Ve válečných letech platily na území Protektorátu Čechy a Morava speciální protektorátní předpisy a subsidiárně právní řád Německé říše. Hlavním ideovým pramenem byly Norimberské zákony⁸. Jedním z cílů nového práva byla snaha o konfiskaci majetku dle rasového klíče. Na území Protektorátu bylo v této oblasti hlavním právním předpisem Nařízení říšského protektora z 21. června 1939.

Podobnost s exekucemi občanského práva je opravdu jen zdánlivá. Počátečním impulsem k prolomení majetkových práv osob nebyl vztah mezi smluvními stranami a cílem nebylo dosažení spravedlnosti, ale řízené odnětí majetku určeným skupinám obyvatel. Zcela zjevně šlo o princip odlišný od principu exekučního práva.

1. 6. Právní úprava po r. 1945 a občanský soudní řád 142/1950 Sb.

Po skončení druhé světové války prezident Edvard Beneš svým ústavním dekretem č. 11 jako přílohou vyhlášky ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky⁹, obnovil platnost prvorepublikového právního řádu. Exekuční řád

⁶ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

⁷ Zákon č. 1/1918 Sb.

⁸ Na území Německé říše účinné od 15. září 1935.

⁹ Natrvalo se dekry staly platnou součástí právního řádu České republiky až ústavním zákonem 57/1946 Sb., kterým byly schváleny a prohlášeny za zákon dekry prezidenta republiky.

z roku 1896 byl účinný až do roku 1951. Nahradil jej zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád.

Šlo o předpis poplatný době, silně inspirovaný právním systémem sovětského typu. Exekuční řízení bylo začleněno za normy řízení nalézacího. Jeho význam vzhledem k systematické likvidaci soukromého vlastnictví poklesl. Společnost změnila hodnotový rámec. Právo užívat nabylo na důležitosti, zatímco právo vlastnické bylo potlačeno. Důkazem je i postupný zánik katastru nemovitostí, vznik nového právního institutu, právo dlouhodobého užívání apod. Vlastnictví bylo rozděleno do tří skupin a pro každou platila jiná pravidla ochrany. Politická doktrína předpokládala postupný zánik soukromého vlastnictví, omezenou existenci osobního vlastnictví a dominantní úlohu socialistického vlastnictví. V takovémto politicko – ekonomickém rámci byl jen malý prostor pro uplatňování právních norem, které určovaly způsob zabavování cizího majetku. Pokud stát uznal za vhodné majetek odejmout vlastníkov, měl dostatek jiných nástrojů, jak tak učinit, než aby se plahočil cestou civilního soudního řízení.

Změněný hodnotový systém determinoval zcela jiný přístup k zacházení s právní normou, která je jen lehce změněna oproti předválečné úpravě. Změnilo se sociální, hospodářské a tedy i právní prostředí. Lidově demokratická společnost, fungující na socialistických principech, silně omezila četnost obchodních i majetkových transakcí mezi občany. V důsledku této proměny ztratilo svůj význam i exekuční právo. Formálně ale existovalo a bylo možné jej i použít. Ochranou práv třetích osob se nezabývalo více než právní úprava 19. století.

Lidově demokratická úprava exekuce jako speciální nástroj obrany práv třetích osob v § 442 zákona č. 142/1950 Sb. upravila žalobu o vyloučení věci z exekuce. Třetí osoba aktivně legitimována je opět žalobcem, tedy věřitelem, pasivně legitimovaným žalovaným je jeho dlužník a pravomoc rozhodnout o tom, zda právo třetí osoby znamená nepřipuštění výkonu exekuce, má exekuční soud. To, co žalovaný tvrdí, musí také dokázat. Je patrné, že mechanismus vylučovací žaloby je velice podobný odporu obsaženému v Exekučním řádu z roku 1896.

1. 7. Občanský soudní řád zákon č. 99/1963 Sb.

Socialistická úprava civilního procesu – občanský soudní řád 99/1963 Sb. – účinná po mnoha novelizacích dodnes, přinesla změny, a to především svými novelami po roce 1989. Tyto změny spočívají v podrobné úpravě jednotlivých typů výkonu rozhodnutí, zavedení limitů pro výkon rozhodnutí stanovením nezabavitelných částek, vyloučených věcí z výkonu

rozhodnutí, zavedení pravidel postupu pro vykonavatele, pro soudní dražbu apod. Nástrojem obrany práv třetích osob je vylučovací žaloba fungující na stejném principu, popsáném u předcházejících předpisů. Občanský soudní řád 99/1963 Sb. přinesl nový termín pro exekuci, kterou nahradil termínem výkon rozhodnutí. Jelikož je zákon stále účinný, je živé i toto označení a odlišuje tak řízení konané dle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, od řízení exekučního dle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, tzv. exekučního řádu.

Jde o v současné době účinnou právní úpravu majetkových exekucí. Její přijetí bylo vynuceno příchodem nového tržního prostředí, postaveného opět na jediném druhu vlastnictví, které se stalo předmětem mnoha obligačních vztahů. V socialistické ekonomice byl pouze jeden hospodář, zaměstnavatel, bankéř atd. V tržní společnosti je mnoho navzájem si rovných ekonomických entit, které navzájem kooperují, ale jen úspěch v soutěži znamená přežití. Tak vzrostl tlak na vynucené splnění závazku. Úprava obsažená v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, se ukázala nedostatečnou, a to především z pohledu efektivity řízení. Soudy byly zavaleny exekuční agendou, a tak řízení o výkonu rozhodnutí trvalo nepřiměřeně dlouho.

2. Účinný exekuční řád – zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti

2. 1. Vznik nového způsobu řešení majetkových exekucí

Jak jsem již předeslal v minulé kapitole, přijetí zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a změně některých předpisů (dále jen exekuční řád), bylo vynuceno změnou ekonomicko – sociálního systému společnosti po roce 1989. Nová úprava exekučního řízení nenahradila úpravu výkonu rozhodnutí obsaženou v zákoně č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ale přinesla další specifický mechanismus v řešení majetkových exekucí. Obě úpravy tak s mnoha novelami koexistují v právním řádu dodnes. Exekuční řád měl přinést podstatně efektivnější materiál k uspokojení věřitelů či jiných držitelů exekučních titulů.

Zákonodárce se při tvorbě právní úpravy exekučního řádu inspiroval prvorepublikovým exekučním řádem z roku 1896 a novým slovenským exekučním poriadkom 233/1995 S.S., o súdnych exekútoroch a exekúčnej činnosti.

Jeho hlavní odlišností od předchozích předpisů je vytvoření zcela unikátního vykonávacího aparátu. Doposud byli vykonavatelé zaměstnanci soudu, tedy státu. Jejich plat se nikterak neodvíjel od úspěchu, který řízení mělo pro vymáhajícího věřitele. Exekuční řád vytvořil nový podnikatelský subjekt a pověřil jej výkonem exekuční činnosti. Tím subjektem je soudní exekutor, který disponuje veřejnou mocí. Je tak úřední osobou, zajišťující naplnění práva ve prospěch soukromých osob. Na druhou stranu je exekutor podnikatelem, a tedy smyslem jeho činnosti je i zisk. Tak je zainteresován na výsledku řízení.

Zaznamenal jsem tendence výše popsaný rozpor, jímž je zatížena činnost soudních exekutorů, zahlazovat či zcela stírat s poukazem na notářské úřady, notáře a notářskou činnost. Notáři jsou také podnikatelé a jsou státem pověřeni výkonem veřejné funkce. Pro mnou popsaný rozpor je však podstatná náplň či obsah jejich činností. Činnost soudních exekutorů je kontroverznější, do práv osob více inherující, na několika místech dokonce na základě zákona prolamující ústavní principy. Jde také o činnost, při níž dochází k originárnímu vzniku vlastnického práva. Výše odměny exekutora je dána nejen počtem úkonů, ale i délkou a úspěchem řízení.

Exekuční činnost zahrnuje i činnosti vykonávané jinými osobami než zaměstnanci exekutorského úřadu. Exekutor je při jejich zajišťování nucen respektovat pravidlo hospodárného počínání. V případě, že exekutor pravidlo hospodárnosti poruší v menší míře, je nepravděpodobné, aby to některý ze subjektů řízení nebo třetí osoba mohly zjistit. Tak vzniká pro exekutory teoretická možnost zisku na úkor zvýšených nákladů exekučního řízení. Je možné předpokládat nedbalost při výkonu exekuční činnosti, vedoucí k porušení práv třetích osob.

Od počátku druhého tisíciletí výrazně narostl počet předlužených domácností a tím i počet navržených exekucí. V posledních několika letech jde o téměř milion navržených exekucí za rok¹⁰. Statistiky Exekutorské komory ČR uvádějí pokles poměru vymožených exekucí, a to zhruba od 45% v roce 2001 po 35% v roce 2012. Tento pokles v efektivitě provedených exekucí je způsoben faktem, který by šlo lakonicky popsat rčením „*Kde nic není ani exekutor*“

¹⁰ Exekutorská komora uvádí na svých internetových stránkách tuto statistiku:

Rok 2011 936 000 nařízených exekucí

Rok 2010 696 000 nařízených exekucí

Rok 2009 761 000 nařízených exekucí

Rok 2002 57 954 nařízených exekucí

Rok 2001 4 302 nařízených exekucí.

nebere...“ Objem exekuční činnosti je přímo závislý na počtu osob, které neplní dobrovolně své závazky, o kterých bylo rozhodnuto v nalézacím řízení. Vzhledem k tomu, že odměna exekutora závisí na výši a míře úspěchu uspokojení pohledávky oprávněného, je logické, že exekutoři lobují na Ministerstvu spravedlnosti a u zákonodárce o takové úpravy účinných předpisů, které jim umožní zachovat současnou výši odměn nebo ji zvyšovat¹¹.

2. 2. Funkce, struktura, zásady exekučního řádu

Exekuční řád je předpis soukromého práva, upravující procesní postup výkonu majetkových exekucí, prováděných soudním exekutorem. Upravuje tak řízení následující po řízení nalézacím, upraveném zákonem 99/1963 Sb., popřípadě rozhodčím řízením, jež je upraveno zákonem o rozhodcích a rozhodčím řízení, anebo po správním řízení.

Jde o samostatné řízení, které slouží k nucenému splnění rozhodnutí, kterým bylo zakončeno předchozí řízení. Jde tak o konečné prosazení práva, pokud všechny předchozí prostředky nedosáhly úspěchu.

Ve společnostech, kde hospodářství je založeno na tržních principech, je jeho podstatou dobré funkce přesun velkých majetkových hodnot mezi mnoha subjekty. Tyto transakce jsou regulovány právními normami, které upravují vznik, průběh a zánik závazků. Jde takzvaně o smluvní závazky, poněvadž vznikají na principu dobrovolnosti a právo tvoří zákonný rámec, v němž se smluvní strany pohybují. Jde o takzvanou smluvní volnost či autonomii vůlí stran v několika oblastech. Je zásadně na kontrahentovi, zda smlouvu zakládající vznik závazkového vztahu uzavře, s kým smlouvu uzavře, jaký bude její obsah či jakou bude mít formu.

Pro hospodářský systém založený na tržním principu je charakteristické, že ekonomické aktivity probíhají v právním rámci určeném psaným právem nebo obchodními zvyklostmi. Protože pro fungování takového systému je stěžejní, aby subjekty závazkových vztahů plnily povinnosti, je primární zásadou či požadavkem na ně jedna z nejstarších zásad závazkového práva – *pacta sunt servanda*. Tedy smlouvy musí být dodržovány. Tím je myšleno, že musí být plněny a hlavně splněny. Je tak dosahováno právní jistoty, plynoucí z předvídatelnosti budoucího chování subjektů. Pokud se subjekty závazku chovají dle zákona, platí zásada *bona pacta, boni amici*.

¹¹ V rozhovoru pro Parlamentní listy ze dne 5. 6. 2014 bývalá náměstkyně Ministerstva spravedlnosti ČR Hana Marvanová mimo ostatní kritiku exekutorského stavu uvádí: „*Exekutoři vytváří neskutečný tlak v otázkách, které mají vliv na výši jejich odměn (...)*“

Je zcela bez pochyb, že většina smluv, dohod, a tedy i závazků z nich plynoucích je splněna automaticky – tedy řádně a včas. Přesto je určité procento dohod, které nejsou jednou ze stran splněny. Tato neplnící strana neplní svou kontraktační povinnost, a to mnohdy ani poté, kdy jí takové plnění určí soud v nalézacím řízení. Smyslem nalézacího řízení je konkretizovat povinnosti a práva stran, osvědčit jejich existenci a přesně určit jejich rozsah. Nalézací řízení tak končí nezpochybnitelným výrokem, který stanoví konkrétní osobě konkrétní povinnost.

Primární povinnost však nemusí plynout jen z uzavřené smlouvy, ale také ze zákona, který stanoví pro recipienty práva určité povinnosti či práva, pokud se naleznou v určitých situacích. § 2090 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, stanovuje obecnou prevenční povinnost – dříve v § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Porušením zákonné povinnosti může vzniknout nejen majetková škoda, jak tomu je při porušení smluvní povinnosti, ale i újma na osobnosti apod. Může jít o úmyslné porušení dobrých mravů, a to především šikanozním výkonem práva.

Exekuční řízení pak slouží k vynucení splnění povinnosti stanovené výrokem, který je vyneseno soudem na konci nalézacího řízení. Jde o princip prosazení státní moci, která jediná má legitimitu užít násilí¹² v případě prosazování práva.

Vynucovanými povinnostmi jsou: *dare* – uhradit dlužnou částku v penězích, vydat věc, *facere* – něco konat, *omittere* - zdržet se konání a popřípadě *pati* – něco strpět.

Jde o absolutní prosazení již zmíněné zásady *pacta sunt servanda* a donucení recipientů právního řádu plnit povinnosti, které jim zákon ukládá, poněvadž i porušení závazku je protizákonným aktem.

Na tomto místě je nutné upozornit na fakt, že veškeré výše jmenované výroky směřují vůči konkrétní osobě či okruhu osob.

Na exekuční řízení lze nahlížet z perspektivy základního práva na soudní ochranu, které je jím na tomto poli plně saturováno. Je jisté, že v případě, kdy dlužník odmítá plnit svůj dluh dobrovolně, je stát povinen poskytnout mechanismus, který ochrání věřitelova práva v maximální míře. Tuto ochranu věřitelových práv¹³ pak v našem právu představuje soubor norem exekučního práva, které upravují podmínky použití veřejné moci jako prvku donucení dlužníka plnit dluh.

Zákon 120/2001 Sb., o soudních exekutorech, exekuční činnosti (exekuční řád) a změně dalších zákonů, je členěn do dvaceti částí. První část obsahuje úpravu exekučního řádu ve 132 paragrafech. Dalších osmnáct částí je věnováno změnám v právních předpisech, kterých se

¹² MACHIAVELLI, Niccolò. *Vladař*. Praha: XYZ, 2012.

¹³ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 517.

přijatá úprava dotkla. Každá část je tvořena jedním paragrafem. Poslední dvacátá část stanovuje účinnost. Zákon obsahuje dvě přílohy. První je vzorem razítka a pečeti exekutora a druhá obsahuje vzor označení exekutorského úřadu.

2. 3. Zásady exekučního řízení

Exekuční řízení, upravené normami obsaženými v exekučním řádu, podléhá zásadám právního řádu České republiky, zejména pak zásadám práva soukromého procesního. Vzhledem k tomu, že exekuční řízení je zvláštním typem řízení, odlišným od řízení soudního, je ovládáno speciálními zásadami určenými pouze pro vykonávací řízení a řízení exekuční.

2. 3. 1. Obecné zásady ovládající exekuční řízení

Jak jsem již psal výše, jde o konečné naplnění starořímské zásady *pacta sunt servanda* a tak uplatnění zásady právní jistoty¹⁴. Ale je tu několik dalších zásad, jimiž bylo právo formováno postupem času.

Zásada autonomie vůle

Stěžejní zásadou, která odlišuje soukromé právo od veřejného, je zásada autonomie vůle. Jde o vyjádření principu svobody ve smyslu volnosti rozhodování. V exekučním řízení, jakožto řízení sporném, je tato volnost typická jen pro jednu stranu – navrhovatele, kterým je držitel exekučního titulu, oprávněný, v jehož volní dispozici je požadovat výkon práva plynoucího mu z obsahu exekučního titulu¹⁵. V současné době – srpen 2015 – je zcela v dispozici oprávněného i volba exekutora, kterého označí v návrhu k provedení exekuce¹⁶. V dispozici oprávněného je i exekuci kdykoliv ukončit či posunout mantinel zákona, a tak limitovat¹⁷ její průběh¹⁸.

Zásada inumerativnosti veřejnoprávních pretenzí

Vzhledem k tomu, že exekuční činnost je uplatněním státní moci, musí se činnost exekutora, exekučního soudu podřizovat zásadě zákonnosti. Jde o ústavní pravidlo čl. 2, odst. 3 zákona

¹⁴ § 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 520.

¹⁶ § 28 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁷ § 67 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁸ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 521.
§ 55 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

č. 1/1993 Sb., že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon.

Obdobně pak i v Listině základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.: státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví¹⁹.

Exekuční řád obsahuje tuto zásadu v § 2 odst. 1²⁰.

Zásada nezávislosti

§ 2 odst. 1 Exekučního řádu stanovuje, že exekutor vykonává svou činnost nezávisle. Jde tak o nezávislost užšího pojetí než je tomu v případě nezávislosti soudů²¹.

§ 2 odst. 2 Exekučního řádu požaduje, aby se exekutor zdržel všeho, co by mohlo narušit nezávislý, nestranný a spravedlivý výkon exekuční činnosti²².

Zásada zákonného soudu

Exekučním soudem je okresní soud, v jehož okrese má povinný²³ bydliště. Jednotlivé případy jsou přidělovány soudcům dle rozdělovníku²⁴.

Zásada rovnosti

Účastníci si jsou rovni ve smyslu, že ve stejné situaci mají stejná procesní práva a povinnosti²⁵.

Zásada legálního pořádku

Řízení dle exekučního řádu se rozpadá do několika částí, které mají zákonem stanovené pořadí²⁶.

Zásada materiální pravdy

Je uplatněna pravidly chránícími povinného před exekucí z neplatného exekučního titulu. Jde také o pravidla umožňující třetím osobám obranu majetku před exekucí, pokud byl

¹⁹ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR us. 290/2005 Sb.

²⁰ Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

²¹ Čl. 82 a čl. 95 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR.

²² Před jmenováním slibuje uchazeč vybraný na jmenování exekutorem do rukou ministra, že bude vykonávat svou činnost nezávisle a spravedlivě. Viz § 12 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

²³ § 45 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

²⁴ § 36 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

²⁵ Více k zásadě rovnosti v exekučním řízení např.: MAISNEROVÁ ml., Katarína. Rovnost účastníků v exekučním řízení v roce 2014. ASPI Buletin advokacie, Praha 2014. Autorka je exekutorskou kandidátkou Exekučního úřadu v Praze 8.

²⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol.: *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 521.

neoprávněně zahrnut mezi majetek povinného. Lze sem přiřadit veškeré normy příkazující jak exekutorovi, tak soudu zkoumat skutkový stav tak, aby byl splněn účel řízení, ale také šetřena práva jak povinného, tak třetích osob. Na druhou stranu nemožnost zpochybnění vykonatelného exekučního titulu je výrazným narušením materiálního nároku povinného, jde o nezbytný formalismus poskytující exekučnímu řízení stabilní základ²⁷.

Bdělým patří právo

Poměrně nová se zdá zásada „*bdělým patří právo*“, kterou lze chápat tak, že je především na každém z nás, aby chránil svá práva, a to v přiměřeném čase a dostupnými prostředky. Jde například o nutnost dovolat se neplatnosti jednání povinného, kterým porušil generální inhibitorium²⁸.

Zásada odbornosti

Exekutor musí splnit zákonné předpoklady a jeho znalosti jsou ověřeny speciální zkouškou²⁹. Exekuční řád rovněž upravuje odbornost zaměstnanců exekutora.

Zásada ochrany práv třetích osob

Z pohledu této práce je nejdůležitější zmínit zásadu ochrany práv třetích osob. Jde o uplatnění mechanismu chránícího třetí osoby v různých stádiích exekučního řízení. Chránit třetí osoby před zásahy do jejich práv je spravedlivé. Míru ochrany práv třetích osob, a nebo z opačného pohledu, míru možného nerespektování těchto práv ze strany soudního exekutora, stanovuje právní řád ČR.

Exekuční řízení do práv třetích osob zasahuje zcela nevyhnutelně, a to v rovině, která je běžná i pro ostatní občanská řízení, kdy je po třetích osobách vyžadována součinnost ve formě informační povinnosti apod., ale je zde rovina, kdy je zasahováno daleko citelněji do práv třetích osob, dokonce jsou tato práva mnohdy ohrožena a třetím osobám vznikají povinnosti. Zákonodárce se snaží od samého vzniku exekučního řádu, který zavádí nový typ exekučního řízení, práva třetích osob chránit. Počáteční ochrana byla postupně posilována četnými novelami, jak zákona č. 120/2001 Sb., tak i zákona č. 99/1963 Sb. Jde o nesystematické změny, které tak nemohou zajistit standard ochrany požadovaný nejen laickou veřejností.

²⁷ Proto zákonodárce požaduje opatřit exekuční titul doložkou vykonatelnosti ve smyslu § 41 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

²⁸ § 44a odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

²⁹ § 9 až 27, hlava II a následující zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, obsahuje přesné požadavky jak na osobu soudního exekutora, tak i na jeho zaměstnance – koncipienty, kandidáty, vykonavatele.

Ani cíl exekučního řízení – naplnění zásady *pacta sunt servanda* nemůže ospravedlnit neoprávněné zásahy do práv třetích osob. Exekuční právo proto obsahuje normy upravující odpovědnost exekutora³⁰, popřípadě státu, za způsobenou škodu.

Upraveny jsou i další instituty, určené k řešení neoprávněného zásahu do práv třetích osob, jako je kárná odpovědnost³¹, státní dohled³² a kontrolní pravomoc státních úřadů.

Třetím osobám, kterým je zasaženo do jejich práv, zákon poskytuje možnost ochrany v podobě jak kogentních ustanovení limitující postup soudního exekutora při výkonu exekuční činnosti, tak soubor nástrojů, které může postižená osoba použít k obraně svých práv. V druhém případě je však rozhodnutí o použití těchto nástrojů na svobodné vůli osoby, jež se domnívá, že utrpěla újmu na svých právech postupem exekutora. Je nutné v této souvislosti zmínit i povinnost soudního exekutora či jeho zaměstnanců, podílejících se na výkonu exekuční činnosti, poskytovat informace a poučení o možných postupech osobám, do jejichž práv je zasahováno³³.

Primárně se však zásada ochrany práv třetích osob zhmotňuje v požadavku na přesně formulovaný exekuční titul³⁴. Ten musí obsahovat nezaměnitelné označení dlužníka a věřitele a nařízení splnit přesně definovanou povinnost. Exekuce smí být vedena jen proti tomu, kdo je v rozhodnutí označen jako povinný³⁵, a jen do výše povinnosti stanovené v exekučním titulu a nákladů oprávněného spolu s odměnou a náklady soudního exekutora. Pokud dluh povinného zavazuje i jeho manžela, je možné postihnout společné jmění³⁶, popřípadě i majetek manžela povinného. Manžel povinného se pak stává účastníkem řízení a není v rozsahu stanoveném exekučním titulem třetí osobou v exekučním řízení.

Sama existence procesních předpisů obsahujících pravidla postupu, která jako jediná limitují postup soudního exekutora při výkonu exekuční činnosti, znamená ochranu práv třetích osob. Řízení tak má přísně stanovené postupy a mechanismy, které musí být dodrženy. Z výše uvedeného je tedy patrné, že ochranou práv třetích osob není zdaleka jen ustanovení § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, o vylučovacích žalobách, či ustanovení exekučního řádu § 68 vyškrtnutí věci ze soupisu, což jsou v užším smyslu nástroje

³⁰ § 32 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

³¹ § 6 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

³² § 7 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, stanovuje pravomoc dohledu Ministerstva spravedlnosti ČR a předsedy okresního soudu.

³³ § 68 odst 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

³⁴ § 40 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

³⁵ § 36 odst 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

³⁶ § 36 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

obranu. Jde o složitý konglomerát pravidel, jimiž jsou procesní předpisy upravující postup při exekuci prodchnuty.

Je pravdou, že zákonodárce při tvorbě exekučního řádu podcenil nutnost precizní a kompletní zákonné úpravy ochrany práv třetích osob. Tak vznikla situace, kdy třetí osoby slouží jako jeden ze zdrojů potencionálně uspokojujících nárok oprávněného.

Pravidla chránící práva třetích osob jsou i díky časté nesystematické novelizaci rozdrobena v různých ustanoveních zákona č. 120/2001 Sb. exekučního řádu, a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Zákonodárce se snaží na jedné straně vyhovět požadavku veřejnosti na zvyšování ochrany před zásahy exekutora do práv třetích osob a na druhé straně tlaku exekutorů, požadujících co nejjednodušší přístup k majetku povinného a zachování takových nástrojů, které jim umožní rychlé uspokojení nároku oprávněného.

Současná právní úprava dovoluje některé zásahy do práv třetích osob, požaduje nejen součinnost, ale vlastní aktivitu v obraně svých práv, vytváří znevýhodňující postavení třetích osob v některých situacích, které exekuční činnost může přinést.

Zásada přiměřenosti

Exekutor musí zvolit vhodný způsob exekuce. § 47 odst. 1 zákona č. 120/2001 za nevhodný způsob provedení exekuce považuje takový, který zakládá nepoměr mezi výší dluhů a cenou předmětu, z něž má být oprávněný uspokojen. § 58 nově v odstavci 2. nutí exekutora k dodržení pořadí při volbě způsobu exekuce v případě vymáhání finanční částky.

Exekutor musí³⁷ volit takový způsob provedení exekuce, který je pro povinného, jeho rodinu a další dotčené osoby co nejméně zatěžující³⁸. Zákonodárce si uvědomil, že exekutoři mnohdy volí více invazivní způsoby provedení exekuce jako způsob nátlaku nejen na povinného, ale i na třetí osoby. Proto v § 58 odst. 2 a § 59 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, uložil povinnost respektovat určené pořadí od méně invazivních po ty zasahující do práv oprávněného i dalších dotčených osob široce. Pořadí způsobu provedení exekuce může exekutor změnit v případě, že to brání splnění účelu exekuce nebo s tím povinný musí vyslovit alespoň souhlas³⁹. Exekutor však stále může zvolit více způsobů provedení exekuce, pokud to je nutné vzhledem k výši vymáhané částky.

³⁷ Zákon č. 164/2015 Sb. novelizuje jak exekuční řád, tak občanský soudní řád s účinností od 1. září 2015.

³⁸ WINTEROVÁ, Alena a kol.: *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 521.

³⁹ § 58 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Jasný limit ve volbě způsobu provedení exekuce prodejem nemovitých věcí je v § 336i odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., taktéž s účinností od září 2015⁴⁰ stanovuje povinnost soudu exekuci prodejem nemovité věci zastavit v případě, že součet všech dluhů povinného nepřekračuje 30.000,- Kč a současně v postižené nemovitosti má povinný trvalý pobyt. Tento limit se neuplatní, pokud dluh vznikl poškozením zdraví nebo trestným činem a nebo by to odporovalo dobrým mravům – tedy není jiná možnost, jak oprávněného uspokojit.

Zákonodárce tak ochránil povinného, který splňuje výše uvedená kritéria. Je však s podivem, že není brán stejný ohled na osoby trvale pobývajících v nemovitosti povinného v případě, že ten zde pobyt hlášen nemá, ale hranice dluhu je dodržena.

Exekuční řád v § 58 odst. 2 chrání nemovitou věc, která je bydlištěm povinného a jeho rodiny zařazením pod písmeno d). Takovou nemovitost může exekutor postihnout, až když vyčerpá předešlé způsoby provedení exekuce.

Zásady střetu pohledávek

Postup soudů, soudních exekutorů, správců daně a orgánů veřejné správy v případě střetu pohledávek, které postihují stejné majetkové hodnoty, upravuje zákon⁴¹, kterým se stanoví pravidla pro případ souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí.

Pravidla určující rozvržení výtěžku dosaženého srážkami ze mzdy a jiných příjmů, z příkázání pohledávky, prodeje movitých věcí, prodeje nemovitostí, správy nemovitých věcí a prodeje podniku jsou ovládána zásadami střetu pohledávek.

Jde o zásadu přednosti,⁴² kdy jsou pohledávky věřitelů rozděleny na přednostní a nepřednostní a je stanoven režim jejich uspokojování.

Zásada poměrnosti pak stanovuje mechanismus rozdělení výtěžku mezi pohledávky stejné kategoriemi pohledávek.

Na rozvrh výtěžku má nadále vliv i zásada času,⁴³ tedy doby, kdy byla pohledávka přihlášena.

⁴⁰ Novou úpravu přinesla novela občanského soudního řádu zákonem č. 164/2015 Sb.

⁴¹ Zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí.

⁴² § 279 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁴³ § 280 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

2. 4. Ústavní zakotvení exekuční činnosti a ochrany práv třetích osob v exekučním řízení

Exekuční řád zákon č. 120/2001 Sb. v § 2 stanoví vázanost exekutora Ústavou a dalšími právními předpisy a soudními rozhodnutími. Ústavou je myšlen ústavní pořádek České republiky⁴⁴.

2. 4. 1. Ústavní zakotvení exekuční činnosti

Základním limitem exekuční činnosti je článek II Ústavy ČR odst .3, který mimo jiné praví, že státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

Soudní exekutoři se povinně sdružují v Exekutorské komoře. Stát z části přenechává odborný a disciplinární dohled na subjektu profesní samosprávy. Zakotvení profesní samosprávy na ústavní rovině je oproti samosprávě územní minimální. Jak píše ve svém internetovém textu Janovce a Janovcové, *Zájmová samospráva: „Z hlediska ústavního má zájmová samospráva velmi slabé zakotvení, neboť není v Ústavě č. 1/1993 Sb. vůbec zmíněna. Chabou ústavní oporu bychom mohli najít pouze v úvodním prohlášení Listiny základních práv a svobod, kde ústavodárce uznává samosprávné tradice našich národů.“*⁴⁵ S ohledem na historické reálie je skutečností, že mezi tyto samosprávné tradice Čechů, Moravanů a Slezanů patří nejen samospráva územní, ale i samospráva vysokých škol a samospráva profesní, realizovaná komorami jakožto zákonem zřízenými veřejnoprávními korporacemi.“

Exekutora se dotýká také usnesení předsednictva České národní rady 2/1993 Sb., které vyhlašuje Listinu základních práv a svobod.

Exekutor při své činnosti při aplikaci veřejné moci, svěřené mu Ministerstvem spravedlnosti, používá nutného násilí a mnohdy má výkon jeho činnosti za následek podstatnou změnu životů dotčených osob. Proto je povinen obzvláště dodržovat pravidla šetřící práva účastníků a ostatních zúčastněných osob. Dle čl.10 Listiny základních práv a svobod výkon exekuční činnosti nesmí být prováděn tak, aby snižoval lidskou důstojnost,

⁴⁴ Článek 112 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR.

⁴⁵ Citováno z: Janovce & Janovcová. *Advokátní kancelář. O nás. Zájmová samospráva.* [online]. [cit. 27. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.akjanovce.cz/Poradna/Clanky/Zajmova-samosprava>.

poškozoval čest, dobrou pověst či poškozoval jméno. Stejně tak, pokud je zásah do práv způsoben neoprávněným úkonem exekutora, má každý možnost domáhat se ochrany, a to vždy u nezávislého soudu.

Článek 11 Listiny základních práv a svobod stanovuje, že vyvlastnění či omezení vlastnictví je možné jen ve veřejném zájmu na základě zákona a za náhradu. Výkon exekuční činnosti tyto předpoklady splňuje, poněvadž exekutor je úřední osoba⁴⁶. Cílem jeho činnosti je zjednání práva, což činí uplatňováním veřejné moci, jedná na základě zákona a vlastnictví omezuje jen do míry stanovené rozhodnutím soudu či jiného orgánu, v dané věci majícího rozhodovací pravomoc danou zákonem.

Listina základních práv a svobod poskytuje pro procesní předpis upravující výkon exekuce výjimku, umožňující násilný vstup do obydlí. Je to tedy prolomení domovní svobody. Obydlí je sice nedotknutelné, ale je možný zásah z důvodu ochrany práv druhých osob. Je jisté, že exekuční řízení se vede právě z důvodu ochrany práv oprávněného.

Jeden z cílů exekučního řízení je donutit povinného splnit povinnost, která spočívá ve výkonu nějaké činnosti – tedy, aby konal. Výslovně zakazuje jakékoliv nucené práce či služby. Toto omezení se vztahuje i na exekuční řád. Exekutor tak povinného nemůže fyzicky nutit, aby konal, ale může mu ukládat pořádkovou pokutu, pokud nekoná dle § 351 občanského soudního řádu zákona č. 99/1963 Sb., popřípadě uhradit provedení stejného výkonu jiné osobě. Povinný pak nemusí konat, ale musí uhradit náklady spojené s provedením výkonu, viz § 72 exekučního řádu.

Článek 16 Listiny základních práv a svobod obsahuje právo na projev náboženství či víry a na vykonávání obřadů s tím spjatých. Toto ústavní právo se do exekučního řízení promítá v § 321 a 322 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, které stanoví okruh věcí nepodléhajících exekuci. Lze předpokládat, že předměty sloužící k náboženským rituálům či k jinému praktikování víry spadají do okruhu zákonem chráněných věcí.

Hlava pátá Listiny základních práv a svobod obsahuje souhrn práv na soudní a jinou právní ochranu. Tato pravidla v souhrnu nazývá teorie právy na spravedlivý proces. Jde o základní mantinely postavení osob při konfrontaci s veřejnou mocí, obranu subjektivních práv a nezávislost soudního přezkumu.

Exekuční právo jako procesní předpis je těmto pravidlům podřízeno. Exekuční činnost je však také třeba vnímat jako naplnění práva na spravedlivý proces, neboť zabezpečuje vymahatelnost práva.

⁴⁶ § 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Listina základních práv a svobod tato pravidla z velké části přejímá z článku 6 Úmluvy o lidských právech ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

Článek 36 odst. 1 zajišťuje možnost domáhat se svého práva stanoveným postupem u soudu či jiného orgánu. V případě exekučního řádu to znamená, že každý, kdo je držitelem platného exekučního titulu, se může domáhat svých práv z takového titulu mu plynoucího, a to u soudního exekutora. Soud v exekučním řízení plní kontrolní, přezkumnou či apelační funkci.

2. 4. 2. Ústavní zakotvení ochrany práv třetích osob

Svých práv se může domáhat třetí osoba, která je postižena na svých právech výkonem exekuce. Exekuční řád je právě tím předpisem, který stanoví postup jednotlivých osob domáhajících se svých práv v exekučním řízení.

Odstavec 2 pak dává možnost přezkumu rozhodnutí, kterým byl někdo zkrácen na svých právech. Kdo byl poškozen, má nárok na odškodnění od státu. Podrobně je tato úprava obsažena v zákoně 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Odpovědnost exekutora za škodu, kterou způsobí při výkonu exekuce upravuje exekuční řád v § 32.

Kárná odpovědnost za kárné provinění, spočívající v porušení či neplnění povinností exekutora, snižování důstojnosti úřadu apod., je upravena v §116 exekučního řádu. Za kárné provinění jsou exekutor, kandidát a koncipient odpovědni Exekutorské komoře. Článek 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod dává všem právo na právní pomoc, pokud se stanou účastníky řízení⁴⁷.

Odst. 3 Listiny zakotvuje procesní rovnost účastníků.

2. 4. 3. Vztah zákona 99/1963 Sb. a zákona 120/2001 Sb.

Oba jmenované předpisy obsahují procesní normy upravující práva a povinnosti subjektů v řízení před civilním soudem.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, je ve vztahu k zákonu č. 120/2001 Sb., exekučnímu řádu, předpisem obecným a subsidiárním⁴⁸.

⁴⁷ § 16 zákona č. 128/1990 Sb., Zákona České národní rady o advokacii.

§ 38–40 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

§ 30 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁴⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005, ze dne 15. 2. 2006.

Občanský soudní řád v části první obsahuje obecná ustanovení a některá z nich se používají i v řízení upraveném v části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, o výkonu rozhodnutí či v exekučním řízení dle exekučního řádu. Jde především o normy stanovující úpravu a formální podobu podání, normy stanovující pravidla pro počítání času, zastupování účastníků, organizaci soudů, předběžné opatření a některé další.

Ustanovení § 52 zákona č. 120/2001 Sb. zakotvuje přiměřenou subsidiární působnost občanského soudního řádu – zákona č. 99/1963 Sb. v řízení dle exekučního řádu. K takovému způsobu úpravy exekucí zákonodárce vedl fakt existence zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, a tak se snažil vyhnout zdvojené úpravě tím, že by vytvořil shodná ustanovení pro stejné situace do exekučního řádu. Normy exekučního řádu jsou v úpravě postupů jednotlivých způsobů exekucí strohé, poněvadž odkazují na úpravu obecnou, obsaženou v občanském soudním řádu⁴⁹.

Vlivem praxe se většina majetkových exekucí provádí pomocí exekučního řízení na základě exekučního řádu a část pátá zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, se používá jako zdroj podrobných pravidel pro výkon exekuce a úpravy činnosti soudního exekutora ve smyslu § 55b exekučního řádu⁵⁰. Jednota obou procesů je normativně podtržena ustanovením § 2 písm. a) zákona č. 119/2001 Sb., jež pod pojem exekuce podřazuje „výkon rozhodnutí nařizovaný soudem a prováděný soudem nebo soudním exekutorem podle zvláštních právních předpisů“⁵¹.

Základní pravomoci exekutora, jako jsou možné způsoby vedení exekuce na majetek povinného, jsou dány exekučním řádem – zákonem č. 120/2001 Sb. Nejvýraznější rozdíl mezi oběma typy vykonávacích řízení jsou v místní příslušnosti a ve zcela odlišném postihování majetku povinného.

Následující kapitoly jsou věnovány stručnému přehledu základních činností exekučního řízení, úpravě exekutorského úřadu a normám upravujícím postavení exekutora a jeho zaměstnanců. Pokládám za důležité popsat zákonné mantinely, požadavky a práva, která jsou základem utvářejícím exekuční činnost. V těchto normách se promítají základní zásady, jimž je exekuční právo podřízeno.

⁴⁹ § 60, § 65, § 69a odst. 2, § 71, § 73 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005, ze dne 15. 2. 2006.

⁵¹ Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005, ze dne 15. 2. 2006.

2. 5. Etapy exekučního řízení dle exekučního řádu

2. 5. 1. Zahájení exekučního řízení

Exekuční řízení lze rozdělit na několik fází. První obsahuje navržení exekutora oprávněným. Dále následují fáze rozhodování o případných námitkách, podjatosti a vyloučení exekutora.

Samo exekuční řízení je zahajováno na návrh oprávněného – § 35 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, a je zahájeno dnem, kdy exekuční návrh došel exekutorovi. Exekutor, kterému došel exekuční návrh, požádá exekuční soud do patnácti dnů o pověření a nařízení exekuce⁵². Exekuční soud žádost vyřídí do patnácti dnů. § 35 odstavec 3 exekučního řádu chrání jak povinného, tak i ostatní osoby, kterých se exekuční řízení může dotknout, před svévolným postupem exekutora. Ten může konat ve věci oprávněného směrem k dlužníkovi a jeho majetku teprve až ve chvíli, kdy je pověřen exekučním soudem.

Zahájení exekučního řízení má stejné účinky jako zahájení výkonu rozhodnutí. Nejpodstatnějším účinkem je vyhlášení generálního inhibitoria, což znamená zákaz daný povinnému disponovat s majetkem nad míru užívání, plnění vyživovací povinnosti a běžné údržby⁵³.

Exekutor, kterému došel návrh, požádá příslušný soud o pověření a nařízení exekuce⁵⁴.

Exekuční činnost může začít vykonávat, až když obdrží pravomocné pověření od soudu.

Exekutor rozhoduje v řízení samostatně. Exekutor činí rozhodnutí, která ve vykonávacím řízení dle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, činí okresní soud⁵⁵. § 52b exekučního řádu ukládá povinnost podřídit rozhodovací proces exekutora příslušným normám. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, upravuje postup tak, aby jak soud, tak exekutor ve shodných situacích reagovali obdobně.

Exekuční řízení nelze přerušit a nelze podat návrh na obnovu řízení.

2. 5. 2. Exekuční činnost

Ve druhé fázi řízení dochází k samotnému výkonu exekuce. V případě exekučního řízení dle exekučního řádu vybíral do září 2015 způsob exekuce sám exekutor. Mohl zvolit současně

⁵² § 43a zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵³ § 47 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵⁴ § 44a zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005, ze dne 15. 2. 2006.

více způsobů exekuce. § 58 motivuje exekutora nejprve k provedení takových způsobů, které jsou šetrné především k právům manžela povinného. Právní úprava účinná od 1. září 2015, kterou přinesl zákon č. 164/2015 Sb., stanovuje pořadí užití jednotlivých způsobů provedení exekuce soudním exekutorem.

Exekutor postup vůči majetku povinného formalizuje exekučním příkazem⁵⁶, exekuční příkaz je dokumentem, který obsahuje veškeré nutné náležitosti informující doručitele o nároku oprávněného, postiženém majetku, zákazech plynoucích z generálního inhibitoria apod.

2. 5. 3. Rozvržení výtěžku exekuce

Třetí fází je pak rozvrh výtěžku prodeje postiženého majetku povinného.

2. 6. Subjekty řízení

2. 6. 1. Exekuční soud

Základním subjektem řízení je exekuční soud. Jde o obecný soud povinného, tedy okresní soud, v jehož okrese má povinný bydliště⁵⁷. Exekuční soud rozhoduje o pověření exekutora⁵⁸, nařízení exekuce⁵⁹, zastavení exekuce, ať již na návrh oprávněného nebo ze zákonných důvodů⁶⁰. Je odvolací instancí proti rozhodnutím exekutora. Ministerstvo spravedlnosti také vykonává státní dohled nad dodržením zákonnosti exekučního řízení⁶¹.

2. 6. 2. Exekutor

Dalším obligatorním subjektem je exekutor⁶², který je soudem pověřen k výkonu exekuce. Exekutor koná za pomoci zaměstnaneckého aparátu⁶³. Jeho zaměstnanci jsou exekutorští koncipienti⁶⁴, exekutorští kandidáti⁶⁵, vykonavatelé a další zaměstnanci⁶⁶.

⁵⁶ § 47 a následující zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵⁷ § 47 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵⁸ Soud pověří exekutora na jeho žádost. § 43a zákona 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁵⁹ Návrh na nařízení exekuce spolu se žádostí o pověření zasílá soudu exekutor, po pověření jej zašle i povinnému. § 43a a následující zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶⁰ § 55 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶¹ § 7 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶² § 9–15 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Na veškeré úkony, které v řízení činí, je nahlíženo jako na úkony soudu.

Exekutorem se může stát fyzická osoba, která splňuje zákonné podmínky uvedené v § 9. Těmi jsou obecné požadavky – české občanství, způsobilost k právním úkonům, požadavky odbornosti, tj. vzdělání v oboru právo a právní věda v magisterském programu, praxe minimálně tři roky, vykonávaná na exekutorském úřadě, složení exekutorské zkoušky.

Morálními předpoklady jsou bezúhonnost a charakterové vlastnosti zaručující řádný výkon funkce.

Exekutor skládá slib do rukou ministra spravedlnosti.

Je dále povinen sjednat pojištění odpovědnosti za škodu případně vzniklou z výkonu exekutorské činnosti.

Počet exekutorských úřadů je pevně stanoven Ministerstvem spravedlnosti. Exekutora jmenuje ministr na návrh exekutorské komory. Exekutorská komora je samosprávným orgánem, zajišťujícím dohled nad dodržováním stavovských předpisů.

Exekutor je podnikatelem. Vykonává soustavnou činnost na vlastní jméno, vlastní odpovědnost, a to samostatně za účelem zisku. Právním základem pro výkon této činnosti je exekutorský řád. Právě vidina zisku je element přinášející mnohdy až přehnanou snaživost.

Exekutor však vykonává činnost, která svou podstatou zasahuje do soukromí lidí, povinné straně velice drasticky mění majetkové poměry, mnohdy musí použít donucovací prostředky ve spolupráci s policií. Proto, aby mohl uplatňovat násilí, musí být opatřen veřejnou mocí. Je tak veřejným činitelem.

2. 6. 3. Účastníci řízení

Třetí kategorií subjektů řízení jsou účastníci řízení⁶⁷. Exekuční řád stanovuje v § 36, že to je oprávněný, tedy osoba, jíž svědčí právo plynoucí z exekučního titulu a která podala návrh na exekuci. Na druhé straně stojí povinný jakožto osoba, jenž dobrovolně neplní povinnost specifikovanou a stanovenou v exekučním titulu⁶⁸.

⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 4473/2007, ze dne 27. 1. 2010, exekutorovi umožňuje, aby provedením soupisu a zajištěním movitých věcí pověřil – jakožto „vykonáním jednoduchých úkonů“ – svého dalšího zaměstnance.

⁶⁴ § 19–22 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶⁵ § 23–26 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶⁶ § 27 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 366/2014, ze dne 28. 8. 2014.

§ 36 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁶⁸ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 523.

Exekuční řád uvádí, že proti jiné osobě, než je v nařízení exekuce označena jako povinný, nelze řízení vést. Proto, pokud dojde k záměně osob, musí být řízení zastaveno.

Do postavení oprávněného může vstoupit právní nástupce. Jedná se nejčastěji o situaci, kdy oprávněný v průběhu řízení zemře. Nástupce vstoupí do řízení a musí přijmout stav daného okamžiku.

Zvláštní případ účastníka řízení je manžel povinného. Stává se účastníkem tehdy, pokud je exekuce vedena proti majetku ve společném jmění manželů. Exekutor je povinen před vydáním exekučního příkazu zjistit stav společného jmění z veřejného seznamu. Rozsah postižení společného jmění manželů musí respektovat zapsané změny⁶⁹.

Pokud však je vedena jen proti majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a exekutor sepíše i majetek patřící do společného jmění, ocitá se manžel povinného v postavení třetí osoby⁷⁰.

2. 7. Exekuční činnost a práva třetích osob v exekučním řízení

Exekutor, kterému došel exekuční návrh oprávněného, požádá exekuční soud o pověření nařízením exekuce. Poté, co jej exekuční soud pověří výkonem exekuce v dané věci, exekutor o tom vyrozumí oprávněného a nejpozději s prvním exekučním příkazem i povinného.

Třetí osoby jsou činností exekutora dotčeny nejdříve po vyrozumění oprávněného, poněvadž teprve tehdy exekutor započne exekuci. V této chvíli jde o osoby povinné součinností v exekučním řízení.

Třetí osoby, jež jsou ohroženy na vlastnictví k věcem výkonem exekuční činnosti, se o této skutečnosti dozví nejdříve při sepisování majetkové podstaty.

Vzhledem k tomu, že třetí osoba není účastníkem řízení, nemá v této fázi řízení žádnou možnost svá práva, v budoucím čase patrně ohrožená, bránit či chránit. Není vlastně ani jisté, zda její práva budou dotčena, a tak zákon nikterak situaci třetích osob neřeší.

⁶⁹ § 42 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁷⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., oddíl C, s. 533: „*Ocitnout v postavení účastníků se mohou, i když jen určitého úseku řízení, i jiné osoby, např. plátce mzdy, dlužník povinného, vydražitel, spoluvlastník, zástavní věřitel, držitel práva odpovídajícího věcnému břemeni, osoba, u které nezletilé dítě podle rozhodnutí soudu nemá být. I když v zásadě vedlejší účastenství v exekučním řízení nemůže přicházet v úvahu, nelze je vyloučit v případě sporu na základě vylučovací (excindační) žaloby, při níž by povinný mohl vystupovat jako vedlejší účastník na straně vlastníka věci, tj. žalobce.*“

2. 7. 1. Dobrovolné splnění povinným primární ochranou práv třetích osob

Po doručení exekučního příkazu povinnému je ochrana práv třetích osob, které s povinným sdílí obydlí či majetek, v rukou povinného. Ten má řadu možností, jak ochránit majetek třetích osob dříve, než jej exekutor zahrne do soupisu.

Povinný v této počáteční fázi exekuce může dle § 44a odst. 2 složit u exekutora částku rovnající se vymáhané pohledávce s příslušenstvím, nákladům oprávněného a nákladům na exekuci a exekutor dle § 47 odst. 5 pak do sedmi dnů rozhodne o ukončení exekuce. Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek. Toto rozhodnutí ruší generální inhibitorium.

Povinný také může podat návrh dle § 44a odst. 3, jímž vyčlení ze svého majetku část, která nepochybně bude stačit na umoření pohledávky, nákladů oprávněného i nákladů na exekuci. Na základě toho exekutor upustí od generálního inhibitoria a zajistí jen tento povinným vyčleněný majetek.

Další možností, jak může povinný předejít nepříjemnostem, které exekuční řízení přinese třetím osobám, je možnost zpeněžit se souhlasem exekutora část svého majetku. Zpeněžení věci musí být za cenu obvyklou, zjištěnou na základě znaleckého posudku v den splatnosti, do rukou exekutora.

Toto všechno jednání, které je na rozhodnutí a možnostech povinného, zákon předpokládá jako poslední možnost povinného splnit svou povinnost dobrovolně. To znamená uchránit povinného před násilím donucení, které je oprávněn exekutor použít při výkonu exekuční činnosti.

Povinný je seznámen se svou situací většinou daleko dříve, než mu je doručen exekuční příkaz. Proto mu je i známo, že není většinou ohrožen sám, ale exekuční činností může být dotčena řada osob jemu blízkých. Proto má i poslední možnost uchránit tyto osoby od života znepříjemňujících úkonů, které exekuční řízení v následujících stádiích přináší.

Pokud povinný podá a splní návrhy § 44a odst. 2-4, exekutor vydá rozhodnutí dle § 47 odst. 6, jímž vyrozumí účastníky, že exekuce byla provedena.

Třetí osobou, kterou exekutor při své činnosti již v této fázi řízení nemůže přehlížet, a dokonce ji musí o své činnosti vyrozumět, je tzv. oprávněný věřitel. Jde o zástavního věřitele či věřitele řádně přihlášeného v konkurzním či jiném řízení dle zvláštního předpisu.

Další třetí osobou, jenž je chráněna výslovně exekučním řádem, je poškozený v trestním řízení vedeném proti povinnému. Pokud v tomto trestním řízení bylo vydáno rozhodnutí o zajištění majetku povinného, tak na tento majetek smí být vedena exekuce jen

po předchozím souhlasu orgánů činných v trestním řízení, jak praví § 47 odst. 3 exekučního řádu.

§ 46 exekučního řádu pak exekutorovi ukládá, aby dbal ochrany práv třetích osob dotčených jeho postupem, který má být rychlý a účelný. Účastníci řízení, a to především povinný, má možnost obrany proti běžnému postupu exekutora, a to ve zcela specifických situacích, stanovených zákonem, které ve střetu s prováděnou exekucí dle exekučního řádu nastolí stav v rozporu se zákonem, obecnými principy Právního pořádku, nebo by se jednalo o porušení dobrých mravů. Nástroji obrany jsou Návrh na odklad exekuce dle § 54 a § 55 zákona č. 120/2001 Sb. Pokud je povinný či jiný účastník exekučního řízení ve své obraně úspěšný, vztahují se účinky ve stejném rozsahu nejen na oprávněného a na další účastníky exekučního řízení, ale také na třetí osoby.

2. 7. 2. Spis v exekučním řízení

Určitou ochranu práv třetích osob znamená i § 46 odstavec 2 zákona č. 120/2001 Sb., který stanovuje povinnost exekutora vést spis a veškeré úkony a rozhodnutí v něm zaznamenat, což umožňuje zpětně hodnotit kroky exekutora, případně jde o zdroj důkazů pro řízení před soudem či exekutorskou komorou.

2. 7. 3. Nestrannost exekutora při výkonu exekuční činnosti

Jistou otázkou však vzbuzuje deklarovaná nestrannost exekutora, a to jak samotným exekučním řádem v § 2 odstavci 3, tak důvodovou zprávou k tomuto zákonu. Lze předpokládat, že někdo, kdo je hmotně zainteresován na výsledku prováděné činnosti, není na 100% schopen spravedlivé nestrannosti. Netvrdím, že vždy musí být porušena nestrannost v zájmu oprávněného nebo proti zájmům povinného či třetích osob. Ale pokud podnikatel při své činnosti zvažuje své podnikatelské riziko, tak vždy na prvním místě sleduje zisk. O tomto pravidlu však exekuční řád i důvodová zpráva taktně mlčí.

V současné době probíhá na půdě parlamentu diskuse a jsou již v čtení návrhy zákonů přinášejících stanovení tzv. teritoriality pro výkon exekuční činnosti soudních exekutorů. Pokud by soudní exekutoři museli vykonávat svou činnost v teritoriu, odpovídajícím území kraje, v kterém mají sídlo, výrazně by tak klesly náklady účastníků řízení. Nyní vše svědčí o tom, že tato snaha bude naplněna.

3. Třetí osoby v exekučním řízení

Pojem třetích osob vykládám pro účely této práce v co nejširším smyslu. Tak lze ukázat na rozmanitost zásahů, které působí exekuční činnost do práv osob, které nejsou účastníky ani subjekty exekučního řízení. Třetími osobami v exekučním řízení rozumíme veškeré subjekty, kterým je exekučním řízením zasaženo do jejich práv anebo jim vznikne povinnost něco činit a přesto nejsou účastníky řízení, soudním exekutorem či exekučním soudem.

Tyto osoby se dají rozdělit dle následujícího klíče.

První skupinu tvoří subjekty, které jsou ze zákona na výzvu exekutora povinny vykonat službu ve prospěch exekutora, neboli napomoci oprávněnému k efektivnějšímu postupu proti povinnému.

Druhou skupinou jsou ty subjekty, do jejichž práv exekuční řízení zasahuje v souvislosti s výkonem exekuční činnosti. Jedná se většinou o zahrnutí majetku třetí osoby do soupisu majetku povinného. Třetí osoba pak ve sporném řízení musí prokázat, že jí svědčí právo znemožňující exekuci. Tímto právem je právo věcné – většinou právo vlastnické či právo oprávněné držby, stejně tak ostatní věcná práva..

Povinné osoby v exekučním řízení žijí uvnitř sociálních, ekonomických vazeb, které znamenají, že jejich majetek splývá s majetkem třetích osob. Exekutor je při své činnosti motivován cílem plně uspokojit oprávněného. Nutno dodat, že jde o cíl stanovený zákonem. Zákon také zakotvuje zvýhodněné postavení oprávněného oproti povinnému i třetím osobám. Při soupisu movitých věcí je na straně třetích osob, kterým exekutor zahrnul do soupisu a popřípadě i zajistil věc, povinnost unést důkazní břemeno k prokázání svého vlastnictví.

Přesto nelze konstatovat, že by třetí osoby dotčené exekuční činností na svých právech nepožívaly žádnou ochranu. Zákon chrání třetí osoby většinou na stejné úrovni povinného. V zákonem vyjmenovaných případech porušení práva třetích osob exekuční činností jsou povýšeny do pozice účastníků řízení, a to proto, aby mohly použít nástroj ochrany či obrany práv účastníků exekučního řízení.

Třetí osoby mohou použít i speciální nástroje obrany při prokazování jim svědčícího práva znemožňujícího exekuci.

Exekuční řízení se dotýká několika druhů osob, které mají přesně vymezené funkce a postavení zákonem. Mimo exekutora a exekuční soud to jsou účastníci řízení. Těmi jsou povinný a oprávněný. Speciálními účastníky pak jsou také manžel/ka povinného či

spoluvlastníci věci, jež je předmětem exekuce, stanou se účastníky řízení na základě zákona, tedy i bez toho, aby byli jmenovitě uvedeni v exekučním titulu. Důvodem jejich účasti v exekučním řízení je majetková provázanost s povinným. Tyto vztahy vznikly smluvně a jejich režim upravuje občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.

Exekutor při výkonu své funkce vstupuje do různých oborů lidského konání, činí velký počet úkonů směřujících k třetím osobám přímo či nepřímo.

Zahájením exekučního řízení a v jeho průběhu vznikne mnoha subjektům povinnost nebo je ohroženo jejich právo, a k jeho udržení je třeba aktivního přístupu.

3. 1. Rozdělení a role třetích osob v exekučním řízení

Množinu subjektů nazývanou třetími osobami lze rozdělit na dvě podmnožiny.

První jsou subjekty povinné ze zákona součinností, spočívající ve službě vykonané pro exekutora – oprávněného. Jde většinou o povinnost podat informaci o povinném nebo konat úkony zajišťující exekutorovi bezproblémový výkon exekuční činnosti. Toto konání ve prospěch oprávněného je subjektům ukládáno v souvislosti s jejich hlavní činností. Na žádost exekutora mají povinnost konat v rozsahu požadovaném exekutorem, který se musí pohybovat v zákonném rámci. Pokud povinný subjekt, třetí osoba, svou povinnost nesplní a oprávněný je tak krácen na celkovém výtěžku, nese za tyto ztráty plnou odpovědnost.

V této podmnožině můžeme najít dva typy subjektů, a to ty, jež jsou povinny informační činností – většinou jde o státní úřady či samosprávné subjekty přicházející do styku s požadovanými informacemi při výkonu veřejné moci – a osoby soukromého práva, mající informace většinou o svých zaměstnancích, nájemnících apod..

Druhou skupinou subjektů jsou osoby přicházející do styku s majetkem povinného. Jde o podlužníky povinného, především o zaměstnavatele, finanční ústavy jako banky, spořitelní družstva, podnikatele na kapitálovém trhu, kteří na příkaz exekutora znemožní přístup povinnému k jeho majetku, jenž mají tyto třetí osoby v dispozici a převedou jej na účet exekutora.

Pro první i druhou skupinu subjektů této první množiny není typický zásah do jejich práv nad míru určenou zákonem. Exekutor k jednání, které by znamenalo porušení práv třetí osoby, nemá ani příležitost, pokud nejedná v omylu nebo není jeho jednání trestněprávní. Proto ani zákon neobsahuje normy, které by mohly být použity v případě ochrany práv těchto třetích osob. Tyto třetí osoby povinné součinností mají však z důvodu efektivity postupu řízení možnost na nezbytnou dobu a úsek do řízení vstoupit.

Druhou množinu třetích osob tvoří jednak osoby pevně spojené s majetkem povinného, jako je v některých případech manžel, rodinní příslušníci, spoluvlastníci či osoby mající věcná práva k věci povinného, a pak náhodné osoby jak soukromého, tak veřejného práva, rozptýlené v celé společnosti. Důvod, který z těchto osob činí třetí osoby v exekučním řízení, spočívá v banálním faktu, že žádný povinný nežije v přísně izolované bublině, která by spolehlivě oddělila majetek povinného od majetku jiných osob. Je zcela přirozené, že povinné osoby mají svůj majetek rozptýlen na různých místech, a především pokud jde o věci movité, lze je jen velice těžko na první pohled spojit s určitou osobou.

Exekutor při své činnosti vychází ze zákonné domněnky, výpovědi osob apod. Při takto nastaveném postupu je nemožné nezasáhnout do práva, a to především vlastnického, třetí osoby. Zákon fakticky vytváří možnost co nejsnadnějšího postihu práv třetích osob. Následně pak upravuje některé nástroje, které zpětně tuto nespravedlivou situaci zmírňují, třetí osoby je mohou použít na svou obranu.

Exekuční řízení zasahuje do práv třetích osob velice různorodým způsobem a ne vždy jde o zásahy, které by byly třetími osobami považovány za intenzivní v té míře, která vyvolává potřebu zákonné ochrany. Pro případy intenzivnějších zásahů exekuční řád obsahuje řadu regulací postupu zajišťujících minimální negativní dopad na třetí osoby při respektování požadavku oprávněného vymoci svá práva co nejrychleji v co nejvyšší míře.

Pravidla na ochranu práv třetích osob lze rozdělit na pravidla procesní a pravidla hmotně právní. Procesními pravidly pak myslí ta, která limitují razanci výkonu exekuční činnosti vůči povinnému s tím, že je pamatováno na třetí osoby, jimž je povinný povinen výživou⁷¹, mzdou⁷², pohledávkou z finančního zajištění⁷³ apod.

Zákon také obsahuje několik specifických hmotně právních nástrojů sloužících třetím osobám k obraně svých práv. Je to především institut návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu dle § 68 exekučního řádu a vylučovací – excindační žaloba dle § 267 občanského soudního řádu. V některých případech lze použít i žalobu reagující na bezdůvodné obohacení podle § 2991 občanského zákoníku, nebo určovací žalobu, na jejímž základě soud definitivně rozhodne o tom, kdo je vlastník věci. Jak občanský soudní řád, tak exekuční řád neuvádějí žádný výčet, souhrn, dokonce ani označení právních nástrojů pod názvem ochrana práv třetích osob.

⁷¹ § 278 (o nezabavitelných částkách) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Výpočet této částky bere ohled i na manžela a děti povinného.

⁷² § 304a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁷³ § 317 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

3. 2. Zdroje ochrany práv třetích osob v exekučním řízení

Jak jsem již zmínil v předešlém textu, ochrana práv třetích osob je jednou ze základních zásad soukromého práva. Pokud hovoříme o ochraně práv, je třeba popsat právní řád a zaměřit se na ty mechanismy, které aplikují základní principy právního státu. Základní kameny právního státu v národním právu najdeme v normách ústavních. Jádro koncepce právního státu obsahuje článek druhý Ústavy odstavec 3 – státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon. Odstavec 4 – každý může činit vše, co zákon nezakazuje, a nikdo nesmí být nucen činit to, co zákon neukládá. Ústavní pořádek tvoří nejen základní rámec právního řádu, ale určuje technologii a fungování veřejné moci, vymezuje i jeho hodnotové pozice a míru základních práv a svobod obyvatel republiky. Ve své části čtvrté Ústava České republiky v článku 81 zakládá nezávislost soudní moci.

Ochranu práv třetích osob v exekučním řízení lze pak nalézt ve dvou skupinách ústavních norem tak, jak jsem nastínil v předchozích odstavcích. První skupinou jsou normy regulující výkon státní moci. Tyto normy zastřešují výkon exekuční činnosti soudního exekutora, který ji vykonává jako veřejný činitel v zájmu společenského prospěchu. Postup exekutora je stanoven zákonem, přísně limitován a není možné, aby tyto limity byly překračovány. Pokud by exekutor výkonem exekuční činnosti vybočil ze zákonných mantinelů, jednal by protiprávně. Za takové vybočení pak nese plnou odpovědnost jak občanskoprávní, disciplinární – kárnou, tak trestněprávní.

Druhá skupina norem zastřešuje právní pozici obyvatele České republiky. Tato druhá skupina norem vychází z článku 3 Ústavy a článku 4 Ústavy, na nějž přímo navazuje článek 1 Listiny základních práv a svobod, který nesporně tvrdí: *„Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech.“*

Výchozím ustanovením, zaručujícím konkrétní způsob ochrany práv obyvatel České republiky, je na první článek nepřímo navazující článek 36 Listiny základních práv a svobod, na jehož základě se každý může domáhat ochrany svého práva stanoveným postupem u nestranného a nezávislého soudu, popřípadě u jiného státního orgánu, pokud tak stanoví zákon.

Moderní koncept právního státu předpokládá podřízení národního právního řádu systému mezinárodního práva. Splnění tohoto požadavku zajišťuje článek 1 Ústavy odstavec druhý. Článek 10 pak upravuje mechanismus hierarchie právních systémů a dává aplikační přednost mezinárodní normě před vnitrostátní.

Pravidlo aplikační přednosti znamená, že soud při své činnosti musí dát přednost mezinárodní normě před vnitrostátní, pokud se tyto normy liší. Proto jsou pro ochranu osob v exekučním řízení důležité i mezinárodní úmluvy, ratifikované Českým parlamentem, popřípadě dřívější úmluvy začleněné do právního řádu, a to především ty úmluvy, věnující se ochraně základních lidských práv a svobod. Prvním dokumentem v této řadě je Všeobecná deklarace lidských práv a její článek 8, požadující účinnou ochranu vnitrostátních soudů proti činům porušujícím základní práva přiznaná ústavou. Na deklaraci navázal Mezinárodní pakt o občanských a lidských právech ve svém článku 14. Požaduje možnost ústního vyslechnutí před soudem, který rozhoduje o právech a povinnostech. Úmluva o ochraně lidských práv z dílny Rady Evropy, publikovaná pod č. 209/1992 Sb. v článku 6 stanovila povinnost pro ratifikující státy zajistit míru ochrany práv svých obyvatel, určenou několika prvky – nezávislostí, nestranností zákonného soudu a projednáním věci spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě. Úmluva poskytuje přímou institucionální ochranu občanům či společenským organizacím členských států. Tuto ochranu vykonává Soud pro lidská práva ve Štrasburku. Může se na něj obrátit každý, kdo se cítí dotčen na svých základních právech a vyčerpal vnitrostátní prostředky právní ochrany.

3. 3. Třetí osoby povinné součinnosti

Exekutor je povinen postupovat dle § 46 exekučního řádu rychle a účelně. Účelem exekuce je uspokojit oprávněného z majetku povinného. Exekutor má povinnost uloženou § 46 odstavcem 6 exekučního řádu vyzvat povinného k dobrovolnému splnění, dále má možnost vyzvat povinného, aby učinil prohlášení o majetku viz § 50 odstavec 2 exekučního řádu⁷⁴. Vzhledem k tomu, že povinný neplnil své povinnosti až do chvíle, kdy je již exekutor pověřen soudem k provedení exekuce, lze jen těžko předpokládat, že prohlášení povinného dovede exekutora k cíli. Proto, aby mohl exekutor účelně exekuci vykonat, potřebuje znát především informace o majetku povinného. Ty může získat i na základě výpovědi oprávněného, ale ani oprávněný nemusí znát přesné majetkové poměry svého dlužníka, a to především tehdy, pokud je neváže jiný než závazkový vztah, z něhož pochází dluh, který má být zahlazen exekucí.

⁷⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., oddíl B, s. 530: „Povinnost dlužníka učinit takové prohlášení, jakož i pravdivost a úplnost údajů se vynucuje pod hrozbou postihu podle § 256 odst. 1 písm. d) trestního zákona pro trestný čin poškozování věřitele.“

Zákon stanovuje rozsáhlé pravomoci exekutora na poli součinnosti třetích osob tak, aby mohl provést exekuci účelně, ale i efektivně⁷⁵.

Exekuční řád v § 33 odstavec 1 vyjmenovává subjekty, které jsou povinny na písemnou žádost exekutora poskytnout údaje o majetku povinného, které jsou jim známy z jejich úřední činnosti. Třetími osobami, povinnými součinností poskytnout údaje o majetku, jsou veškeré subjekty veřejné správy.

§ 33 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb. speciálně upravuje součinnost v poskytování informací osobami, které z úřední povinnosti či vzhledem k předmětu své činnosti vedou evidenci osob a majetku. Zákon demonstrativně uvádí povinné subjekty a zároveň je zbavuje povinnosti zákonné mlčenlivosti v případě vyhovění písemné žádosti exekutora⁷⁶.

Mnohdy exekutorovi není znám nejen majetek povinného, ale i místo, kde by se tento majetek mohl nacházet. Proto zákon stanovuje povinnost provozovateli poštovních služeb poskytnout údaje potřebné k vedení exekuce. Zákon pak demonstrativně ty nejdůležitější vyjmenovává. Ze stejného důvodu jsou poskytovatelé elektronických komunikací povinni oznámit stanice užívané povinným a údaje o nich. Dále vydavatelé tisku jsou povinni oznámit jméno a další údaje o inzerentovi, který představuje nakládání s majetkem. Dopravci jsou povinni oznámit adresáta a odesilatele přepravovaného nákladu.

§ 33a exekučního řádu stanovuje povinnost Ministerstvu vnitra a Policii České republiky poskytnout exekutorovi prostřednictvím komory referenční údaje ze základního registru obyvatel, údaje z agendového informačního systému evidence obyvatel, údaje z agendového informačního systému cizinců, údaje z registru rodných čísel. Zákon č. 120/2001 Sb. v odstavci 2 § 33a exekučního řádu přesně určuje, na jaké údaje má exekutor právo.

Výše popsání oprávnění exekutora požadovat po třetích osobách údaje potřebné k provedení exekuce umožňují exekutorovi získat představu o místech, kde se povinný zdržuje, kde je tak možné hledat jeho majetek a o jaký majetek přibližně jde.

Exekuční činnost svou podstatou zasahuje silně do práv povinného i dalších osob. Dokonce jde o zásah prosazený státní mocí proti vůli povinného i dalších zainteresovaných osob. Proto lze předpokládat, že se exekutor při výkonu exekuční činnosti setká s nesouhlasným postojem, který může nabývat různých způsobů vyjádření. Exekutor je úřední osobou,

⁷⁵ § 44 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁷⁶ § 33 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu: „(...) tuto povinnost má zejména orgán pověřený vedením katastru nemovitostí, orgán správy daní, orgán, který vede registr motorových vozidel, orgán pověřený vedením informačního systému veřejné správy, ve kterém jsou vedeny údaje o zbraních, střelivu a provozovaných střelniciích, orgán správy sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny, komoditní burzy, organizátor regulovaného trhu, centrální depozitář a jiné osoby oprávněné k vedení evidence investičních nástrojů a Notářská komora České republiky ve vztahu k Seznamu listin o manželském majetkovém režimu. (...)“

zastupující zájem státní moci, sledující svým konáním dosažení společenského konsensu. Exekutor je státem pověřen vynucovat respekt k právnímu řádu ČR⁷⁷ a jeho dodržování. Proto je povinen při své činnosti dbát bezpečnosti své i všech zúčastněných osob a dodržovat dle zákona č. 120/2001 Sb. exekučního řádu, veřejný pořádek.

Jak jsem nastínil výše, reakce osob, dotčených výkonem exekuční činnosti, může být odmítavá, a to až agresivní. Je třeba, aby bylo předcházeno takovému jednání zúčastněných osob, které by mohlo vést ke škodám na zdraví či na životě. Exekutor není kompetentní k ochraně osob, a proto mu zákon umožňuje požádat orgány policie ČR o ochranu⁷⁸.

Majetkem povinného nejsou jen věci, které exekutor na základě údajů získaných od třetích osob vyhledá, sepíše a zajistí. Majetek povinného tvoří také pohledávky, které má vůči svým dlužníkům. Jedná se tedy o poddlužníky povinného. Zákon opět demonstrativně vyjmenovává poddlužníky z řad peněžních ústavů, pojišťoven a dalších finančních institucí, které jsou povinny poskytnout čísla účtů, údaje o uschovaných listinách či jiných nástrojích kapitálového trhu. Tyto osoby jsou pak na základě exekučního příkazu povinny i konkrétním jednáním v zájmu oprávněného. Stejně tak je na základě exekučního příkazu povinen součinností zaměstnavatel povinného. Exekuční příkaz obsahuje konkrétní povinnost uloženou poddlužníkovi povinného.

Ve všech výše popsanych případech jde o povinnosti uložené osobám, které nemají zájem na úspěchu prováděné exekuce. Jejich součinnost je však k úspěšnému provedení exekuce bezpodmínečně nutná. Proto zákon umožňuje exekutorovi uložit za nesplnění součinnosti pořádkovou pokutu⁷⁹.

Pokud osoba povinná součinností ani po opakované výzvě exekutora svou povinnost nesplní, vystavuje se možnosti, že proti ní bude podána poddlužnická žaloba. Aktivně legitimovaný je oprávněný a pasivně legitimovaným je třetí osoba, která způsobila snížení uspokojení pohledávky oprávněného. Pokud jde o opětovné plnění, může být použita opakovaně⁸⁰.

Dále jsou třetí osoby odpovědné za škodu, která vznikla na základě jimi poskytnuté součinnosti. Musí jít o takové jednání, které znamená zkrácení oprávněného na výši

⁷⁷ § 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁷⁸ § 33 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu
§ 21 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

⁷⁹ § 34 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 20 Cdo 2730/2009, ze dne 31. 5. 2011: „*když se výkon rozhodnutí vztahuje také na dávky, jež se stanou splatnými teprve v budoucnu, může se poddlužnická žaloba týkat jen těch nároků, které se staly splatnými a nebyly oprávněnému vyplaceny do podání žaloby; to nevylučuje, aby v průběhu řízení byla žaloba rozšířena o částky, jež se mezitím staly splatné.*“

vymožené pohledávky. Takové jednání třetí osoby musí být v rozporu s povinností uloženou jí zákonem.

Vzhledem k tomu, že na základě údajů získaných od třetích osob povinných součinností exekutor provádí exekuci a tak zasahuje do práv osob, je nutné, aby bylo zajištěno, že k takovému zásahu dojde v souladu s právním řádem. Třetí osoba splní svou povinnost vůči exekutorovi na jeho písemnou žádost. Přesnou podobu této žádosti stanovuje příloha č. 1 vyhlášky 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti.

Nejvyšší soud ve stanovisku sp. zn. Cpjn 200/2005 uvádí :

„VI. Exekutor dokládá pověření k žádosti o součinnost třetích osob podle § 34 odst. 1 ex. ř. i opisem (kopií) stejnopisu usnesení o nařízení exekuce opatřeným doložkou s uvedením data a podpisu exekutora nebo jím pověřeného zaměstnance, který opis vydal, a s otiskem úředního razítka exekutora.“⁸¹

Nejvyšší soud tak jasně dává najevo, jak je důležité, aby třetí osoba povinná součinností měla jistotu, že koná v souladu s právním řádem.

V konečném důsledku jsou tak chráněna práva třetích osob. Pokud by totiž třetí osoby povinné součinností poskytovaly údaje lehkomyšlně, byly by vystaveny neoprávněným zásahům do svých práv nic netušící osoby zcela bezdůvodně.

Pokud třetí osoba nesplní povinnost na žádost exekutora a dojde v tomto důsledku ke zkrácení uspokojení oprávněného a pokud dobrovolně vzniklou škodu neuhradí, je možné uplatnit poddlužnickou žalobu.

3. 4. Systematika ochrany práv třetích osob dotčených exekuční činností

Dříve, než se budu věnovat konkrétním ustanovením zákona, jež poskytují ochranu právům třetích osob dotčených exekučním řízením, je třeba vysvětlit dva pojmy, které se v odborných textech v této souvislosti používají.

Doposud v celé práci používám termín ochrana jako obecný pojem pro veškeré případy, kdy zákon poskytuje osobám nějakou míru jistoty, že zásah do jejich práv má limit nebo jej lze odvrátit apod.

Odborná literatura však rozlišuje termín ochrana a obrana, a to jak povinného, tak oprávněného, a tato systematika platí i pro třetí osoby.

⁸¹ Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005, ze dne 15. 2. 2006.

Ochranou se rozumí především to, že exekuce nemůže být prováděna svévolně, že může být prováděna za přísných podmínek dozorovaných soudem, Exekutorskou komorou a Ministerstvem spravedlnosti. Že je jí možné provádět jen v zájmu oprávněného. Tento zájem je zjištěn a doložen exekučním titulem. Výkon exekuce je odbornou činností. Výsledkem exekuce nesmí vést ke zbídačení povinného. To znamená, že musí být zachována určitá životní úroveň povinného tak, aby byl zachován běžný život jeho a jeho rodiny. Stejně tak se chrání výtěžná aktivita povinného. Ať je založena na závislé práci nebo samopodnikání, nesmí být exekuční činností ohrožen její výkon.

Ochranou práv oprávněného se rozumí zákonem upravený postup, který mu zajistí maximálně efektivní vymožení jeho nároku spolu s náklady na tuto činnost.

Ochranou práv třetích osob jsou pak všechny zmíněné atributy ochrany povinného, které se na třetí osobu vztahují v momentě, kdy je její právo exekuční činností dotčeno.

Obrana práv třetích osob je pak založena na požadavku aktivního jednání ze strany osoby, která se cítí být na svých právech krácena. Zákon dává několik nástrojů, které nesou různé názvy a slouží k předcházení či zmírnění následků způsobených exekuční činností.

Obrana se od ochrany liší v požadavku aktivně konat – bránit se. Bránící subjekt je tak zatížen břemenem tvrzení a důkazním. Je povinen toto své tvrzení v zákonných lhůtách předložit k příslušnému orgánu a pak jej obhájit patřičnými důkazy.

4. Práva třetích osob v exekučním řízení

4. 1. Základní práva a svobody

V národních právních řádech se počala definovat a chránit základní práva a svobody jako reakce na poválečnou snahu OSN a Rady Evropy.

Základní práva tvoří mantinely právních systémů. Jde o nezpochybnitelná a nezcizitelná či jinak omezitelná práva osob. Soubor základních práv a svobod se někdy označuje pojmem lidská práva a po druhé světové válce se tato práva stala pevnou součástí teorie právního státu. Některá tato práva však vznikala již dávno před vytvořením základních lidskoprávních dokumentů a mnohá byla formulována již v době Francouzské revoluce. Ale do našeho právního řádu byla tato práva vnesena až ratifikací paktu o občanských a politických právech

a paktu o sociálních a rodinných právech v průběhu helsinského procesu. V té době však šlo pouze o formální krok. Až vyhlášením Listiny základních práv a svobod 2/1993 Sb. náš právní řád získal pevný rámec subjektivního práva.

V následujících řádcích uvedu základní práva a svobody třetích osob v exekučním řízení, které jsou exekuční činnostmi dotčeny.

4. 1. 1. Nedotknutelnost osoby

K zásahu do základního práva každého na osobní nedotknutelnost, které je v národním řádu zakotveno v Listině základních práv a svobod článek 7, je exekutor zmocněn zákonem. Tuto výjimku Listina sama v článku 7 odst.1 předpokládá. Výkon exekuční činnosti upravuje především exekuční řád. Zásah do osobní sféry je vyžádán při provádění exekuce prodejem movitého majetku § 66 exekučního řádu. Nejedná se o komplexní úpravu, a tak se dle § 69 exekučního řádu použijí přiměřeně ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, konkrétně § 325 a následující. § 325 umožňuje tomu, kdo provádí výkon rozhodnutí, je-li to nutné, provést osobní prohlídku. Musí jít o situaci nezbytně nutnou k úspěšnému výkonu exekuce. Bohužel zákon zde nestanoví přesná pravidla pro vykonání takové prohlídky. Vzhledem k tomu, že je nezpochybnitelně stanoveno v § 36 odst. 3 exekučního řádu, že výkon exekuce může směřovat jen vůči povinnému, je samozřejmostí, že osobní prohlídka může být prováděna jen na těle povinného. Způsob výkonu osobní prohlídky je popsán v zákoně č. 141/1961 Sb., trestním řádu.

Třetí osoby se ochrání před výkonem osobní prohlídky, pokud se dostatečně legitimují. Je otázkou, jak postupuje vykonavatel v případě, že osoba dostatečně neprokáže, že není povinný, a vykonavatel exekutora má možnost se domnívat dle jemu známých skutečností, že o povinného jde.

Dle mého názoru musí třetí osoba, která je v podezření, že je osobou povinnou, trvat na prokázání totožnosti a exekutor musí umožnit součinnost při ověřování totožnosti dříve, než přistoupí k osobní prohlídce.

4. 1. 2. Nedotknutelnost obydlí

Článek 12 Listiny uvádí zásadní nedotknutelnost obydlí. Obydlím lze chápat dle judikatury jakoukoliv místnost nebo soubor místností, ohraničený prostor, přístřeší, hotelový pokoj apod. Listina stanovuje výjimky z nedotknutelnosti obydlí. Pro exekuční řízení je validní odstavce

3, uvádějící možnost zásahu do obydlí v případě, že to je v demokratické společnosti nutné pro ochranu života či zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých.

Výkon exekuční činnosti je pak zajisté skryt pod pojmem výkon práv druhých.

Lze konstatovat, že mnoha třetím osobám hrozí i násilný zásah do jejich obydlí v případě, že se v jejich nemovitosti nalézá obydlí či místnosti nebo třeba jen skříň či jiná schránka používaná povinným.

Dle § 325a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, je oprávněn ten, kdo provádí exekuci, vykonat prohlídku prostorů používaných povinným.

§ 325b odst. 2 dokonce ukládá třetí osobě povinnost poskytnout přístup k obydlí, místnostem používaným povinným, které se nacházejí v nemovitosti třetí osoby. Pokud by tak třetí osoba neučinila dobrovolně, má vykonavatel možnost použít násilí při vstupu.

Z ustanovení plyne, že ten, kdo vykonává exekuci, má zaručen přístup zákonem ke všem prostorům používaným povinným. Pokud jsou prostory používané povinným, přístupné skrze místnosti používané výhradně třetí osobou, je vykonavatel oprávněn ke vstupu i do těchto prostor.

V případě, že v nemovitosti povinného jsou místnosti, které používá výhradně třetí osoba, například na základě nájemní smlouvy, jsou tyto prostory nedotknutelné.

Třetí osoby ochrání své právo nedotknutelnosti obydlí nejlépe přesným vymezením a dokumentováním prostor používaných povinným.

Třetí osoba se může plně dovolávat nedotknutelnosti obydlí jen v těch prostorách, které povinný nevyužívá, a to ani jako přístup ke svým prostorům.

Pokud se exekutor domáhá vstupu do prostor, které nevyužívá povinný, jde o nezákonné jednání. Pokud způsobí exekutor či jím pověřené osoby škodu, jedná se o škodu způsobenou správní činností.

Podle § 4 zákona o odpovědnosti státu za škodu je za výkon státní správy považováno i sepisování veřejných listin o právních úkonech, úkony notáře jako soudního komisaře a úkony exekutora při výkonu exekuční činnosti.

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem, pak upravuje postup, jak se poškozená osoba domůže náhrady této škody.

Speciální úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou exekutorem při výkonu exekuční činnosti obsahuje v § 32 exekuční řád. Ten ukládá povinnost exekutorovi nahradit veškerou škodu, kterou při své činnosti způsobí sám nebo činností svých zaměstnanců. Odpovědnost státu dle zákona č. 82/1998 Sb. není tímto ustanovením dotčena.

4. 1. 3. Listovní tajemství

Článek 13 Listiny obsahuje povinnost neporušovat listovní tajemství či tajemství jiných soukromých listin. Obsahuje však také výjimku z dodržování této povinnosti, která musí být upravena zákonem.

Exekuční řád ani zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, se nezmiňují o oprávnění exekutora porušovat listovní tajemství. Z absence zmocňovací normy by se dalo usuzovat, že exekutor nesmí porušit listovní tajemství či tajemství soukromých listin. To by však zcela narušilo logiku vykonávacího – exekučního řízení. Zákonodárce nepokládal za důležité zmiňovat právo exekutora na nahlížení do soukromých listin, když striktně upravil možnost osobní prohlídky, vstupu do obydlí či jiných místností a prostor, otevření skříní, schránek, trezorů. Je nutné tedy použít analogii zákona, a to *majus to minor*. Pokud lze použít násilí a vypáčit dveře domu, kde se povinný zdržuje, nebo trezor, kde má dle důvodného mínění exekutora věci, tak je jisté, že exekutor může otevřít dopis či nahlédnout do soukromých listin, pokud se domnívá, že tak získá informaci, která mu pomůže ve výkonu exekuční činnosti ve smyslu zrychlení či zefektivnění celého procesu, vedoucího k vymožení pohledávky oprávněného i s příslušenstvím, nákladů oprávněného a nákladů na exekuci. Zákon dává exekutorovi širokou rozhodovací pravomoc ohledně zvoleného postupu při výkonu exekuce i jejího rozsahu. Nelze však předpokládat, že by exekutor či jeho zaměstnanci prahli po neopodstatněném porušování základních práv či svobod. I požadavek § 46 exekučního řádu požaduje po exekutorovi postup účelný, avšak dbalý práv účastníků a třetích osob, jeho činností dotčených.

4. 2. Ochrana osobnostních práv v exekučním řízení

Exekutor zasahuje soukromou sféru osob samotným faktem, že při výkonu exekuční činnosti přichází do styku se soukromými materiály, citlivými údaji apod. Jde o případy, kdy povinný sdílí obytné místnosti spolu s dalšími osobami, které tak nejsou ušetřeny narušení soukromí. Nejde jen o manipulaci s osobními věcmi, dokumenty apod., už samotná přítomnost úředních osob v obydlí je prolomení veškerých norem, soukromí chránících.

Ústavní ochranou proti zneužití těchto informací či volnému šíření je ustanovení článku 10 Listiny odstavec 1, zaručující ochranu důstojnosti, cti, pověsti a dobrého jména. Mechanismus těchto, Listinou vyjmenovaných atributů osobnosti, zajišťuje ustanovení § 12 a 31 exekučního řádu, nařizující jak exekutorovi, tak jeho pověřeným zaměstnancům mlčenlivost.

Speciální úpravu v oblasti zacházení s osobními údaji pak přináší vyhláška Exekutorské komory 02/1995 Sb.

Vyhláška navazuje na § 33 a 34 exekučního řádu, zmocňuje exekutora k získávání údajů ze státních registrů a jiných informačních systémů. § 93 a následující exekučního řádu opravňuje soudního exekutora k nakládání s osobními údaji v rozsahu nutném pro řádný výkon exekuce. Ochranou proti zneužití osobních údajů či proti nezákonnému nakládání s nimi je povinné školení, pořádané exekutorskou komorou prostřednictvím pověřených orgánů Ministerstva vnitra pro exekutory nastupující do funkce. Po absolvování školení je exekutor zákonně poučen.

Dále je přesně vymezena oblast údajů, které smí exekutor uchovávat, a stejně tak je vymezen postup, jak s nimi nakládat v rámci informačních systémů sloužících exekutorskému úřadu. Také je uložena povinnost dbát na bezpečné nakládání se spisem a zajistit jeho bezpečnou úschovu.

4. 2. 1. Právo na rodinný a soukromý život

Odstavec 2 článku 10 Listiny zakotvuje ochranu soukromého a rodinného života. Exekutor se nemůže vyhnout zásahu do této sféry, a to i třetích osob, především manžela povinného, který se může v určitých případech nalézat jak na pozici účastníka, tak na pozici třetí osoby. I v situaci, kdy je veden výkon rozhodnutí jen proti majetku jednoho z manželů a společné jmění manželů (dále jen SJM) není dotčeno, tak vykonavatelé vstupují do bytu a manipulují věcmi všech spolubydlících povinného. Už jejich samotná přítomnost je jistě velice nepříjemná. Exekutor a pověřený zaměstnanec však postupují na základě zákonného zmocnění, a pokud nepřekročí zákonné limity, nelze se proti takovému narušení soukromí bránit.

Proto, aby se exekuční vykonavatelé a další zaměstnanci chovali co nejšetrněji k právům povinného i třetích osob, napomáhá ustanovení § 325b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Toto ustanovení umožňuje všem oprávněným osobám přítomným soupisu movitých věcí žádat o pořízení jeho záznamu. Od září 2015 je stanovena povinnost exekutorovi takový záznam pořídit a osoby přítomné soupisu movitých věcí musí být o pořizování záznamu činnosti exekutora a jeho zaměstnanců informovány.

Osoby dotčené na svých právech prováděním soupisu či soupisem samým získají důkazní prostředek, umožňující rekonstrukci skutkového děje v době sepisování a zajišťování movitých věcí vykonavateli exekutora.

Ustanovení § 66 odst. 1 exekučního řádu vylučuje ze soupisu sepsaných věcí nosič dat, na nějž povinný pořídil záznam průběhu sepisování movitých věcí.

Zákon bohužel nepředpokládá, že záznam může mimo exekutora a povinného provést i oprávněná třetí osoba. Smyslem zákona je ochránit záznam provedený na nosič, který by jinak exekutor měl možnost zapsat do seznamu movitých věcí. Proto lze předpokládat, že výše zmíněné ustanovení ochrání i třetí osoby.

Jelikož se postup při výkonu exekuce na movitý majetek liší případ od případu, není stanoven detailně zákonem. Exekutor musí postupovat efektivně, tedy co nejrychleji, nejehospodárněji, jak stanoví § 103 kancelářského řádu. Může proto činit jen takové úkony, které jsou účelné pro samotný výkon exekuce, a musí je činit efektivně v rozumném čase.

Vyhláška o postupech při výkonu exekuční a další činnosti 418/2001 Sb. dovoluje, aby úkony mohly být prováděny dle okolností případu v takové době, kdy se dá předpokládat dosažení výsledku. Výslovně se uvádí možnost provádění úkonů exekutora mimo pracovní dobu, ve dnech pracovního klidu apod.

K zásahu do osobnostních práv třetích osob může dojít i v jiných situacích, než je provádění soupisu movitých věcí v prostorách užívaných povinným. Je to ale mnohem méně pravděpodobné.

4. 2. 2. Žaloba na ochranu osobnosti

Konkrétním nástrojem ochrany osobnostních práv je žaloba na ochranu osobnosti dle § 82 a následujících zákona č. 89/2012 Sb. Pořízený záznam je pak případným důkazním prostředkem. Žalobu na ochranu osobnosti lze použít jen v případech, kdy bylo do osobnosti třetí osoby zasaženo nepřiměřeným počínáním osob, které nejsou zaměstnanci exekutora – například svědci přizvaní exekutorem při vstupování do prostor užívaných povinným.

4. 3. Pravidla pro používání označení exekutor

Důležitým nástrojem ochrany práv účastníků řízení i třetích osob před neoprávněnými zásahy osob, které nejsou zmocněny zákonem k výkonu exekuční činnosti, ale podnikají v oblasti vymáhání dluhů, je § 4, který v odstavci 1 ukládá exekutorovi a jím pověřeným zaměstnancům používat při své činnosti označení soudní exekutor nebo exekutorský úřad. Zároveň se zakazuje používat tato či jakkoliv zaměnitelná označení s výše jmenovanými všem osobám mimo soudního exekutora a jeho zaměstnanců, aby byl vyloučen omyl na straně

dlužníků či jiných osob. Dle mého názoru jde o významné pravidlo, které přinesla do exekučního řádu až novela 365 z roku 2012. Až praxe různých podnikatelských subjektů, prováděná na hraně zákona a dobrých mravů, donutila zákonodárce, aby ochránil základní práva osob, které byly záměrně klamány, a v domnění, že je navštívil exekutor, oprávněný k zásahu do jejich práv, podvolily se neoprávněnému zásahu ze strany nekorektně či agresivně jednajících subjektů.

4. 4. Veřejnoprávní dohled nad exekuční činností

Exekutor a jeho zaměstnanci pověřeni exekuční činností jsou považováni za úřední osoby. Toto postavení je chrání před různými typy útoků při výkonu jejich pravomoci.

Na druhou stranu je faktem, že exekuční činnost prolamuje některá základní práva a svobody. Proto je kladen na exekutory a jejich úřad zvýšený nárok na dodržování nejen právních, ale i morálních norem ve smyslu zdržení se i v soukromém životě jednání, snižujícího důstojnost exekutorského úřadu, či jednání, které by ohrozilo důvěru v nezávislý, nestranný a spravedlivý výkon exekuční činnosti tak, jak praví § 2 exekučního řádu v odst. 2. Exekutor je povinen při výkonu své pravomoci šetřit práva účastníků řízení i třetích osob. Za případné excesy je odpovědný.

4. 4. 1. Nezákonný postup exekutora při exekuční činnosti

Exces exekutora, znamenající neoprávněný zásah do základních práv a svobod, je protiprávním činem a dle intenzity a rozsahu proti němu chrání normy trestního práva nebo normy občanského práva chránící osobnost.

4. 4. 2. Státní dohled

Ministerstvo spravedlnosti vykonává státní dohled nad zákonným postupem exekutora, dodržováním kancelářského řádu a plynulostí či délkou exekučního řízení. Ministerstvo také vykonává dohled nad prostředky uloženými na zvláštním účtu.⁸²

⁸² § 7 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

4. 4. 3. Disciplinární odpovědnost

Komora vykonává dohled nad činností exekutora, nad řízením činnosti exekutorského úřadu a nad dodržováním povinností stanovených exekutorovi zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu⁸³.

4. 4. 4. Dohled předsedy soudu

Státní dohled nad exekuční činností vykonává předseda okresního soudu ,do jehož obvodu je exekutor jmenován. Dohled provádí i na základě podnětů od právnických či fyzických osob⁸⁴.

4. 4. 5. Trestní odpovědnost

Odpovědnost exekutora plyne z jeho postavení úřední osoby, takže lze konstatovat, že se jedná o speciální trestní odpovědnost, neboť se může dopustit trestných činů, kterých se neúřední osoba dopustit nemůže. Jde o trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby, maření úkolů úřední osoby z nedbalosti. U některých trestných činů pak na úřední osoby dopadá zvýšená trestní sazba, například u trestného činu přijetí úplatku.

Exekutor a jeho zaměstnanci se pak mohou dopustit vzhledem ke specifčnosti vykonávané činnosti řady obecných trestných činů:

Zbavení osobní svobody

Omezování osobní svobody

Porušování domovní svobody

Porušování tajemství listin uchovávaných v soukromí

Porušování tajemství dopravovaných zpráv

Útisk

Neoprávněné nakládání s osobními údaji.

4. 5. Rejstřík zahájených exekucí

Zvláštním institutem ochrany práv třetích osob může být v určitých situacích rejstřík zahájených exekucí. Zákonná úprava je § 35a a § 35b exekučního řádu.

⁸³ § 7 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁸⁴ § 7 odst. 6 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Rejstřík zahájených exekucí je neveřejný seznam, povinně zřízený a spravovaný Ministerstvem spravedlnosti. Tento rejstřík je provozován v elektronické podobě. Do rejstříku zapisuje údaje soud nebo exekutor.

Ochrana, vyplývající z existence tohoto rejstříku, spočívá ve zvýšené transparentnosti činnosti exekutora. Ten nemůže konat dříve, než zanesl do rejstříku údaje, které specifikují povinného, oprávněného, exekuční titul, povinnost, jež je předmětem exekuční činnosti, a datum zahájení exekuce. Není pak možné, aby byla exekuce konána proti osobě, která není evidována v tomto rejstříku jako povinný.

4. 6. Centrální evidence exekucí

Podobným nástrojem ochrany je Centrální evidence exekucí, upravená § 125 exekučního řádu. Centrální evidence exekucí je veřejný seznam, vedený povinně Exekutorskou komorou. Evidence je vedena elektronicky a umožňuje dálkový přístup. Do evidence zapisují údaje exekutoři po uplynutí třicetidenní lhůty pro dobrovolné splnění vymáhané povinnosti. Jsou zapisována vyrozumění o zahájení, ukončení, přerušení či zastavení exekuce, dále dražební vyhlášky.

Podrobná úprava nakládání s evidencí je obsažena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 329/2008 Sb.

Veřejnost této evidence poskytuje ochranu širšího charakteru než výše popsaný rejstřík. Každá osoba může do evidence nahlížet. Zjistí, zda a proti které osobě je vedeno exekuční řízení. Tato informace pak může být impulsem k odpovědnému nakládání s majetkem. Třetí osoby tak dopředu vědí, které prostory přibližně exekutor při své činnosti v souvislosti s řízením vedeným proti zapsaným osobám navštíví, aby zde hledal majetek povinného. Vstup do evidence je zpoplatněn.

5. Zaplacení vymáhané pohledávky třetí osobou

V praxi exekučního řízení není ojedinělým jevem, že vymáhaný dluh povinného zaplatí třetí osoba. Motivem k takovému konání může být altruistická potřeba pomoci bližnímu v těžké situaci nebo tímto způsobem plní třetí osoba povinnost vyplývající jí z nějakého závazkového vztahu anebo tak činí ne zcela dobrovolně ve snaze vyhnout se nepříjemným důsledkům,

způsobenými činností exekutora. Nelze opomenout možnost plnění třetí osoby v důsledku omylu.

První způsob je zajisté žádoucí a můžeme se s ním setkat v případě, že třetí osobou jsou blízcí příbuzní či jiné osoby blízké ve vztahu k povinnému. Tyto třetí osoby se zpravidla nacházejí v lepší majetkové situaci než povinný. Během probíhajícího exekučního řízení, vedeného proti povinnému, zjistí, že výkon exekuce způsobuje útrapy povinnému, a tyto osoby takové útrapy těžce nesou vzhledem k citovému poutu, které je váže k povinnému. Rozhodnou se plnit za povinného zcela dobrovolně, svobodně vedeni svým altruistickým motivem. Exekutor v tomto případě vyžaduje čestné prohlášení od osob, které plní za povinného, v kterém stvrzují svou svobodnou vůli plnit to, co jim zákon ani žádné rozhodnutí státního úřadu neukládá.

Dalším motivem třetí osoby k dobrovolnému plnění za povinného může být plnění povinnosti, kterou třetí osoba má vůči povinnému, a jde o pohledávku, o které exekutor neví. Třetí osoba má z nejrůznějších důvodů zájem, aby se o pohledávce exekutor nedozvěděl, a proto se rozhodne plnit za povinného.

Ani v tomto případě nelze předpokládat, že by měla třetí osoba následně zájem takto vynaložené prostředky získat zpět.

Ve zcela jiném postavení se nalézá třetí osoba, jejíž věc zahrnul exekutor do soupisu a usoudil, že by mohlo dojít ke ztrátě či poškození věci a tak ji i zajistil u vhodného schovatele. Tak zbavil třetí osobu možnosti věc používat. Pokud jde o věc, kterou třetí osoba nutně potřebuje, a nejedná se o věc uvedenou v § 322 zákona č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, je vystavena silnému psychickému tlaku. Pro třetí osobu může být nepřijatelné podstoupit řízení o vyškrtnutí a následně o vyloučení věci z exekuce vzhledem k předpokládané dlouhé době, než by v těchto řízeních uspěla nebo si je třetí osoba vědoma, že neunese důkazní břemeno, prokazující její právo nepřipouštějící exekuci. Pak sice dobrovolně, ale nerada může řešit situaci plněním za povinného.

Třetí osoba v naposled popsané situaci však není smířena s trvalou ztrátou finančních prostředků, které plnila za povinného. Pokud je hodlá získat zpět, je nutné se obrátit na povinného žalobou na vydání bezdůvodného obohacení. Dle rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 16. 1. 2004 sp. zn. 14 Co 555/2003.

Soud konstatoval, že třetí osoba zaplatila za povinného dobrovolně, a to mimo rámec stanovených způsobů provedení exekuce, upravených exekučním řádem a zákonem č. 99/1963 Sb., občanským soudním řádem.

V tomto případě tak třetí osoba činila v úmyslu vyhnout se sepsání a zajištění věci v jejím vlastnictví. Tato třetí osoba zaplatila vymáhanou částku za povinného a následně podala vylučovací žalobu dle § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, pomocí níž se hodlala domoci vrácení zaplacených peněz na oprávněném. Soud dále konstatoval, že plnění poskytnuté za povinného nebylo přijato exekutorem na základě soupisu movitých věcí v rámci prováděné exekuce. Třetí osoba dobrovolně a vědomě plnila za jiného, tedy za povinného. Proto jen povinný se bezdůvodně obohatil na účet třetí osoby. Odvolací soud v téže věci se vyjádřil k možnosti podat žalobu na vydání předmětu bezdůvodného obohacení proti oprávněnému, a to takto: *„Žalobkyně poskytla plnění za jiného ve smyslu ustanovení § 454 zákona č. 40/1964 Sb., nyní § 2991 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a má tak právo požadovat vydání⁸⁵ předmětu bezdůvodného obohacení od toho, za koho plnila. Zákon uvádí, že se bezdůvodně obohatí i ten, za koho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.“*

Problém nastane v případě, že povinný je nemajetný, a tak není reálné, aby splnil povinnost vůči třetí osobě, vyplývající z jeho bezdůvodného obohacení.

Myslím, že tento způsob plnění třetími osobami je častý. Jde i z pohledu exekutora o výhodnou situaci, kdy není možné vymoci dlužnou částku na povinném, ale jsou zde osoby, které se ve snaze vyhnout zásahům do svých práv rozhodnou plnit za povinného. Je neprokazatelné, kdy tyto osoby plní z důvodu, že se pouze chtějí vyhnout zdlouhavému úřednímu postupu vyškrtnutí věci ze soupisu a následně vylučovacím žalobám, nebo kdy jim nic jiného nezbývá, poněvadž je předem jasné, že by v úředním postupu úspěšné nebyly. Ať tak či onak, osoba plnící pod tlakem či hrozbou, že přijde o svůj majetek, plní v rozporu se spravedlností.

5. 1. Plnění třetí osobou v omylu

V případě, že třetí osoba plní za povinného z důvodu omylu, tedy z přesvědčení, že plní za sebe, jedná se tak o rozhodující okolnost ve smyslu § 583 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který stanovuje neplatnost takového jednání v případě, že druhá strana tento omyl vyvolala. Pokud by se exekutor dopustil jednání, kterým by vyvolal omyl, na jehož

⁸⁵ § 2991 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

základě by tato osoba poskytla plnění, dopustil by se trestného činu ve smyslu trestního zákoníku⁸⁶, a to § 209, 329 apod. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Domnívám se, že ve skutečnosti bude mít třetí osoba problém prokázat fakt, že z jakéhokoli důvodu plnila v omylu. Pokud předá peněžní částku vykonavateli exekutora při sepisování movitých věcí a ten jen poznamená do protokolu, že třetí osoba plnila dobrovolně, bude stěží prokazovat své mylné vědění.

5. 2. Absolutní věcná práva třetích osob v exekučním řízení

Věcná práva jsou podkategorií absolutních majetkových práv.

Jde o právní vztah osoby a věci. Věcí se rozumí reálně existující předmět.

Věcná práva definují, kdo je vlastníkem věci, kdo a za jakých podmínek jí smí disponovat, kdo věc ovládá apod.

Absolutnost těchto práv je spatřována v principu, že platí *erga omnes*, tedy i bez vzájemného ujednání vůči každému. Výjimky z této zásady upravuje nyní nový občanský zákoník 89/2012 Sb. v § 976. Nový občanský zákoník také stanovuje kogentnost věcných práv s tím, že ujednání mezi stranami je pro třetí osoby neúčinné.

Většinu okolního světa tvoří věci, majetek osob je tvořen pouze věcmi, pokud lze považovat zvíře za věc.

Nový občanský zákoník přináší do úpravy věcných práv princip materiální publicity. Lze říci, že jde i o silný prostředek ochrany věcných práv třetích osob. Občanský zákoník rozděluje práva na zapsaná či zjevná z veřejných seznamů a na ty ostatní. Pokud zákon stanoví povinnost zapsat změnu v obsahu či subjektech práva do veřejného seznamu, jsou osoby povinny učinit pod hrozbou neplatnosti jednání, které do práv zasahuje či je mění. Pro třetí osoby v exekučním řízení je zápis ve veřejném seznamu jasnou deklarací, že nejde o majetek povinného, a tak není důvod do práv nesvědčících povinnému zasahovat.

Věcnými právy pak jsou právo vlastnické, právo držby a věcná práva k věci cizí.

5. 2. 1. Vlastnické právo

Základním věcným právem je právo vlastnické.

Právo vlastnit majetek je základním lidským právem. Na ústavní úrovni je upraveno článkem 11 Listiny základních práv a svobod.

⁸⁶ § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Čl. 11 odst. 2 umožňuje zákonodárci stanovit zákonem majetek, který může být pouze ve vlastnictví státu, obcí apod. Jde o majetek nezbytný k zabezpečení potřeb celé společnosti či rozvoji národního hospodářství.

Listina stanovuje rovnost všech vlastníků co do obsahu a ochrany vlastnického práva. Odstavec čtyři pak zakládá institut vyvlastnění ve veřejném zájmu. Jde o způsob zbavení vlastnického práva, kdy vlastník svým jednáním nikterak nezpůsobil situaci, která si ve veřejném zájmu žádá jeho vyvlastnění.

Listina nikterak nezmiňuje nucené zbavení vlastnického práva na základě rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu, kdy toto jen potvrzuje předešlý dobrovolný závazek dlužníka, který ani po nalezení práva dobrovolně neplnil.

§ 1011 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, vymezuje vlastnictví jako soubor všech věcí hmotných i nehmotných, které někomu patří. Charakteristickým znakem vlastnického práva je jeho skladba z několika oprávnění vlastníka a holého vlastnického práva, které je jakousi nádobou pro zmíněná oprávnění. Jednotlivá oprávnění jsou právo držby, právo užívací, právo poživací, právo dispozice a právo věc zničit.⁸⁷

Exekuční řízení znamená omezení některých z těchto oprávnění a v případě povinného může či musí dojít ke zbavení veškerých oprávnění i holého vlastnického práva. Povinný je svých práv do výše dluhu a nákladů spojených s výkonem exekuce zbaven.

Práva k věcem nabudou originární vlastníci, a tak zde není žádného nástupnictví. Obecná ochrana subjektivních práv, do kterých vlastnické právo patří, je zakotvena v ústavních předpisech. Je to především článek 11 Listiny ve spojení s článkem 36 Listiny. Na Listinu pak navazují jak normy občanského práva, které se vlastnictví věnují nejdůkladněji, tak normy trestního práva, jež v novém trestním zákoníku zaujímají významnou část trestných činů.

Občanský zákoník umožňuje ochranu vlastnického práva ve třech rovinách. Svépomoc, ochrana poskytnutá orgánem veřejné správy v přenesené působnosti, soudní ochrana. První dva způsoby v případě narušení práv postupem exekutora nepřipadají v úvahu z důvodu postavení soudního exekutora jakožto úřední osoby a oprávněním jeho úkonů soudním rozhodnutím. Ponechme stranou úvahu o zcela protizákonném jednání exekutora, kdy by pak samozřejmě byla na místě i svépomoc či přivolání orgánů policie.

Z občanského zákoníku pak vyplývá možnost soudní ochrany v podobě žaloby na vydání věci⁸⁸, určovací, negatorní, restituční žaloby a žaloby na vydání bezdůvodného obohacení.

⁸⁷ § 123 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013).

⁸⁸ § 125 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013)

Tento způsob ochrany vlastnického práva připadá v úvahu zejména v situaci, kdy exekuční řízení již skončilo a není možné použít prostředky ochrany, které poskytují procesní předpisy. V tuto chvíli je nutné zmínit, že vlastnické právo nepodléhá promlčení, a tak se vlastník svých práv může domáhat kdykoliv. Nový občanský zákoník také přináší možnost ochrany pomocí zmíněných žalob i osobám, na které se hledí jako na vlastníka nebo mají věc oprávněně u sebe.

5. 2. 2. Definice věci z pohledu exekučního řízení

Občanský zákoník rozděluje věci na movité a nemovité⁸⁹, jde o dělení mající kořeny v římském právu a vycházející z jednoduché logiky. Věci spojené se zemí, které se nedají přenášet, jsou věci nemovité, a ostatní movité.

Minulý občanský zákoník 40/1964 Sb. nectil zásadu *superficies solo cedit*, a tak stavby nejsou součástí pozemku. V praxi to znamená, že je možné zcizovat odděleně stavby od pozemku, na kterém stojí. Přejícná ustanovení Občanského zákoníku, zákona č. 89/2014 Sb., tento stav nadále prodlužují s tendencí k postupnému zániku účinků minulé úpravy. Nemovitosti lze zcizovat jen na základě písemného vyhotovení smlouvy⁹⁰. Nemovitosti jsou evidovány v Katastru nemovitostí ČR, a to buď na základě vkladu či záznamu⁹¹.

Občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., přináší podstatně podrobnější úpravu absolutních majetkových práv, a tedy i vlastnictví. Zavádí plně zásadu materiální publicity, tedy víru v pravost zápisů ve veřejných seznamech – tzn. především dnešního katastru nemovitostí, ale i rejstříku vozidel, rejstříku zástav apod.

Občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb. se také navrácí k zásadě *superficies solo cedit*. Přináší i novou věc nemovitou, kterou je právo stavby.

Pro exekuční řízení je však asi nejpodstatnější změnou posun ve víře v zápis ve veřejném seznamu. Od účinnosti nového občanského zákoníku není již možné, aby kdokoliv zpochybňoval zápis ve veřejném seznamu, poukazoval na jeho deklaratorní účinek. Zápisy ve veřejných seznamech, ať dle stávající úpravy, nebo úpravy budoucí, přinášejí značnou úlevu stranám co do důkazního břemene, nutného k prokázání právního vztahu k věci. § 66 exekučního řádu v odstavci 2 stanoví, že exekutor může k exekuci nemovitých věcí přistoupit

§ 12 a následující zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁸⁹ § 119 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013)

§ 560 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁹⁰ § 46 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013)

§ 489 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁹¹ Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem.

až tehdy, když bude listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě též veřejnými listinami notáře, ověřeno, že nemovitost je ve vlastnictví povinného.

Věci evidované ve veřejných seznamech či, jak praví zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v rejstřících, podléhají speciálnímu režimu pořizování soupisu. § 327 a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, stanovuje, že u věci, u níž je údaj, svědčící vlastnickému právu povinného znám z rejstříku, je proveden soupis této věci zapsáním do protokolu. Osoba vedoucí rejstřík pak provede patřičný záznam o provedeném soupisu.

U věcí nezapsaných ve veřejných seznamech je prokazování mnohdy složité, a pokud se ve věci vede spor, také nákladné.

5. 2. 3. Vlastnictví v exekučním řízení

Smyslem exekučního řízení je uspokojit nárok oprávněného, jenž nezpochybnitelně plyne z exekučního titulu. Jde většinou o majetkový nárok a soudní exekutoři mají pravomoc vymáhat jen majetkové nároky. Proto je vlastnictví jako nejtypičtější majetkové právo dotčeno exekucí nejčastěji. Účelem exekuce je jakýkoliv majetkový nárok oprávněného uspokojit z majetku povinného. Pokud povinný nedisponuje dostatkem finančních prostředků, ať již v současnosti na účtu či v hotovosti nebo v budoucím čase jako mzdu či jiný profit z výdělečné činnosti, oprávněný se skrze exekutora dožaduje uspokojení z prodeje věcí náležejících oprávněnému. Oprávněný je tak zbaven vlastnického práva k věci jejím prodejem v dražbě. Nový vlastník je originárním vlastníkem⁹² věci. Novým vlastníkem nemůže být oprávněný ani povinný ani sám exekutor.

Dochází tak ke specifickému způsobu zbavení vlastnického práva z důvodu existujícího dluhu vůči věřiteli. Tedy je uspokojena pohledávka vzniklá v soukromoprávním vztahu za použití státní moci, již představuje soudní exekutor jakožto úřední osoba, nadána pravomocí k výkonu exekuční činnosti.

5. 3. Vlastnické právo třetích osob a jeho ochrana v exekučním řízení

Ochrana vlastnického práva třetích osob v exekučním řízení vyplývá ze zásady, že exekucí smí být postižen pouze majetek povinného. Proto již od 19. století obsahují právní předpisy, upravující exekuční činnost soudů a nyní i soudního exekutora, instituty žalob vylučovacích, které mají za úkol exekuci zastavit v případě, že osobě svědčí právo nepřipouštět exekuci.

⁹² § 132 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013).

Stěžejní úpravu nalezneme v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu, § 267, který však přímo nespecifikuje, o která práva nepřipouštějící exekuci se konkrétně jedná. Je však zcela bezpochybné, že hlavní ochranu požívá právo vlastnické. Nejde však o jediné právo třetí osoby, které je zákonem chráněno, ochrany požívají veškerá majetková práva třetích osob.

Nutnost chránit vlastnické právo třetí osoby proti oprávněnému vyplývá jak z citovaného pravidla, že exekucí smí být postižen jen majetek povinného, tak ze širších kontextů právního řádu, který stanovuje absolutnost vlastnického práva a jeho ochranu proti všem zásahům mimo ty zákonem dovolené.

Vzhledem k tomu, že exekutor provede soupis movitých věcí povinného v bytě, sídle a místnostech, které povinný užívá, je exekuční činnost možno vykonávat v prostorách, ke kterým povinného neváže žádný právní titul, a jeho majetek v těchto místnostech může být zcela nepatrný. Občanský soudní řád § 346 odst.1 tak slouží jako univerzální beranidlo, zajišťující volný vstup exekutorovi do co nejširšího souboru soukromých i veřejných prostor. Exekutor tak činí na základě tvrzení či důvodné domněnky.

Přímo na místě pak exekutor provádí soupis movitých věcí povinného na základě zákonné domněnky, že v těchto místnostech jsou věci primárně ve vlastnictví povinného.

Exekutor tak může svou činnost provádět v místnostech, o kterých se důvodně domnívá, že je zde nějaká věc povinného, a musí předpokládat, že věci zde nalezené jsou spíše ve vlastnictví povinného. Tyto dva zákonné nástroje způsobují zcela nevyhnutelně časté zásahy do práv třetích osob.

Proto i § 68 exekučního řádu umožňuje požádat o vyškrtnutí věci ze soupisu. Třetí osoba tak uplatní právo nepřipouštějící exekuci. Touto třetí osobou musí však být osoba odlišná od povinného či osoba, jež není povinna strpět výkon exekuce na svém majetku. Osoby odlišné od povinného, které nejsou označeny exekučním titulem a přesto jsou povinny strpět výkon exekuce na svém majetku, jsou manžel či manželka povinného v případě, že prvotní závazek specifikovaný exekučním titulem spadá do SJM nebo je možné vést exekuci na SJM na základě § 1721 nového občanského zákoníku anebo jde o spoluvlastníka věci, kdy jiným spoluvlastníkem téže věci je povinný.

Přesný mechanismus postupu exekutora při prodeji movitých a nemovitých věcí není nutné popisovat vzhledem k odlišnému předmětu práce. Naopak se budu podrobně věnovat majetkovým vztahům vyplývajícím z uzavření a trvání manželství, z jeho rozpadu a také specifikům spoluvlastnictví, která si vyžádala zvláštní úpravu ochrany v exekučním právu. Těmto zvláštním majetkovým vztahům věnuji samostatné kapitoly.

5. 3. 1. Záznam činnosti exekutora při soupisu movitých věcí

Vzhledem k tomu, že sepisování movitých věcí povinného může být časově i technicky náročná procedura, zatěžující psychiku všech zúčastněných, dospěl zákonodárce k názoru, že je více než nutné umožnit povinnému, popřípadě i třetím osobám, pořídit záznam této procedury. Tento záznam pak může jak povinný, tak třetí osoba, ale i exekutor použít jako důkazní prostředek při stížnosti podané na postup exekutora povinným⁹³. Datový nosič, na nějž byl pořízen záznam průběhu exekuce, není možné zajistit s ostatními movitými věcmi postiženými exekucí⁹⁴. Z dikce § 325b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, vyplývá, že jde o prostředek obrany exekuční činností postižených osob. Přesto, že poslední věta § 66 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, zní: „*zajistit nelze nosič dat, na němž povinný pořídil záznam průběhu soupisu movitých věcí*“, vzbuzuje dojem, že je na povinném či třetích osobách přítomných při exekuci, aby záznam pořídily. Ale podrobně tuto problematiku upravuje § 325b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, který stanoví, že záznam je povinen pořídit ten, kdo provádí exekuci. A to jak na žádost povinného, tak jiné osoby oprávněné být přítomna soupisu věcí či prohlídky prostor. Pokud exekutor či jeho zaměstnanec uznají, jsou oprávněni pořídit záznam i bez návrhu. Pokud je osoba provádějící exekuční činnost povinná na požádání provést záznam, je povinná opatřit příslušné záznamové zařízení, datový nosič a obslužný personál. Taktéž předpokládám, že rovněž zprostředkuje tento záznam osobám oprávněným k jeho shlédnutí, a to předáním kopie na datovém nosiči nebo přehráním v kanceláři exekutora. Vzhledem k tomu, že zákon tyto podrobnosti neupravuje, může dojít v praxi k odlišným představám jednotlivých osob ohledně zpřístupnění záznamu.

Stejně tak je exekutor oprávněn přizvat k soupisu věcí vhodnou osobu jako svědka⁹⁵. Vzhledem k tomu, že výběr osoby je na straně exekutora či jeho zaměstnanců a mnohdy se jedná o strážníky městské policie, je nestrannost přizvané osoby či jejího budoucího svědectví pravděpodobně jen přáním a pro ochranu práv třetích osob jde o nástroj ne zcela spolehlivý.

⁹³ § 325b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁹⁴ § 66 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

⁹⁵ § 326 odst. 9 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

5. 4. Spoluvlastnictví

Spoluvlastnictvím rozumíme situaci, kdy nejméně dvě osoby mají vlastnické právo k jedné věci. Právní úpravu lze použít i na ostatní věcná společenství. Samostatnou úpravu mají společné jmění manželů a bytové společenství.

Předmětem spoluvlastnictví je jakákoliv věc – hmotná i nehmotná. Míra práva spoluvlastníka s věcí nakládat je vyjádřena podílem v procentech. Tedy součet podílů musí být vždy sto.

Spoluvlastník může se svým podílem nakládat zcela svobodně, nikoliv však k újmě dalších spoluvlastníků. Dále je v § 1124 vymezeno zákonné předkupní právo. Nová úprava zde omezuje spoluvlastníky jen v zákonem specifikovaných situacích, tedy podstatně méně než úprava minulá v § 140.

Pokud je spoluvlastník povinným v exekučním řízení, může se jeho spoluvlastnický podíl stát předmětem k uspokojení pohledávky oprávněného. Ostatní spoluvlastníci jsou tak třetími osobami, do jejichž práv je zasaženo.

Primárním zásahem je uvalení správy na exekuoovaný podíl nebo jeho prodej v soudní dražbě. Spoluvlastníci v postavení třetích osob jsou tak vystaveni změně poměrů ve vztahu k případnému novému vlastníku či správci exekuovaného podílu.

V případě prodeje spoluvlastnického podílu v soudní dražbě jim § 338 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, dává možnost odkoupit exekuoovaný podíl, a to za podmínky, že učiní podání ve stejné výši jako je podání nejvyšší. Ochrana spoluvlastníka tak spočívá ve výhodě stejné výše podání oproti ostatním účastníkům dražby, kteří musí nejvyšší podání překonat, pokud chtějí podíl vydražit.

Pokud spoluvlastníci nejsou schopni podání stejné výše, případně podíl vydražiteli s nejvyšším podáním a ten tak bude spolu s nimi spoluvlastníkem. O zcela zřejmě vážnou situaci pro spoluvlastníky jde v případě, že je takto vydražen majoritní podíl v nedělitelné věci.

Pokud je neoprávněně exekuční činností přímo zasaženo do podílů ostatních spoluvlastníků odlišných od povinného nebo je vedena exekuce na věc, která je ve výlučném vlastnictví některé z těchto třetích osob, je postup stejný jako při obraně vlastnického práva. Obrannými nástroji jsou tak návrh na vyškrtnutí ze soupisu a pokud třetí osoby neuspějí, tak vylučovací žaloba. Obrana je způsobilá do míry práva nepřipouštějícího exekuci, které třetí osoby k věci mají.

5. 5. Držba v exekučním řízení

Občanský zákoník v § 987 stanoví, že držitelem je ten, kdo vykonává právo pro sebe. § 989 k tomu dodává, „*vlastnické právo drží ten, kdo se věci ujal, aby ji měl jako vlastník.*“ Poctivý držitel se chová k věci jako k vlastní, tedy ji užívá, požívá, nakládá s plody. § 1003 držitel uznává právo na ochranu proti svémocnému zásahu a právo na restituci a kompenzaci původního stavu.

Ochrany oprávněné držby třetí osoby se lze dovolávat na základě již popsané zásady, která stanovuje možnost postihnout exekucí jen majetek povinného. Třetí osoba se nemůže domoci ochrany, i když drží oprávněně, pokud je vlastníkem téže věci povinný.

Pokud je však postižena oprávněná držba třetí osoby bez důvodu, opravňujícího výkon exekuce, je oprávněna třetí osoba – řádný či poctivý držitel – domáhat se ochrany svého práva, nepřipouštějícího exekuci, stejně jako by se domáhat mohl vlastník. To znamená, že na základě § 68 exekučního řádu podá návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu. Pokud exekutor návrhu nevyhoví byť jen z části, má návrhvatel možnost podat vylučovací žalobu dle § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, u exekučního soudu.

Pokud držitel své právo vydrží a stane se vlastníkem věci, je mimo nebezpečí i pro případ, že se předchozí vlastník vydržené věci stane povinným v exekučním řízení. Pokud se tak stane v době trvání pohledávky oprávněného vůči povinnému, má oprávněný dle § 596 občanského zákoníku nárok na kompenzaci škody, která mu vznikla nemožností uspokojení se z majetku povinného na povinném, popřípadě osoby, za jejíž držby právo třetí osoby vzniklo.

5. 6. Zástavní právo

Jde o jeden ze zajišťovacích institutů občanského práva, kterým věřitel může posílit své postavení vůči dlužníkovi.

§ 1309 odst. 1 občanského zákoníku definuje takto:

(1) *Při zajištění dluhu zástavním právem vznikne věřiteli oprávnění, nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy.*

Zástavní právo může být zřízeno k jakékoliv věci.

V případě věcí podléhajících registraci ve veřejných seznamech musí být i zástavní právo v těchto seznamech zapsáno.

Pokud povinný zajistí svou pohledávku vůči zástavnímu věřiteli zástavou, stane se tak zástavní věřitel v exekučním řízení třetí osobou. Občanský zákoník umožňuje jak zastavenou věc ponechat v majetkové sféře dlužníka – povinného, tak ji předat zástavnímu věřiteli či předat do detence další osobě – schovateli.

§ 59 odstavec 3 exekučního řádu umožňuje prodej zastavených movitých i nemovitých věcí.

§ 326 odstavec 3 stanoví povinnost zástavnímu věřiteli či jinému detentorovi, určenému zástavní smlouvou, povinnost zastavenou věc vydat soudu. § 338a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, na prodej zástavy se vztahuje ustanovení § 66 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční ho řádu, o prodeji movitých a nemovitých věcí. Pokud je věc v držení jiné osoby než povinného na základě zástavní smlouvy, je tato osoba povinna umožnit exekutorovi soupis, zajištění věci a ocenění věci a věc vydat soudu k dražbě. Toto ustanovení je ve vztahu speciálním k § 326 odstavec 2.

Zástavní věřitel se může svého práva domáhat buď přihlášením pohledávky do exekučního řízení nebo po prodeji zástavy v dražbě požadovat svůj díl v rozvrhu výtěžku z prodeje věci či jiné majetkové hodnoty⁹⁶. Zástavní věřitel je uspokojen ve stejné skupině jako oprávněný⁹⁷ a je tak poškozen postupem exekučního řízení jen v případě, že neměl v daném čase zájem zastavenou věc prodat. Kompenzaci takto vzniklé škody právní řád neřeší.

Odlišný postup bude volit zástavní věřitel, u něž byla sepsána věc, ke které nemá povinný žádné právo, jež by připouštělo výkon exekuce. V takovém případě se bude bránit na základě pravidla, že exekucí smí být postižen jen majetek povinného z titulu detence jakožto práva nepřipouštějícího exekuci, proto bude postupovat jako vlastník věci – navrhne vyškrtnutí zástavy ze soupisu, a pokud není návrhu vyhověno, podá vylučovací žalobu dle § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

5. 7. Zadržovací právo

Zadržovací právo svědčí osobě, která má u sebe věc patřící jejímu dlužníkovi, a pohledávka, z níž vznikl dluh, je již splatná. Zadržetí věci je tak zajišťovacím institutem, přinášejícím věřiteli lepší právní pozici a jistotu, že bude dluh splacen.

⁹⁶ § 328b odst. 3, písmeno g) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁹⁷ § 337c zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Pokud je vlastníkem zadržované věci povinný, musí osoba oprávněná ze zadržovacího práva věc vydat soudu dle ustanovení § 326 odstavce 3. Svou pohledávku pak taková osoba může přihlásit v exekučním řízení nebo se uspokojit z rozvrhu výtěžku prodeje zadržované věci⁹⁸. Pokud je však postižena zadržaná věc, ke které nemá povinný žádné právo, dovolující výkon exekuce, má zadržovací věřitel možnost chránit své právo, nepřipouštějící výkon exekuce, pomocí § 68 exekučního řádu a § 327 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

5. 8. Věcná práva k věci cizí

Známe dvě kategorie těchto práv, a to vážící se k osobě nebo k jiné věci. Z podstaty těchto práv pak vyplývá míra zátěže, kterou výkon těchto práv znamená pro případný prodej nemovitosti v dražbě a samotného oprávněného. Proto exekutor v exekučním příkazu na prodej nemovitosti uvede ta věcná břemena, která se prodejem neruší, a pak ta, která způsobují hrubý nepoměr mezi výhodou oprávněného a věcným břemenem nebo znemožňují prodej⁹⁹.

Vzhledem k faktu, že věcná práva k věci cizí jsou výlučně spjata s nemovitostmi, jsou v zásadě evidována v katastru nemovitostí, vedeném Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním.

Exekuce prodejem nemovitosti smí být vedena, jen pokud je – jak stanoví § 66 odstavec 2 exekučního řádu – doloženo, že nemovitost je ve vlastnictví povinného. Tak je téměř nemožné, aby byla postižena práva třetích osob, neumožňující exekuci.

Věcná práva k nemovitosti povinného, svědčící osobě odlišné od povinného, jsou exekučním řízením – prodejem nemovitosti – samozřejmě dotčena. Je s nimi naloženo dle výše popsaného postupu. Je to možné proto, že jsou chráněna méně než právo vlastnické.

5. 9. Zajišťovací převod práva

Práva oprávněného držitele, zástavního věřitele, osoby, v jejíž prospěch je učiněn zajišťovací převod či osoby oprávněné z věcného břemene jsou jen práva odvozená od práva vlastnického. To je důvod, který vedl zákonodárce k úpravě umožňující oprávněnému v exekučním řízení získat převahu nad těmito právy. Oprávněný na základě exekučního titulu má právo na uspokojení své pohledávky z majetku svého dlužníka – povinného. Kdyby musel

⁹⁸ § 328b odst. 3, písmeno g) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

⁹⁹ § 336a odst. 1, písmeno d) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

brát oprávněný ohledy na právní vztahy třetích osob k majetku dlužníka v míře, znamenající pro něj nemožnost uspokojení svého nároku, vedlo by to k větší obezřetnosti v uzavírání závazků. Myslím, že práva třetích osob, byť odvozená od práva vlastnického, jsou hodna ochrany v případě, že vznikla před uzavřením závazku, z něž vyplývá pohledávka označená exekučním titulem.

Překvapivá se mi zdá tato úprava v případě zajišťovacího převodu práva. Předmět zajištění se nachází nejen v detenci třetí osoby, ale je přímo v jejím vlastnictví. Vzhledem k ustanovení § 256 odstavce 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, zde dochází k průlomu zásady, že exekuce smí být vedena jen proti majetku povinného. Důvodem takového průniku je asi dočasnost panování třetí osoby nad věcí určenou k zajištění pohledávky. Je zde patrně naděje, že se věc vrátí do majetkové dispozice povinného. Uvažování zákonodárce mi není zcela jasné. Většina povinných není vůbec schopna plnit jakékoliv závazky. Proto není v praxi reálné, že dlužník bude plnit závazky vůči některým věřitelům a vůči některým je plnit odmítá. Ale pravdou zůstává, že věřitel, krytý zajišťovacím převodem práva, je uspokojen z výtěžku prodané věci v rozvrhu dle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Je také pravda, že se exekutor nemusí dozvědět o zajišťovacím převodu práva. Pokud exekutor vyhledává ve veřejných seznamech majetek povinného, tak nenalezne majetek, který zajišťuje v dané době splnění dluhu vůči osobě odlišné od oprávněného. Vlastnické právo svědčí právě tomuto věřiteli, i když na listu vlastnictví je v příslušném oddílu proveden zápis informující o podmíněné dočasnosti trvání tohoto vlastnického práva a v oddílu E na listu vlastnictví je pak přiložena smlouva, na jejímž základě byl zajišťovací převod práva učiněn. Aby exekutor zjistil tento majetek a postihl ho exekucí, musí se nejprve věrohodně dozvědět o jeho existenci a právním postavení vzhledem k povinnému.

5. 10. Právo stavby

Občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb. přináší do právního řádu zcela novou věc nemovitou, a to právo stavby. Upravuje jej v § 1240 a následujících.

Podstatou práva stavby je zatížení pozemku jednoho vlastníka právem stavby jiné osoby stavebníka, a to ve smyslu budovat na tomto pozemku stavbu nebo použít pozemek, zatížený tímto právem, k lepšímu využití pro budovanou stavbu.

§ 1242 výslovně stanovuje, že právo stavby je věc nemovitá a stavba vyhovující tomuto právu je pouze jeho součástí.

Právo stavby je za podmínek stanovených zákonem převoditelné. Nejde o právo osobní, a proto lze předpokládat, že je součástí majetku osoby, jíž svědčí. Z toho lze činit závěr, že exekutor může postihnout právo stavby stejně tak, jak postihuje jiné nemovité věci.

Právo stavby je zapsáno do veřejného seznamu, tedy do Katastru nemovitostí ČR. Proto je téměř nemožné, aby exekutor postihl nemovitost jiné osoby než vlastníka – povinného.¹⁰⁰

5. 11. Manželské majetkové právo

Hlavním pojmem manželského majetkového práva je v občanském zákoníku 89/2012 Sb. společné jmění manželů shodně s minulou úpravou občanského zákoníku 40/1964 Sb.

Společné jmění manželů je druhem majetkového společenství. SJM vzniká ze zákona uzavřením manželství, tento základní režim může být modifikován smluvně či rozhodnutím soudu.

SJM tvoří to, co nabyt jeden z manželů či oba společně za trvání manželství. Výjimkou jsou věci sloužící k osobní potřebě jednoho z manželů nebo věc, kterou nabyt darem, odkazem, děděním jen jeden z manželů nebo nabyt jeden z manželů jako náhradu za újmu na svých přirozených právech nebo nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví anebo nabyt jeden z manželů jako náhradu za poškození nebo ztrátu svého výlučného vlastnictví.¹⁰¹

Do SJM patří zisk pocházející z výlučného majetku jednoho z manželů (v minulé úpravě Občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb. to byly výnosy), veškeré příjmy manželů, podíly v obchodních společnostech.

Úprava minulého Občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb. se lišila především v úpravě podílů obchodních společností a družstev, kdy zákon předpokládal, že nejsou součástí SJM, byť byly nabyty jedním z manželů v době trvání manželství.

Zákon také konkrétně nezmiňoval příjmy manželů. Proto dlouho převládal názor, že příjmy v podobě platů, mezd a jiných obdobných plněních nejsou součástí SJM. Tento stav byl změněn až počátkem roku 2013, kdy vstoupila v účinnost novela zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu, dovolující provést exekuci příkázáním pohledávky z účtu

¹⁰⁰ § 66 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁰¹ Zákonný režim § 709 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

manžela povinného. Vzhledem k předchozí judikatuře nejvyššího soudu se jedná o průlomovou úpravu.

Osobně se nedomnívám, že by tomu opravdu tak bylo. Již před rokem 2013 bylo možné postihnout účet či mzdu manžela povinného na základě § 62 exekučního řádu exekucí příkázáním pohledávky. To však jen za předpokladu, že exekuční titul opravňoval k výkonu exekuce na SJM.

§ 709 zákona 89/2012 Sb. stanoví, že společné jmění manželů mimo jiné tvoří majetek nabytý za manželství jedním nebo oběma manžely. Peníze jsou majetkem, a pokud je jich nabýváno za trvání manželství, není možné, pokud toto nabytí nespadá do některé z výjimek stanovených § 709 odstavec 1, písmeno a) až e), aby se nestaly součástí společného jmění manželů.¹⁰² Mzda či peníze na účtu jsou pohledávkou jednoho z manželů a druhý manžel k nim má stejné právo jako k jakékoliv jiné věci či právu, nabytým za trvání manželství.

Novela tak jen danou problematiku osvětlila a pomohla tak soudní praxi. Argument nejvyššího soudu, že peníze jsou na účtu vedeném na jméno jednoho z manželů a to je činí výlučným majetkem, je podobný situaci, kdy by si každý dal na svou skříň jmenovku a ta by učinila z dané skříně výlučný majetek.

To ale neznamená, že peníze na účtu nemohou být výlučným majetkem manžela povinného a je třeba tuto skutečnost prověřit. Především je na postiženém manželovi, aby uplatnil již zmíněnou vylučovací žalobu.

Novelu lze použít pro exekuční řízení započaté po 1. 1. 2013.¹⁰³

K rozsahu SJM se vztahují přechodná ustanovení nového občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb., § 3038 až 3040. První ustanovení oddílu vyčleňuje věci, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti ze SJM. Jde o příklad nepravé retroaktivity. Pravidlo se vztahuje i na SJM vzniklé před účinností tohoto zákona. Kategorie věcí, tvořících obvyklé vybavení domácnosti, tak není součástí SJM od 1. 1. 2014. § 3039 a § 3040 prodlužují účinnost ustanovení minulého občanského zákoníku.

Z pohledu exekučního řízení je toto vymezení důležité, protože v závislosti na skutečnostech spjatých se vznikem dluhu jsou rozdílně chráněny jednotlivé majetkové soubory před zásahem exekutora.

Tak jak majetek do SJM buď patří či ne, také závazky manželů do SJM buď spadají, nebo ne.

¹⁰² § 143 odst. 1 a následující v minulé úpravě zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013).

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 4525/2014, ze dne 23. 4. 2015.

Do SJM spadají veškeré dluhy převzaté za trvání manželství. Výjimkou jsou dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů, přesahující zisk plynoucí z tohoto majetku. Nebo jde o dluh, který převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, a jde o hodnotu vyšší než je běžná dispozice manžela, který převzal dluh bez vědomí a souhlasu druhého manžela.

I v takovém případě se může oprávněný uspokojit na SJM. Jedinou obranou manžela, který o dluhu nevěděl nebo byl dluh pořízen proti jeho vůli, je prohlášení, že s dluhem druhého manžela nesouhlasí. Toto prohlášení musí být provedeno výslovně proti věřiteli, a to ve chvíli, kdy se postižený manžel o dluhu dozvěděl. Tedy nikoliv až v samotném exekučním řízení. Přesto neuchrání celé SJM, ale jen tu část, kterou by získal, pokud by se rozváděl.

§ 42 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, dovoluje vést exekuci proti společnému jmění manželů, pokud dluh vznikl za dobu trvání manželství jednomu nebo oběma manželům anebo jednomu z manželů před uzavřením manželství. Druhá část předchozí věty je pravidlo, které přinesla nová hmotně právní úprava – § 731 a 732 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. V těchto případech není nutné činit žádné prohlášení a nastupuje automaticky zákonný režim – fiktivního majetkového rozvodu.

Do SJM patřil i majetek, který byl z něj vyloučen na základě smlouvy či soudního rozhodnutí. V současné době § 42 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ukládá soudnímu exekutorovi povinnost před vydáním exekučního příkazu na majetek ve společném jmění manželů zjistit, zda je v seznamu listin vedených o manželském majetkovém režimu evidována smlouva o majetkovém režimu manželů či soudní rozhodnutí. Při vydání exekučního příkazu je exekutor povinen respektovat obsah listin uložených ve veřejných seznamech.

Z mého pohledu v případě, kdy dluh vznikl před uzavřením manželství, druhý manžel o něm nevěděl a ani nemohl, a přesto tento dluh může být sanován z patřičné části SJM, jde o případ na hranici dobrých mravů. Pokud manžel vstoupí do manželství s dluhem, na kterém první manžel nemohl mít žádný podíl, ani jej nemohl při jeho vzniku ovlivnit, je trestán především již samotným průběhem exekučního řízení. Musí prokazovat rozsah společného jmění. A pokud exekutor zahrne do soupisu i tu část společného jmění, která spadá do jeho podílu, je nucen využít institutu vyškrtnutí ze soupisu a posléze i vylučovací žaloby, poněvadž v této části SJM je třetí osobou. Procesní předpis tak byl novelizován, aby nedošlo ke kolizi hmotně právní a procesní úpravy.

Nová úprava je k oprávněnému vstřícnější. Dává mu větší míru jistoty, že povinný neukryje majetek.

I když zní exekuční titul jen na jednoho z manželů, je exekucí zasaženo nejen výlučný majetek manžela dlužníka, ale i SJM – poněvadž manžel dlužník má k němu plné dispoziční právo. V souladu s úpravou zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, § 262 a § 267. Výjimku tvoří případy dluhu vzniklého před manželstvím a bez souhlasu druhého manžela. V těchto případech je možné postihnout SJM jen do výše vypořádacího podílu, který by manžel dlužníkovi náležel v případě rozvodu. Platí také, že pro tyto dluhy není možné vést exekuci na příjem druhého manžela či příkázáním pohledávky z účtu manžela nedlužníka. Z výše uvedeného plyne, že téměř vždy je manžel povinného účastníkem exekučního řízení a není tak třetí osobou. Třetí osobou je však kterákoliv další osoba sdílející společnou domácnost spolu s manžely, jejichž majetek je exekucí postižen.

Manžel povinného je třetí osobou v případě, že exekuce postihuje striktně výlučný majetek¹⁰⁴ druhého manžela. Rozsah postihu společného jmění manželů vyplývá z hmotného práva. Bude se mimo jiné lišit dle právní úpravy účinné v době vzniku SJM. Rozsah SJM však není zjišťován ve chvíli nařízení exekuce, ale až ve chvíli, kdy exekutor zvolí způsob exekuce a vydá patřičný exekuční příkaz. Účinky exekuce se tak vztahují na SJM jako celek. Teprve při samém výkonu exekuce je zjišťován rozsah společného jmění, který má být postižen. Přesto exekutor do soupisu zařadí veškerý majetek a vyčká, zda bude manželem povinného podána žádost na zastavení exekuce, popřípadě uplatněna další obrana v podobě návrhu na vyškrtnutí a vylučovací žaloby v případě, že není manžel povinného účastníkem řízení. Viz. § 267 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

V případě, že dluh nespadá do SJM a tak dochází dle občanského zákoníku k hypotetickému majetkovému vyrovnání, je manžel povinného postaven do stejné situace, jako kdyby došlo k majetkovému vyrovnání z důvodu rozvodu. Pak může uplatnit veškeré skutečnosti a důkazy o stavu SJM, potřebách nezletilých apod.

Na SJM se samozřejmě vztahují veškerá další pravidla ochrany majetku povinného a třetích osob, vylučující z exekuce konkrétní věci, práva či jiné majetkové hodnoty z důvodu práva nepřipouštějícího exekuci dle úpravy § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1578/2003, ze dne 30.11. 2004:

„Žalobu, již se manžel domáhá vyloučení věci z výkonu rozhodnutí na základě tvrzení, že výkonem rozhodnutí byl postižen majetek, který nabyl za trvání manželství ze peněžní prostředky, jež získal darem, je třeba posoudit podle ustanovení § 267 odst. 1 o. s. ř., nikoliv podle § 267 odst. 2 o. s. ř. O takový případ jde i tehdy, jestliže manžel povinného za trvání manželství nabyl věc jako vydražitel v režimu dobrovolné dražby, který včas uhradil cenu dosaženou vydražením penězi nabytými darováním; okolnost, že na potvrzení o nabytí vlastnictví předmětu dražby podle § 31 odst. 1 zákona č. 26/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, připojil podpis i povinný, je zde bez významu.“

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 23.4.2003 potvrdil rozsudek ze dne 22.10.2002, jímž Obvodní soud pro Prahu 9 zamítl žalobu o vyloučení.

řádu. Důležité je také zmínit ustanovení § 42 odst. 2, které vylučuje účinnost smluvního zúžení SJM či jeho vznik ke dni zániku manželství ve vztahu k exekučnímu řízení.¹⁰⁵

5. 12. Obrana věcných práv

5. 12. 1. Institut vyškrtnutí a vylučovací spor

Jak jsem popsal v předchozích kapitolách, je vlastnické právo právem absolutním, a tedy vyplývá z něj ochrana proti veškerým narušitelům. Ani exekutor jako úřední osoba zastupující státní moc nesmí bez zákonného důvodu narušit výkon vlastnického práva.

A stejně tak to platí opačně, jak judikoval Nejvyšší soud: „*IV. Prodejem věcí, jež jsou vlastnictvím někoho jiného než povinného, nemůže být splněna povinnost uložená povinnému.*“¹⁰⁶

Základním procesním institutem exekučního řízení na ochranu práv nepřipouštějících exekuci svědčících třetím osobám v exekučním řízení je v § 68 exekučního řádu institut vyškrtnutí věci ze soupisu.

Návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu může podat osoba, jíž svědčí právo nepřipouštějící exekuci, a to v okamžiku sepisování věci povinného na základě exekučního příkazu na prodej věci.

Exekutor či jeho zaměstnanec v prostore, kde má povinný věci, provádí jejich soupis. Problémem je, že movité věci nejsou většinou evidovány ve veřejných seznamech, většinou nemají inventární čísla, a tak nejsou evidovány ani v interních seznamech. Proto je dost těžké na první pohled poznat, kdo je vlastníkem věci. Bez znalostí vedlejších konotací je zcela nemožné rozpoznat, kdo je vlastníkem, oprávněným držitelem apod.

Přesto některé movité věci evidovány ve veřejných seznamech jsou, a to například motorová vozidla, zbraně, speciální chemikálie apod.

Oprávněný ani exekutor nemají povinnost zkoumat a prokázat skutečné vlastnické právo k movité věci.

Proto, aby nebyl vydán exekutor zcela právní nejistotě, pomáhá si vyvratitelnou domněnkou¹⁰⁷, že vše v prostorách obývaných povinným nebo do nichž má povinný přístup je ve vlastnictví povinného. § 49 odstavec 1 písmeno f) a g) hovoří o všech ze zákona

¹⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2610/2009, ze dne 30. 3. 2011.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2635/99, ze dne 11. 8. 2000.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2635/99, ze dne 11. 8. 2000: Nejvyšší soud ČR ke zjišťování vlastnického práva při soupisu movitých věcí ve výkonovacím řízení dle OSŘ: „*J. Soupis věcí není možné vázat na zjištění o skutečném vlastnictví povinného. Proto se do soupisu pojmu i ty věci, o nichž povinný tvrdí, že mu nepatří, nebo, k nimž třetí osoba uplatňuje svá práva nepřipouštějící výkon rozhodnutí.*“

postižitelných věcech. První zákonnou podmínkou je, aby to byly věci, které se nalézají v majetkové sféře povinného. § 322 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, pak i z těchto věcí vylučuje ty, kterých se nemůže týkat výkon exekuce. Jsou to především ty věci, které potřebuje povinný k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Jelikož bylo toto pravidlo velice vágní a každý si pod uvedenými pojmy mohl představit zcela jinou množinu věcí, zákon č. 99/1963 Sb. v odstavci 2 demonstrativně uváděl okruhy či druhy věcí, jež nesmí exekutor zahrnout do soupisu, a tedy na ně vést exekuci prodejem. Od 1. září 2015 je výčet kauzální co do druhu, bohužel ne co do hodnoty věcí exekucí nepostižitelných. Tyto věci jsou vyloučeny z exekuce i v případě, že je povinný byť jen spoluvlastníkem.

Je jisté, že pokud nesmí být sepsány věci, jež vylučuje § 322, i když jsou ve vlastnictví povinného, tak ty samé nemůže sepisovat exekutor, i když jsou ve vlastnictví třetích osob, ale není to na první pohled zřejmé a exekutor by se mohl domnívat, že jsou ve vlastnictví povinného.

Ke zvýšení informovanosti o majetku povinného může exekutor vyzvat oprávněného, aby označil věci povinného, jež by mohly být postiženy exekucí, nebo může naopak vyzvat povinného, aby sám učinil prohlášení o majetku. Exekutor může také nahlížet do soudního spisu vedeného u soudu v řízení o výkonu rozhodnutí, viz § 251 a následující zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Jak bylo pojednáno v předchozích kapitolách, exekutorovi musí být zajištěn vstup do všech prostor povinného nebo si jej může zajistit i za pomoci násilí. Povinnost umožnit vstup exekutorovi, jeho vykonavatelů a dalším zaměstnancům exekutorského úřadu se nevztahuje jen na povinného, ale i na třetí osoby, které mají jakékoliv dispoziční právo k prostorám povinného. Pokud tak třetí osoba odmítne učinit, exekutor si může zajistit vstup za pomoci násilí, ale pro třetí osobu to bude znamenat sankci v podobě pořádkové pokuty.

§ 66 exekučního řádu pak dovoluje exekutorovi, aby i bez návrhu oprávněného zajistil sepsané věci na místě. Zajistit sepsané věci může zejména tehdy, pokud je podezření, že by došlo k jejich poškození či ztrátě. Zajištěné věci exekutor uschová.

Pokud u sepisování je přítomen povinný, člen domácnosti povinného nebo jiná třetí osoba, mohou oznámit exekutorovi, která věc není ve vlastnictví povinného. Pokud to je doloženo průkazně, exekutor vyškrtne věc sám ze soupisu. Pokud je na místě vlastník této věci, exekutor ho poučí o dalším postupu dle § 68. Pokud vlastník věci, jež nenáleží povinnému, není přítomen, exekutor jej vyzve a poučí o jeho právu podat návrh dle § 68 exekučního řádu.

Exekuční řád jako důvod pro vyškrtnutí uvádí existenci práva svědčícího třetí osobě, které nepřipouští exekuci. Osoba, jíž toto právo svědčí a chce své právo chránit, použije institut procesní ochrany § 68.

Institut vyškrtnutí obsahuje povinnost exekutora třetí osobu poučit o lhůtách, ve kterých musí podat návrh na vyškrtnutí u exekutora, o možnosti a lhůtách, ve kterých lze podat vylučovací žalobu u soudu.

Třetí osoba, jež tvrdí, že jí svědčí právo nepřipouštějící exekuci, má možnost podat návrh na vyškrtnutí do 30 dní ode dne, kdy se o soupisu věci exekutorem dozvěděla. Návrh podává k rukám exekutora, který soupis prováděl. Pokud se při soupisu exekutor dozví, že některá věc není ve vlastnictví povinného, ale třetí osoby, je sám povinen tuto osobu písemně informovat o provedeném soupisu a poučit ji o jejích právech viz výše.

Pokud při výkonu exekuce vyjde najevo, že některá věc povinnému nepatří, exekutor je povinen vyškrtnout ji sám i bez návrhu. To znamená, že exekutor je povinen nejen dbát na práva oprávněného ve smyslu co nejvyššího uspokojení z výtěžku prodeje věcí povinného, ale i na práva třetích osob, která by mohla být dotčena jeho činností při výkonu exekuce.

Do práva třetí osoby je zasaženo v okamžiku, kdy věc, která je v jejím vlastnictví, detenci či držbě, je pojata exekutorem do soupisu.

Zákon nikterak neřeší situaci, kdy k jedné věci má právo více osob. Patrně postačí, když jedna z těchto osob prokáže, že bylo zasaženo do jejího práva nepřipouštějícího exekuci a logicky se tento výsledek bude vztahovat i na další spoluvlastníky, spoludržitele.

Pasivně legitimován je oprávněný.

Vylučovací žaloba je institutem obranným, nikoliv preventivním. To znamená, že ji lze uplatnit jen v průběhu exekučního řízení. Třetí osoba se z logiky věci nemůže ani před snahou zahrnout věc do soupisu, nejčastěji až po zahrnutí, dozvědět o probíhajícím řízení, které by mohlo mít v budoucnu vliv na její majetek.

Třetí osoba, jež podává návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu, je povinna doložit co nejpřesvědčivěji, že k věci má právo nepřipouštějící exekuci.

Exekutor o návrhu rozhoduje sám a je limitován patnáctidenní lhůtou. Exekutor musí rozhodovat nestranně v zájmu spravedlnosti.

Odmítnout může návrh pro opožděnost. Ostatní návrhy včetně příloh exekutor posoudí a rozhodne. Rozhodnutí zasílá jak oprávněnému, tak třetí osobě s poučením o možnosti podat do třiceti dnů vylučovací žalobu dle § 267 u exekučního soudu. Třetí osoba má možnost

využít institut vylučovací žaloby¹⁰⁸ na ochranu svého práva nepřipouštějícího výkon rozhodnutí, pokud exekutor nevyhověl jejímu návrhu byť jen částečně.

Do doby, než soud rozhodne o vyloučení věci, nesmí exekutor sepsanou či zajištěnou věc prodat v dražbě. Pokud žalobce spor vyhraje, je exekutor povinen zajištěnou věc vrátit zpět na místo, odkud ji odebral a nebo ji předat třetí osobě na dohodnutém místě.

Institut vylučovací žaloby dle § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, je specifickým prostředkem ochrany práv třetích osob v exekučním řízení. Jde o jeden z nejstarších způsobů ochrany práv třetích osob v případě věcných práv. Dnešní úprava § 267 a § 268 odstavec 1 písmeno f) hovoří o právech nepřipouštějících výkon rozhodnutí vztahující se k majetku.

Řízení o vyloučení věci je vedeno u exekučního soudu. Aktivně legitimován k podání vylučovací žaloby je vlastník či držitel věci, jež byla dle jeho tvrzení neoprávněně zahrnuta do soupisu. Tak došlo k zásahu do práva třetí osoby nepřipouštějícího exekuci.

Vylučovací neboli excindační žalobou se v rámci exekučního řízení a jen pro jeho účely otevře okno do nalézacího řízení, v kterém se vede spor mezi třetí osobou a oprávněným, spor o prokázání silnějšího práva k vylučované věci. Žalobce zde tvrdí, že jeho právo k věci sepsané exekutorem je silnější než právo oprávněného, který nasedl na základě exekučního titulu na právo povinného. Soud tak zkoumá hmotně právní vztah k věci. Vzhledem k tomu, že jde o sporné řízení dle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, platí pro něj veškerá pravidla nalézacího řízení. Třetí osoba tak musí prokázat své tvrzení nezvratnými důkazy. Je tedy v slabším procesním postavení a musí unést důkazní břemeno.

Vzhledem k tomu, že důkazy, kterými své právo obhajuje, již použila v řízení před exekutorem o vyškrtnutí věci ze soupisu, a ten jim nepřiznal váhu nutnou pro prokázání práva nepřipouštějící exekuci, je nutné spoléhat na kvalitnější posuzovací schopnost soudu či opatřit důkazy další.

V praxi je tak oprávněný oproti třetí osobě silně zvýhodněn. Nezlomný důkaz prokazující vlastnictví konkrétní osoby k movité věci je většinou těžké získat. Proto třetí osoba musí soudu předložit soubor důkazů jako jsou například faktury, účtenky, svědecké výpovědi, dobové fotografie apod.

O vylučovací žalobě rozhoduje soud prvního stupně, čili okresní soud, a proti jeho rozhodnutí je možné odvolání do patnácti dnů ke krajskému soudu.

¹⁰⁸ § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

V této práci jsem již uvedl, že ve vylučovacím sporu se osvědčuje hmotně právní vztah. Třetí osoba se snaží prokázat, že k sepsané věci má absolutní právo. Toto právo znamená, že je chráněno proti všem zásahům mimo ty, které povoluje zákon. Proto nelze než souhlasit s rozhodnutím Nejvyššího soudu 20 Cdo 418/2012, kde soud judikoval, že nelze dovodit kategorický závěr o ztrátě možnosti třetí osoby domoci se vyloučení věcí z exekuce cestou podání vylučovací žaloby podle § 267 odst. 1 občanského soudního řádu bez toho, že by bylo využito institutu vyškrtnutí věci ze soupisu podle § 68 odst. 1 až 3 zákona č. 120/2001 Sb.

Soud argumentuje tím, že ochranu absolutního práva nelze limitovat lhůtami procesního předpisu. Jediné, co se může třetí osobě, která zmešká lhůtu pro vyškrtnutí a nebo zcela institut vyškrtnutí obejde, stát, je ztráta ochrany před úkony exekutora směřujícími k prodeji věci. Dle mého názoru ani to není zcela jasné, poněvadž § 68 odstavec 4 exekučního řádu výslovně stanovuje zákaz prodeje věcí po dobu řízení o vylučovací žalobě.

Pro názor, že třetí osoba je oprávněna podat excindační žalobu, svědčí i základní požadavek jak vnitrostátního právního řádu, tak mezinárodního práva o právu každého domáhat se svého práva u nezávislého soudu. Listina základních práv a svobod připouští možnost ve stanovených případech u jiného orgánu. Domnívám se, že zásah do majetkových práv je hoden přezkumu profesně zdatnějším orgánem, který dává větší záruku profesionality, nestrannosti apod.

Pokud třetí osoba neunese důkazní břemeno ve vylučovacím sporu, soud žalobní návrh zamítne. Pokud unese důkazní břemeno z části, tak z části vyhoví, a pokud unese důkazní břemeno zcela, soud žalobě vyhoví v plném rozsahu.

Výrokem v rozhodnutí soudu je konstatování, že žalobci svědčí právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí.

Jelikož je vylučovací spor nalézacím řízením, použije se na rozdělení nákladů řízení pravidlo zohledňující úspěch stran ve věci.

O zahájeném vylučovacím sporu třetí osoba ve vlastní zájmu informuje exekutora. Ten by na základě § 54 odstavce 6 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, měl z moci úřední i bez návrhu odložit výkon exekuce v rozsahu vylučovacího sporu, a to do vynesení pravomocného rozsudku. Pokud tak exekutor neučiní bez návrhu, má možnost třetí osoba podat návrh na odklad exekuce v deklarovaném rozsahu exekutora či exekuční soud.

Exekutor je na základě úspěchu třetí osoby ve vylučovacím sporu doloženého pravomocným rozhodnutím, povinen v tomto rozsahu exekuci zastavit. Podivné je, že § 55 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, umožňuje podat návrh na zastavení exekuce pouze povinnému, popřípadě oprávněnému, se zastavením souhlasit. Třetí osoba není účastníkem

řízení a přesto z logiky věci vyplývá povinnost exekutora jejímu návrhu vyhovět, popřípadě i bez návrhu, a to bez potřebného souhlasu oprávněného exekuci zastavit. Exekutor by měl exekuci na základě pravomocného rozsudku o nepřipustnosti exekuce exekuci zastavit i bez vyjádření účastníků, a to neprodleně. Pokud tak neučiní, lze se obrátit s návrhem na exekuční soud.

Přesto, že uvádím, že ve vylučovacím sporu se osvědčuje hmotně právní vztah žadatele k vylučované věci, není možné z tohoto tvrzení dovodit, že by soud v tomto řízení určil hmotněprávní vztah k dané věci. Třetí osoba například prokazuje vlastnické právo k věci zahrnuté do soupisu. Pokud toto tvrzení prokáže, neslouží to k určení vlastníka dané věci, ale ke stanovení práva nepřipouštějícího exekuci svědčícího žadateli – třetí osobě. Ve vylučovacím sporu se úspěšná osoba stává držitelem soudního rozhodnutí. Po nabytí právní moci soud i bez návrhu v daném rozsahu exekuci zastaví¹⁰⁹.

Pokud dojde k situaci, kdy se třetí osoba, již svědčí právo nepřipouštějící exekuci, nedozví o zahrnutí věci do soupisu a o zásahu do svých práv získá informace až po uskutečněním prodeji věci v dražbě, nemůže k ochraně svého práva použít ani institut vyškrtnutí věci ze soupisu, ani vylučovací žalobu.

Musí použít žalobu z lepšího práva, aby jí oprávněný nebo jiný věřitel povinného vydal výtěžek, výnos z prodeje nebo jiného zpeněžení předmětu výkonu exekuce, který obdržel na uspokojení své pohledávky. Nejvyšší soud judikoval, že příklepem v dražbě dochází k přechodu vlastnického práva. Jde o případ originárního nabytí vlastnictví.

Třetí osoba má v této situaci i další možnost, a to je žaloba dle § 451 minulého občanského zákoníku a § 2991 a následujících účinného občanského zákoníku na vydání bezdůvodného obohacení.

Postavení třetí osoby, jež zmeškala lhůty pro řádnou obranu, kterou poskytuje zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád – tedy exekuční právo, znamená, že třetí osoba je prosta práv nepřipouštějících exekuci. Absolutní právo k věci, která je předmětem sporu, je spojeno s originárním vlastníkem, jenž nabyl věc třetí osoby v zákonem upravené dražbě. Třetí osoba své minulé právo již nemůže ubránit. Jediné co jí zbývá, je pokus domoci se jednou ze žalob kompenzace. V případě, že prokáže bezprávné a nespravedlivé obohacení oprávněného, získané z výtěžku dražby, náleží jí kompenzace ve stejné výši, jakou představuje toto obohacení.

¹⁰⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Část první. Praha: Linde, 2014, vydání 7., s. 539.

Vzhledem k tomu, že zákon zakazuje oprávněnému vstupovat do dražby, a tak znemožňuje oprávněnému, aby se stal vlastníkem věcí sepsaných u povinného, není možné, aby se třetí osoba domohla restituce svých majetkových poměrů. Nemůže se domáhat žalobou vydání věci na novém originárním vlastníkovi, poněvadž ten postupoval na základě zákona dobré víry a bez povinnosti nést riziko spojené s uplatněním práv pramenících z exekučního řízení.

5. 13. Věci nepodléhající výkonu exekuce

Jak jsem již několikrát v této práci uvedl, základní zásadou exekučního řízení je, že výkonem exekuce smí být postižen jen majetek povinného. V případě movitých a nemovitých věcí by to pak mohly být veškeré věci, které povinný vlastní nebo oprávněně drží. Není tomu tak zcela. Existují věci, které spadají do majetku povinného a přesto nesmí být exekucí postiženy. Množinu nepostižitelných věcí uvádějí § 321 a 322 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Jde o dvě skupiny věcí. § 321 zahrnuje věci nepostižitelné z důvodu zákazu jejich prodeje stanoveným jiným právním předpisem než je exekuční řád nebo zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

§ 322 pak uvádí soubory věcí, které nejsou postižitelné, poněvadž i výkon exekuce respektuje dobré mravy. Od září 2015 je zpřesněn seznam nezabavitelných věcí taxativním výčtem¹¹⁰.

§ 322 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Tímto paragrafem je chráněn nejen povinný, ale i spoluvlastníci vyloučených věcí z exekuce a taktéž třetí osoby. Třetí osoby žijící v domácnosti s povinným mají jistotu, že jim výkon exekuce nemůže postihnout životně důležité věci či věci umožňující udržení jejich živobytí či věci, k nimž chovají silné citové vazby uznané zákonem apod. Třetí osoby pak mají také jistotu, že jim nemohou být tyto věci sepsány, i když jsou v jejich vlastnictví, ale nalézají se v prostorách povinného a není třeba prokazovat právo nepřipouštějící exekuci. Ustanovení § 321 se vztahuje k výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí i k výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí. Věcmi, jejichž prodej je zvláštními předpisy zakázán, jsou především věci, které předpokládá čl. 11 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a které mohou být ze zde uvedených důvodů jen ve vlastnictví státu či určených právnických osob. Příkladem takových věcí jsou dálnice a silnice I. třídy, které

¹¹⁰ Zákon č. 164/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

mohou být jen ve vlastnictví státu, silnice II. a III. třídy, které mohou být jen ve vlastnictví kraje a místní komunikace, jež mohou být jen ve vlastnictví obce (§ 9 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích).

Některé další předpisy výslovně uvádějí věci, které nemohou být předmětem prodeje na území České republiky, a takové věci pak nemohou být předmětem výkonu rozhodnutí. Jako příklad lze uvést zakázané zbraně kategorie A, které nelze podle § 9 odst. 1 zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, nabývat do vlastnictví. Dalším příkladem může být houba rodu lysohlávka, která nemůže být v souladu s § 15 písm. d) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, předávána jakýmkoliv způsobem jiné osobě. Státní dluhopisy vedené na samostatném účtu rovněž dle § 10a odst. 6 zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, nepodléhají výkonu rozhodnutí. A konečně jako příklad věcí, které nemohou být dány do oběhu, může sloužit rychle se kazící potravina po určeném datu použitelnosti (§ 2 písm. q) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích).

Zvláštním předpisem, který vylučuje výkon rozhodnutí, je např. ustanovení § 20 odst. 4 zákona č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, u věcí, které tvoří součást železniční dopravní cesty. Také originál nebo rozmnoženiny děl chráněných autorským právem povinného, které povinný autor dosud neprodal nebo dosud k nim jinak nepřevodil vlastnické právo, nepodléhají výkonu rozhodnutí (§ 26 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon).¹¹¹

§ 322 pak uvádí demonstrativní výčet věcí, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění pracovních úkolů a věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Myslím, že všechny tři kategorie věcí jsou pod ochranou dobrých mravů. Smyslem exekuce není povinného zcela zbídačit, natož pak členy jeho rodiny. Proto mu mají zůstat věci nutné k přežití a stejně tak věci potřebné k zachování jeho výdělečné schopnosti.

Odstavec 2 například uvádí běžné oděvní součásti. Tím jsou myšleny svršky v počtu, druhu a kvalitě přiměřené sociálnímu a pracovnímu zařazení povinného. Lze tak předpokládat, že povinnému, který je zaměstnán jako bankovní úředník, bude ponechán minimálně jeden

¹¹¹ KASÍKOVÁ, Martina. Přednáška k novele exekučního řádu ze dne 4. 2. 2010 v Praze. KASÍKOVÁ, Martina. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. BECK, 2013. Citováno z: FIALA, Vojtěch. *98413. K přiměřenosti exekuce*. [online]. [cit. 20.5.2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-primerenosti-exekuce-98413.html>.

oblek, košile v přiměřeném počtu apod., ale pokud takový povinný vlastní nadstandardní značkové obleky, můžeme předpokládat, že právě ony skončí v soupisu.

Obvyklým vybavením domácnosti pak nejsou míněny všechny věci běžné pro většinu domácností. Jsou míněny věci, které splňují požadavek nutnosti v naplňování základních hmotných potřeb povinného a jeho rodiny. Jde tedy především o věci potřebné k přípravě potravy, skladování potravin, hlavně pokud jde o vícečlennou domácnost, základní nábytek apod.

Nejvyšší soud ČR se zabýval např. ve svém usnesení ze dne 26. 2. 2002, sp. zn. 20 Cdo 2133/2001 otázkou okruhu věcí spadajících do běžného vybavení domácnosti. Vyjádřil se takto: *„Základním hlediskem pro určení toho, zda věci zahrnuté do soupisu mohou být prodány v dražbě, je jejich „nezbytnost“ při uspokojování hmotných potřeb povinné a její rodiny; ve vztahu ke konkrétním poměrům povinné platí, že výkonem rozhodnutí nelze postihnout jen takový majetek, který slouží k uspokojování základních životních potřeb povinné a její rodiny. (...)*

Okolnost, že povinná (spolu s členy své rodiny) věci postižené výkonem rozhodnutí „každodenně“ užívá k účelu, pro který jsou určeny, popřípadě k jiným účelům, není sama o sobě rozhodná a nevylučuje potřebnost při uspokojování hmotných potřeb ve smyslu § 322 odst. 1 občanského soudního řádu kvalifikovat jako nikoliv nezbytnou. Kritérium nezbytnosti se totiž neodvíjí pouze od četnosti a způsobu užívání věcí, nýbrž má základ v úvaze, zda lze po povinné požadovat, aby při uspokojování základních životních potřeb svých a své rodiny se bez uvedených věcí obešla.“

Zákon i soudní rozhodnutí tedy dávají prostor pro rozhodovací diskreci jak exekutora, tak případně soudu. Lze tak lépe zohlednit specifika jednotlivých rodin a jejich potřeb. Na druhou stranu lze v takovéto úpravě vyčíst nedostatek právní jistoty a předvídatelnosti. Na právní jistotu vsadil slovenský zákon 233/1995 Z. z., o súdnych exekutoroch a exekučné činnosti, který v § 115 vybavení domácnosti konkretizuje taxativním výčtem věcí: *„postel povinného a členov jeho rodiny, stôl, stoličky podľa počtu členov jeho rodiny, chladnička, sporák, varič, vykurovacie teleso, palivo, práčka, periny a posteľná bielizeň, bežný kuchynský riad, radioprijímač.“*

Myslím, že český zákonodárce věřil, že právní úprava více chrání práva jak povinného, tak členů jeho domácnosti právě proto, že lze vyjmout daleko více věcí dle specifické situace dané rodiny.

Praxe však prokázala opak. I proto zákonodárce § 322 občanského soudního řádu v roce 2015 novelizoval, s účinností od 1. září 2015.

Nová úprava kazuisticky vyjmenovává věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Zákonodárci se tedy jedná zejména o *lůžko, stůl, židli, kuchyňskou linku, kuchyňské nářadí a nádobí, ledničku, sporák, vařič, pračku, vytápěcí těleso, palivo, přikrývku a ložní prádlo, a to za předpokladu, že hodnota takovýchto věci zjevně nepřesáhne cenu obvyklého vybavení domácnosti*. Zákonodárce tak ponechal rozhodovací diskreci exekutorovi v určení obvyklé ceny.

Nově v písmenu c) jsou vyjmenovány: *studijní a náboženská literatura, školní potřeby a dětské hračky*.

Dále nesmí exekutor sepsat věci osobní povahy, které jsou také demonstrativně vyjmenovány: *snubní prsten, písemnosti osobní povahy, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se povinného nebo členů jeho rodiny a nosiče dat těchto záznamů, pokud nelze takové záznamy přenést na jiný nosič dat, a jiné předměty podobné povahy*.

Podobnou povahu mají věci užívané povinným či členy jeho domácnosti k vykonávání náboženských rituálů, jako je růženec, modlitební knížka apod. Je otázkou, zda lze vyloučit věci, k nimž má povinný či některý z členů rodiny silný citový vztah – například šperk s fotografií mrtvé manželky.

Z exekuce jsou vyňaty dále zdravotnické a kompenzační pomůcky. Pokud je jejich funkce na první pohled patrná, tak je jejich vyloučení ze soupisu snad samozřejmostí. Pokud u některých kompenzačních pomůcek není na první pohled zřejmé, že jde o kompenzační pomůcku, je třeba funkci věci prokázat. Kompenzační pomůcky a prostředky na ně vyplacené pracovním úřadem dle zákona č. 329/2011 Sb. jsou z exekuce vyčleněny ustanovením tohoto zákona.

Podle písmene f) jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny hotové peníze, a to do částky odpovídající dvojnásobku životního minima jednotlivce podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

Dále jsou vyloučena domácí zvířata, jež jsou chována jako společníci člověka. Je otázkou, zda může mít každý člen domácnosti jen jednoho společníka.

Dále jsou vyloučeny věci, které potřebuje povinný či členové jeho domácnosti k výkonu podnikatelské činnosti, a tedy věci zajišťující příjem na stávající úrovni. Nelze si však představovat, že lze vyloučit jakékoliv věci, které povinný či členové jeho domácnosti

používají k dosažení výdělku. Jde o věci, které jsou zcela nezbytné k výkonu dané profese. Soudy případy takto postižených věcí hodnotí velice restriktivně.

Ochranu před zahrnutím do soupisu nepožívají věci splňující sice předchozí kritéria, ale sloužící jako zástava pohledávky oprávněného.

Dále jsou vyloučeny technické prostředky sloužící k evidenci investičních nástrojů dle zákona o obchodování na kapitálovém trhu. Jde o ustanovení chránící především třetí osoby, kterým by prodejem takového zařízení vznikla nevratná škoda, poněvadž by zmizela evidence o jejich investičních nástrojích zaknihovaných dle zvláštních předpisů.

Posledními věcmi, jež zákon vylučuje z výkonu exekuce, jsou byty a nebytové prostory dle zákona 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů.

Další věcí, která je vyloučena z výkonu exekuce zákonem, je datový nosič, na nějž byl pořízen záznam o průběhu výkonu exekuce, tedy hlavně úkony související s pořizováním soupisu věcí či jejich zajišťováním.

Pokud exekutor zahrne do soupisu věc, která požívá zákonnou ochranu z výše popsaných důvodů, a tato věc patří povinnému, tak ten podá návrh na zastavení exekuce dle § 55 exekučního řádu. Popřípadě návrh na odklad exekuce dle § 54 exekučního řádu.

Pokud jsou věci spadající do množiny vyloučených věcí ze zákona ve vlastnictví třetí osoby, použije tato osoba na ochranu svých práv návrh na zastavení exekuce dle § 268 odstavce 1, písmena d). Dle mého jde o výjimečný případ, kdy třetí osoba na ochranu svých práv může využít procesní institut, jinak v zásadě určený účastníkům řízení. Motivem této výjimky v ochraně práv třetích osob je fakt, že zde důvodem pro podání návrhu není namítané právo znemožňující exekuci svědčící třetí osobě, ale fakt, že věc patří do zákonem vymezené množiny věcí, jejichž prodej či jiné postižení exekucí je přímo zakázáno. To znamená, že postup exekutora, který by takovou věc zahrnul do soupisu – bez ohledu na osobu vlastníka či držitele – je protizákonný.

5. 14. Ochrana hotovostních peněz

Peníze v hotovosti jsou dle právního řádu ČR věcí hmotnou, movitou, zastupitelnou, . elektronické peníze jsou pak věcí nehmotnou, movitou, zastupitelnou.

Jde o věc *sui generis*. Její výjimečnost je dána funkcí, kterou plní, a to vyjadřování hodnoty ostatních věcí. Dále jsou peníze univerzálně směnitelnou věcí, a tak je lidmi silně pocíťována potřeba je vlastnit.

Společenským konsensem jsou dohodnuté limity, které vyjadřují hranice chudoby či zachování holé existence. Proto i exekuční právo pamatuje na zvláštní úpravu ochrany jak povinného, tak i třetích osob, které s povinným v rodině žijí a jsou závislé na jeho příjmech, popřípadě jsou vystaveni nutnosti chránit své peněžní prostředky.

Normy upravující ochranu peněz v rámci exekučního řízení jsou značně rozptýlené v několika právních předpisech. Dodržím toto rozčlenění dané logikou různosti možných zdrojů peněz.

Nezabavitelná částka hotovostních peněz v přímé možné dispozici povinného.

V přímé dispozici povinného jsou hotovostní peníze, které má u sebe, nebo je má uložené v prostorách, které obývá, užívá k rekreaci, výkonu podnikání, práce atd. Dále je může mít uschovány ve věcech mimo tyto prostory, nejčastěji v automobilu, ale vyloučené není ani jiné místo, kde si je mohl povinný uschovat a exekutor je při své činnosti nalezne.

Jde tedy o dosti široce vymezený prostor. V praxi jde však hlavně o zmíněné prostory a automobily a osobu povinného.

Na peníze v české měně nalezené zaměstnanci soudního exekutora při výkonu exekuce v přímé dispozici povinného se vztahuje právní úprava § 333 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Pokud je nalezená částka vyšší než tzv. nezabavitelná částka, stanovená § 322 odst. 2 písmeno d), tedy dvojnásobek životního minima jednotlivce, stanoveného pro daný rok Vládou ČR, exekutor tuto nadlimitní hotovost odejme z dispozice povinného a převezme ji do úschovy. Vzhledem k zaměnitelnosti peněz je nemusí jako jiné věci oceňovat a naloží s nimi stejně jako s výtěžkem z prodeje věcí movitých a nemovitých.

Pro účel této práce je však důležité ustanovení § 322 odst. 2 písmena d) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, které limituje výši hotovosti, kterou smí exekutor povinnému odejmout ve prospěch oprávněného.

V přímé dispozici povinného se zpravidla nacházejí nejen hotové peníze, které jsou jeho vlastnictvím, ale i peníze ostatních osob, které využívají shodné prostory jako povinný.

Vzhledem k dokonalé zaměnitelnosti peněz jsou jejich vlastníci v nevýhodě. Především v rodinách je běžné, že členové domácnosti ukládají hotové peníze na stejné místo a v případě potřeby si je vezmou. Takových míst může být i více. Těžko však půjde o taková místa, z kterých by vyplynulo vlastnictví ke konkrétní osobě. Exekutor je povinen postupovat při své činnosti efektivně. Proto pokud má na výběr mezi hotovými penězi či jinými věcmi povinného, vždy musí zvolit hotové peníze. Proto je i povinen vykonávat svou činnost tak,

aby tuto možnost nezmařil. Je tak pravděpodobné, že se rozhodne pro kontrolu prostor, kde povinný vykonává podnikatelskou či zaměstnaneckou činnost.

Vzhledem k povinnosti, uložené právnickým osobám občanským zákoníkem v § 119 a zákonem o účetnictví, vést spolehlivé záznamy o majetkových poměrech, je tedy z principu této úpravy nemožné, aby peníze nalezené exekutorem v prostorách právnické osoby, které má tato řádně zapsané v účetní či jiné evidenci, byly vnímány jako peníze ve vlastnictví povinného.

Lze konstatovat, že rozpor v přístupu exekutora k hotovosti fyzických třetích osob a třetích osob právnických je zapříčiněn právní úpravo, jejímž smyslem není primárně chránit právnické osoby před exekuční činností jako třetí osoby, ale je zohledněna složitější organizační struktura, složitost a mnohost vykonávaných činností atd.

Na straně fyzických osob však také nalézám skutečnosti, které jsou vytvářeny hospodářskou situací společnosti, působící na změnu návyků vztahujících se k nakládání s hotovostními penězi. Jde o jasný trend postupného vytlačování hotovostních peněz z každodenního užívání při mnoha transakcích, přičemž jsou nahrazeny penězi elektronickými. Elektronické peníze mají z pohledu třetích osob v exekučním řízení výhodu prokazatelného vlastnického práva, které se k nim vztahuje.

5. 15. Relativní práva třetích osob v exekučním řízení

V předešlých kapitolách jsem se podrobně věnoval ochraně absolutních majetkových práv třetích osob v exekučním řízení. Majetek osob je však tvořen nejen majetkovými hodnotami, ke kterým je váže absolutní právo, ale i majetkovými hodnotami, které jsou ke svému majiteli vázány právy relativními.

Do majetku osoby pak kromě vlastnických práv a jim podobných řadíme práva z věřitelského, závazkového či¹¹² smluvního vztahu, autorská práva a jiné majetkové hodnoty, které se dají převést na peníze.

Majetkem osoby je tedy vše, co jí nebo komukoliv jinému může sloužit k jakémukoliv užitku a jde o obchodovatelný předmět či právo.

Relativní práva, která zajišťují svému majiteli majetkovou hodnotu, vyplývají většinou ze závazkového vztahu, někdy jsou také označována jako práva vzniklá ze smlouvy. To

¹¹² § 118 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (1964-2013): „předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty.“

znamená, že tato část majetku osob je ještě více propojena s předem jasně nedefinovanými dalšími osobami, a to spletením vzájemných práv a povinností.

Proto exekuce vedená na majetek v podobě pohledávky či práva se dotýká velice silně třetích osob, které jsou druhou stranou zmíněného závazkového vztahu, kde první stranou je povinný. Jsou tak přímo dotčena jejich práva, a to tím způsobem, že jsou jich zbavovány a mnohdy jsou nuceny konat povinnosti vůči oprávněnému.

Nelze však vyvolat dojem, že část majetku daná relativními právy je druhořadou ve srovnání s částí, která je dána právy absolutními.

Soudní exekutor musí nyní upřednostnit uspokojení oprávněného právě z relativních majetkových práv povinného.

Pokud to efektivita řízení vzhledem k výši majetku povinného a pohledávky oprávněného žádá, může exekutor vést exekuci vůči všem majetkovým hodnotám, a tedy různými způsoby, které stanovuje zákon.

Není tedy pochyb, že předmětem práv, které lze postihnout exekucí, je majetková hodnota. Proto je i ochrana práv třetích osob, která byla neprávem postižena, shodná pro všechny druhy práv. Základem obrany relativních práv dotčených exekuční činností je institut práv nepřipouštějící exekuci stanovený § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, na jehož základě třetí osoba disponuje vylučovací žalobou. Výrazným rozdílem v postupu třetí osoby domáhající se práva nepřipouštějícího exekuci, jehož předmětem je jiná majetková hodnota než věc, je absence institutu vyškrtnutí, obsaženého v § 68 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu. Obrana je však vždy až na druhém místě za ochranou. Proto v následujících kapitolách popíšu různě nastavené mechanismy ochrany relativních práv poskytnutých zákonem.

Některé mechanismy ochrany relativních práv jsou specializované, a tak poskytují ochranu proti konkrétním krokům exekutora v určité fázi řízení, jen některým subjektům vymezeným zákonem a jen některým právním vztahům taktéž přesně definovaným zákonem.

5. 16. Ochrana práva na mzdu či plat zaměstnanců povinného

Mzda či plat je dle zákoníku práce vyplácen zaměstnavatelem v den dohodnutý v pracovní či jiné smlouvě. Tento výplatní den musí být stanoven na kterýkoliv den měsíce následujícího po měsíci, v němž byla vykonána zaměstnancem smluvená práce. Zaměstnavatelé jsou pravidelnými dlužníky svých zaměstnanců. Pohledávky zaměstnanců jsou ohroženy v závislosti na míře právního nároku oprávněného. Pokud se stane předmětem zákonného

zájmu majetek zaměstnavatele, znamenalo by to snížení jistoty na uspokojení pohledávky zaměstnanců.

Než popíšu mechanismus právní ochrany práva zaměstnanců na výplatu mzdy, tedy na ochranu peněz, které se nacházejí v dispoziční moci zaměstnavatele a dle pracovní smlouvy budou vyplaceny zaměstnancům v den výplaty, je třeba věnovat pozornost popisu variant, které vedou k možnému ohrožení peněžních prostředků zaměstnanců. Tedy jde o situaci, kdy je exekuční činností zasaženo do práva třetích osob.

První variantou je situace, kdy povinným je zaměstnavatel. V případě právnické osoby je tedy tato osoba jak zaměstnavatelem, tak povinným v exekučním řízení. Oprávněný je tak uspokojován přímo z majetku zaměstnavatele. Pokud je zaměstnavatel fyzickou osobou a je současně povinným, je zde nepatrný rozdíl, vyplývající z existence dvou rolí v jedné osobě. Neplatí zde oddělení majetku vyhrazeného pro podnikání s tím, že každá z těchto částí by byla ohrožena exekucí plynoucí převážně z její podstaty.

V případě, že se exekuce týká společníků právnické osoby, která je obchodní společností, nebo členů právnické osoby, která je spolkem, jde o odlišnou situaci. Vzhledem k rozmanitosti vztahů, které mohou teoreticky vznikat, se nebudu zabývat detailním popisem.

Pokud je zaměstnavatel fyzická osoba, jsou peníze v jeho pokladně předmětem zájmu exekučního řízení nejen, pokud je povinným sám zaměstnavatel. Okruh povinných, kteří podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, zadají důvod postihnout peníze v pokladně zaměstnavatele fyzické osoby, je dán místem podnikání a počtem osob, které z řad nejčastěji rodiny či osob blízkých mají do tohoto místa přístup a přístup k pokladně samé. V základě platí, že peníze takového podnikatele jsou součástí společného jmění, takže jsou nejvíce ohroženy případnou exekucí vedenou proti manželovi podnikatele – zaměstnavatele.

Zaměstnanci právnické osoby jsou chráněni z povahy osobnosti svého zaměstnavatele. Právnická osoba má také zákonem určenou základní organizační strukturu, její vnitřní činnost je podřízena požadavkům na vyšší profesionalitu. Jsou určeny základní mechanismy vnitřní kontroly či dozoru. Druhy podnikatelské činnosti, které vyžadují vysokou míru kvalifikace, lidských zdrojů apod. jsou vyhrazeny pouze pro právnické osoby právě z tohoto důvodu.

Zákon neuvádí podrobné pravidlo, jak zacházet s hotovými penězi, které dluží zaměstnavatel svým zaměstnancům a jsou současně předmětem exekučního řízení. Je to i proto, že se upouští od osobní výplaty mezd a platů v hotovostních penězích. Většina zaměstnanců si smluví se zaměstnavatelem platbu na účet vedený bankou. Ale dle zákoníku práce č. 262/2006 Sb. § 142 odst. 3 stanoví, že mzda nebo plat se vyplácí v pracovní době na pracovišti, nebylo-li dohodnuto jiné místo a jiná doba. Dále § 142 odst. 1 stanovuje

povinnost vyplácet mzdu v zákonných penězích. Jen tehdy, když se zaměstnavatel dohodne se zaměstnancem jinak, smí na vlastní nebezpečí § 142 odst. 3 nebo 4 mzdu vyplatit jiným způsobem než osobním předáním hotovostních peněz.

Smyslem exekučního práva není postihovat práva a hodnoty, které nejsou povinného. Zaměstnanci povinného, popřípadě zaměstnanci zaměstnavatele, jenž má k povinnému tak blízko, že exekutor mohl předpokládat, že hotovostní peníze, které při své činnosti našel, mohou sloužit k uspokojení povinného, jsou třetími osobami v řízení, a proto je jisté, že mají právo na ochranu.

Použijí se tak pravidla ochrany bezhotovostních peněz, které má zaměstnavatel na účtu v peněžním ústavu.

Pokud dojde k situaci, kdy exekutor vyloží zákon doslova, tedy bude přesvědčen, že ochrana mezd a platů zaměstnancům zákonem není poskytnuta, nezbyvá než použít institut obrany, tedy požádat exekutora o vyškrtnutí, a pokud nevyhoví, podat excindační žalobu.

Nástroje obrany jsou však těžkopádným mechanismem, pokud jde o naléhavost situace, v které se nezaviněně postižení zaměstnanci ocitnou. Právní řád jim dává možnost insolvenčního práva, kde se jejich situace změní a jejich pohledávky budou vnímány jako prioritní.

5. 16. 1. Ochrana bezhotovostních peněz na účtu povinného určených na mzdy

Vložením hotovostních peněz na účet peněžního ústavu vzniká majiteli účtu vůči peněžnímu ústavu pohledávka. Majitel účtu má peníze v elektronické – bezhotovostní podobě u peněžního ústavu, který je správcem účtu.

Pokud je majitel účtu povinným v exekučním řízení, může exekutor na základě exekučního řádu § 65 použít postup stanovený zákonem č. 99/1963 Sb., občanským soudním řádem, § 303 a následující.

Občanský soudní řád také obsahuje ochranu té části pohledávky povinného u peněžního ústavu, která je určena na výplatu mezd zaměstnanců povinného.

Pokud exekutor exekučním příkazem oznámí peněžnímu ústavu a pak i povinnému, že pohledávka povinného vůči ústavu podléhá exekuci, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, stanoví zákaz nakládat povinnému s tímto účtem až do výše vymáhané pohledávky.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v § 304a stanovuje výjimku z tohoto zákazu pro případ, že na účtu povinného jsou prostředky na výplatu mezd zaměstnanců povinného. Povinný tak smí nakládat s účtem do výše těchto pohledávek, které má vůči svým

zaměstnancům. Povinný předloží peněžnímu ústavu seznam zaměstnanců s výší mezd, náhrad mezd, platů a plnění, která nahrazují odměnu za práci, které jim má vyplatit. Seznam předkládá peněžnímu ústavu formou prohlášení s úředně ověřeným podpisem. Stejný seznam předloží exekutorovi.

Výjimka ze zákazu nakládat s tímto účtem se však vztahuje pouze na nejbližší výplatní termín, který následuje po doručení exekučního příkazu peněžnímu ústavu.

Zaměstnanci, kteří jsou podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, vyplaceni na základě ochrany § 304a, se musí rozhodnout, zda pokračovat v pracovním poměru pro povinného a riskovat, že již další mzdu nedostanou tak lehce.

Pokud nastane situace, kdy povinný své zaměstnance neinformuje o probíhající exekuci ve chvíli, kdy vyplácí mzdy na základě zákonné ochrany práv třetích osob, jsou zaměstnanci další měsíc ochrany zbaveni. Nezbyvá jim tak než buď využít prostředky obrany, které jim exekuční právo poskytuje, nebo se vydat cestou insolvenčního práva.

Zákon neukládá povinnost exekutorovi povinného poučit o nemožnosti opakovat výplatu mezd a dalších plateb zaměstnancům.

5. 16. 1. 1. Základní částka

Základní částka je speciálním nástrojem ochrany příjmu povinného. Výše částky, kterou musí exekutor ponechat povinnému, je stanovena nařízením vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách.

Pravidlo výpočtu pak obsahuje § 279 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Exekutor odečte z čisté mzdy nezabavitelnou částku. Základní částka je složena z částky na osobu povinného a z částek, které jsou stanoveny na manžela/ku a nejvíce dvě vyživované děti. Je tak pamatováno i na ochranu výživy, jež se od povinného dostává nezaopatřeným osobám.

Tato částka je navýšena o třetinu či dvě ze zůstatku minimální mzdy, a to v závislosti na skutečnosti, zda je vymáhaná pohledávka přednostní či ne.

Zákon chrání vyživované osoby do té míry, že zakazuje srážet ze základní částky i v případě, že s tím povinný souhlasí. § 287 umožňuje povinnému, aby splácel více, než je požadováno exekučním příkazem, ale nikdy nesmí srážka přesáhnout ochranu obsaženou v § 277 až § 280, jak praví § 281 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Výjimkou z výše uvedeného režimu je § 287 zákona č. 99/1963 Sb., který umožňuje, aby se oprávněný s povinným dohodli na nižších srážkách. Dohodu oznámí soudu a ten vyzve plátce mzdy, aby dohodu aplikoval.

Srážky ze mzdy provádí zaměstnavatel povinného. Tedy třetí osoba, na kterou je zákonem uvalena povinnost řádně srážky provádět na základě pravomocného nařízení soudu či exekučního příkazu. Plátce mzdy se v případě neprovedených srážek nebo špatně provedených srážek stává sám dlužníkem oprávněného a ten může požadovat na plátcí mzdy vyplacení dlužných srážek. Pokud plátce mzdy nevyplatí srážky řádně a včas oprávněnému, ten se může obrátit na soud s požadavkem, aby plátcí mzdy uložil povinnost dlužné srážky oprávněnému vyplatit.

Pokud plátce mzdy neprovedl srážky v důsledku zanedbání povinnosti, uložené mu zákonem v § 294 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, musí nejen dlužné srážky vyplatit, ale soud mu může uložit i pořádkovou pokutu.

§ 299 obsahuje ochranu práv třetích osob, kterými jsou ústavy sociální péče. Pokud je nařízena exekuce na důchod osoby, která z něj platí náklady na pobyt v ústavu, musí být srážky upraveny tak, aby povinný mohl zaplatit ústavu náklady v plné výši a dostal kapesné.

5. 17. Příkazání pohledávky

§ 65 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, odkazuje na právní úpravu zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

V hlavě třetí zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, nalezneme několik způsobů exekuce přiřazených k jednotlivým druhům pohledávek.

§ 303 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, začíná úpravou příkazání pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Exekuci je možné vést proti pohledávce povinného na účtu u peněžního ústavu v jakékoliv měně. Druhý odstavec¹¹³ je ochranou práv osob třetích, a to osob, které jsou svěřenskými nástupci jakožto následnými dědici. Je zakázáno vést exekuci na pohledávku povinného u peněžního ústavu, pokud jde o prostředky, které dle vůle zůstavitele má převést na následného dědice – jde tedy o substituční jmění.

¹¹³ Zde byl minulosti zákaz vedení exekuce na účet povinného, na němž jsou prostředky určené k výplatě prostřednictvím karty sociálních systémů. Vzhledem k tomu, že karta sociálního systému je věcí minulou, jde o obsolentní ustanovení.

Povinný musí tuto skutečnost prokázat a rovněž musí prokázat, že s takovým substitučním jménem nemá oprávnění volné dispozice. Poněvadž pokud může povinný se substitučním jménem na svém účtu volně nakládat, zmíněná ochrana se na něj nevztahuje. Třetí osoby v takovém případě nemají žádnou jistotu, že povinný na ně substituční jmění převede, a tak oprávněný – či v jeho zájmu exekutor předpokládají, že by tak neučinil a užil prostředky substitučního jmění jako vlastní.

§ 304a chrání prostředky na účtu povinného určené k výplatě mezd zaměstnanců povinného.

§ 304b je nástrojem ochrany jak povinného, tak i členů jeho domácnosti, a to především těch, kteří podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, jsou na povinném závislí výživou bez vlastních příjmů. Nejspíše půjde o nezaopatřené děti apod. Exekuce nesmí být vedena na prostředky na účtu povinného do výše dvojnásobku životního minima jednotlivce. Pokud má však povinný více účtů, které jsou exekucí postiženy, platí tato ochrana jen pro jeden z účtů.

Tato ochrana byla zavedena novelou zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, poněvadž před jejím zavedením docházelo v praxi k situaci, kdy exekutor provedl srážky ze mzdy povinného. Zaměstnavatel odeslal povinnému nezabavitelnou částku na účet a zde ji exekutor exekuoval příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Povinný tak zůstal zcela bez prostředků. Třetí osoby na něm výživou závislé taktéž, pokud nepočítáme rodičovský příspěvek, popřípadě jiné dávky sociálního systému.

I v tomto případě ochrany jde jako u ochrany mezd zaměstnanců povinného o jednorázovou ochranu. Povinný tak může vybrat dvojnásobek životního minima pouze jednou a pak, pokud nechce přijít o nezabavitelnou část mzdy, požádat zaměstnavatele o výplatu mzdy v hotovosti. Povinný o jednorázovosti ochrany musí být informován.

Dále zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, pamatuje na ochranu práv zástavního věřitele, který má zástavní právo k peněžním prostředkům na účtu povinného. Exekuci na takový účet je možné vést jen v takové míře, aby nebyl poškozen zástavní věřitel, jehož zástavní právo má dřívější pořadí než pohledávka, jež je předmětem exekuce. Exekuce je tak vedena jen na prostředky, které nejsou zástavním právem dotčeny a nebo jen tehdy, pokud zástavní právo zanikne bez toho, aby byly peněžní prostředky vyčerpány. Pokud má zástavní právo a pohledávka oprávněného stejné pořadí, jsou uspokojeny poměrně.

§ 311a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, upravuje zvláštní typ spoluvlastnictví. Jde o případ, kdy je účet u peněžního ústavu veden pro více osob. Pak je exekuce provedena dle standardních pravidel, ale jen v rozsahu podílu peněžních prostředků náležejících povinnému. To je například v případě manželů otázka, v jakém rozsahu spadají

prostředky na daném účtu do SJM. Protože pokud jde o peněžní prostředky náležející do SJM, manželé mohou přijít o ochranu v případě, že pohledávka oprávněného do SJM nepatří – například vznikla před uzavřením manželství. V takovém případě není možné uspokojit oprávněného z účtu manžela povinného. Zde jde však o situaci, kdy účet náleží oběma manželům, prostředky na účtu jsou také obou, a tak nic nebrání tomu, aby byl oprávněný z takového účtu plně uspokojen.

Obdobně jako u exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu se postupuje i u pohledávek povinného u jiných osob, a to i u pohledávek splatných v budoucnosti apod.

Speciální ochranou práv povinného, ale i třetích osob žijících spolu s povinným, je ustanovení § 317 a následujících zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, jenž vypočítává pohledávky, které výslovně exekuci nepodléhají, či stanovuje, v jakém poměru exekuci podléhají.

Pohledávky nepodléhající výkonu rozhodnutí

§ 317

(1) Výkonu rozhodnutí nepodléhají pohledávky náhrady, kterou podle pojistné smlouvy vyplácí pojišťovna, má-li být náhrady použito k novému vybudování nebo k opravě budovy.

(2) Výkonu rozhodnutí nepodléhají peněžité dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi, z dávek státní sociální podpory příspěvek na bydlení a jednorázově vyplácené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče.

(3) Výkonu rozhodnutí nepodléhají pohledávky, které povinný nabyl jako substituční jmění. To neplatí, má-li povinný právo s pohledávkou volně nakládat nebo jde-li o výkon rozhodnutí, kterým jsou vymáhány zůstavitelovy dluhy nebo dluhy související s nutnou správou věci nabytých jako substituční jmění.

(4) Ustanovení tohoto zákona upravující výkon rozhodnutí nemají vliv na výkon práv a splnění povinností vyplývajících ní z ujednání o finančním zajištění za podmínek stanovených zákonem upravujícím finanční zajištění 85a) nebo srovnatelných podmínek zahraničního právního předpisu, jestliže finanční zajištění bylo sjednáno a vzniklo před podáním návrhu na výkon rozhodnutí. To platí i v případě, že finanční zajištění bylo sjednáno nebo vzniklo v den podání návrhu na výkon rozhodnutí, avšak až poté, co tato skutečnost nastala, ledaže příjemce finančního kolaterálu o takové skutečnosti věděl nebo vědět měl a mohl.

§ 318

Pohledávky fyzických osob, které jsou podnikateli, vzniklé při jejich podnikatelské činnosti, podléhají výkonu rozhodnutí jen dvěma pětinami; je-li však navrhován výkon rozhodnutí pro některou z přednostních pohledávek uvedených v § 279 odst. 2, podléhají výkonu rozhodnutí třemi pětinami. Pro pořadí úhrady přednostních pohledávek se užije přiměřeně ustanovení § 280 odst. 2 a 3.

§ 319

(1) Pohledávky autorské odměny podléhají výkonu rozhodnutí, je-li povinným autor, jen dvěma pětinami; je-li však navrhován výkon rozhodnutí pro některou z přednostních pohledávek uvedených v § 279 odst. 2, podléhají výkonu rozhodnutí třemi pětinami. Pro pořadí úhrady přednostních pohledávek se užije přiměřeně ustanovení § 280 odst. 2 a 3.

(2) Pokud je autorovi vyplácena odměna prostřednictvím ochranné organizace, doručí soud nařízení výkonu rozhodnutí též ochranné organizaci, která pak má práva a povinnosti dlužníka povinného. Nařízení výkonu rozhodnutí se vztahuje jak na částky, které již byly ve prospěch autora u ochranné organizace složeny, tak na částky, které u ní v běžném kalendářním roce budou složeny.

(3) Ustanovení odstavců 1 a 2 se použije obdobně na pohledávky z práv výkonných umělců a z práv původců předmětů průmyslového vlastnictví.

5. 18. Exekuce postižením podílu v obchodní společnosti či družstvu

Exekuční řád prostřednictvím § 63 sděluje, že je možné provést exekuci i na jiná majetková práva, než je pohledávka peněžního charakteru.

Na § 63 navazuje odkazující ustanovení § 65, které odkazuje na úpravu obsaženou v § 320 a následujících zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, možnost exekuvovat jiná majetková práva limituje požadavky na jejich převoditelnost a oddělitelnost od jejich nositele.

Účast v obchodní společnosti, vyjádřená podílem, tak může být předmětem exekuce. Vzhledem k tomu, že s majetkovou účastí jsou spojena mnohá práva z oblasti řízení společnosti, je zásah do podílu jednoho ze společníků vždy zásahem i do práv jak celé společnosti, tak i do práv ostatních společníků. Lze předpokládat, že osoby sdružující se k podnikání v osobních společnostech jsou spjaty s ostatními společníky i se společností mnohem více než je tomu u společností kapitálových, jako je tomu u akciové společnosti.

Přesto zákon v zájmu ochrany práv oprávněného umožňuje vést exekuci na podíl povinného v obchodní společnosti. Pokud je povinným společnost s ručením omezeným, která je vlastníkem dalších podílů v jiných společnostech, je postižení těchto podílů exekucí jednou z mála možností, jak uspokojit nárok oprávněného. Společnost na úmysl exekutora postihnout obchodní podíl společnosti exekucí musí být upozorněna písemně. Písemné upozornění doručené společnosti je důležité z toho důvodu, aby neumožnila jakoukoliv dispozici s podílem povinnému. Jde o podobné opatření jako v případě jiných dlužníků povinného – peněžních ústavů, plátců mezd apod. Společnost v roli třetí osoby v exekučním řízení tak za splnění této povinnosti ručí do výše způsobené škody oprávněnému.

§ 320a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ukazuje dva možné způsoby, kterými je možné vést exekuci na podíl povinného v obchodních společnostech osobního typu, tedy veřejné společnosti a komanditní společnosti. První možností je zrušení společnosti a uspokojení oprávněného z likvidačního zůstatku. Stejně tak likvidační zůstatek zůstane ostatním společníkům dle výše jejich podílů. Pokud se společníci rozhodnou podíl povinného koupit, je oprávněný uspokojen z vypořádacího podílu.

To, jaký způsob bude zvolen, je závislé na právní úpravě společenské smlouvy, která buď umožňuje převod podílu osobně ručícího společníka na ostatní členy, nebo to možné není, a pak společnost zaniká.

Exekutor je povinen zjistit převoditelnost podílu povinného v obchodní společnosti. Pokud je podíl volně převoditelný, zpeněží jej v dražbě. Ostatní společníci se mohou dražby účastnit a obdobně jako spoluvlastníci věci mohou získat uvolněný podíl za cenu nejvyššího příhozu. Pokud jsou ostatní společníci v dražbě pasivní nebo neúspěšní, nastupuje do práv povinného vydražitel.

V případě družstevního podílu, s kterým je spojeno právo užívat byt, se postupuje dle § 336 a následujících – prodej nemovité věci. Pokud není podíl povinného prodán opakovaně v dražbě, přikročí exekutor k možnosti zpeněžit podíl zrušením členství povinného ve společnosti a uloží povinnost ostatním společníkům poskytnout vypořádací podíl. Společníci společnosti, v které má povinný podíl, jenž je předmětem exekuce, nemají žádné nástroje ochrany či obrany, kterými by mohli zabránit exekuci a tak ochránit současný stav.

5. 19. Exekuce pozastavením řidičského oprávnění

Exekuce pozastavením řidičského oprávnění § 71a zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, je příkladem nepřímé exekuce. Exekutor postihuje práva povinného, která nejsou

předmětem exekuce, ale činí tak proto, aby povinného donutil k dobrovolnému splnění povinnosti vůči oprávněnému.

Exekutor může exekuční příkaz k pozastavení řídičského oprávnění vydat jen tehdy, pokud je v exekuci vymáhán nedoplatek výživného na nezletilé dítě. Jde o nástroj sloužící k efektivnímu vymáhání pohledávek, které jsou určeny pro zvláště zranitelné oprávněné – nezletilé děti, a účelem těchto prostředků je uspokojení základních životních potřeb nezletilého dítěte – především jeho výživa.

Limit daný § 71a odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, chrání povinné v exekučním řízení s předmětem jiným, než je vymáhání nedoplatku na výživné pro nezletilé dítě.

Z pohledu ochrany práv třetích osob je důležitý odstavec 4 § 71 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, který určuje, v kterých případech exekutor zruší exekuční příkaz na pozastavení řídičského oprávnění. Na prvním místě je upravena situace, kdy povinný prokáže, že řídičské oprávnění potřebuje k výkonu činnosti, která je zdrojem uspokojení základních životních potřeb jak jeho, tak osob na něm závislých výživou. Zákon tak chrání především nezletilé děti, které jsou třetími osobami, a to hlavně jejich právo na výživu a uspokojení základních životních potřeb.

Povinný musí aktivně konat – musí prokázat výše uvedené skutečnosti týkající se závislosti uspokojení základních životních potřeb svých a vyživovaných dětí na nepozastaveném řídičském oprávnění.

6. Uspokojení práv na nepeněžní plnění

Exekuční řád v § 72 a 73 upravuje možnost vynutit plnění spočívající v činnosti povinného. Pokud tuto činnost, práci či výkon může učinit osoba odlišná od povinného a povinný odmítá konat, je oprávněn exekutor najmout osobu k výkonu požadované činnosti a povinnému účtovat veškeré náklady s tím spojené. Pokud se jedná o činnost, kterou je schopen vykonat pouze povinný, a ten dobrovolně nechce povinnost splnit, je oprávněn exekuční soud k ukládání pořádkových pokut, kterými povinného nutí k činnosti, kterou dluží oprávněnému. V těchto případech je málo běžné, aby docházelo k zásahu do práv třetích osob, jelikož sama podstata exekuční činnosti není zatížena velkou mírou nejistoty, vyžadující si vyvratitelné domněnky apod. Exekuční titul stanoví osobu povinného a specifikuje činnost, kterou je

oprávněnému povinován. Proto ani zákon neobsahuje speciální pravidla ochrany práv třetích osob nebo nástroje obrany.

Jediným nástrojem ochrany povinného, a tedy i osob s ním žijících či osob na povinném závislých výživou, je ustanovení § 72 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, které dovoluje zastavení exekuce na vymožení uložených pokut v případě, že jejich výše neodpovídá uložené povinnosti či okolnostem případu. Jde tak o naplnění obecné právní zásady – přiměřenosti a efektivity.

7. Odpůrčí žaloba proti jednání povinného v exekučním řízení

Princip odporovatelnosti byl obsažen již v minulé úpravě občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., a tak ji zde načrtnu jako ukázkou zdroje současné úpravy, obsažené v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. v oddíle o relativní neúčinnosti právního jednání. Obě úpravy uvádím vzhledem k síle zásahu do práv třetích osob, které je institutem odporovatelnosti právních úkonů či relativní neplatností právního jednání dosaženo.

Minulý občanský zákoník v § 42a obsahuje úpravu odporovatelnosti právnímu úkonu. Jedná se o prostředek ochrany práva věřitele. Odporovatelnost právnímu úkonu je institutem hmotného práva. Odpůrčí žalobou se může věřitel domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony v případě, že zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné.

Zákon v tomto ustanovení chrání věřitele před nepoctivým jednáním dlužníka v čase, kdy nemá věřitel právní nástroj, který by donutil dlužníka splnit povinnost i proti jeho vůli, popřípadě reálnou možnost zamezit dlužníkovi disponovat s jeho majetkem. Dlužníkovi zakáže exekutor disponovat s jeho majetkem až vyrozuměním učiněným na základě § 44 exekučního řádu. Povinnost zdržet se nakládání s majetkem svým a majetkem patřícím do společného jmění manželů ukládá § 44a exekučního řádu. To znamená, že v době před doručením vyrozumění může dlužník nakládat se svým majetkem bez faktického omezení. To může některé dlužníky svádět k nepoctivému jednání ve snaze poškodit věřitele.

Věřitel může odporovatelnost namítat i proti dlužníkovu jednání¹¹⁴, z kterého vyplývající nárok je již vymahatelný či dokonce uspokojen.

¹¹⁴ V případě, že je předmětem odporovatelného úkonu nemovitost, je počítána tříletá lhůta, v níž musí být odpůrčí žaloba podána, počítána ode dne následujícího po dni, kdy byl učiněn úkon, na jehož základě byl

Věřitel bude úspěšný s návrhem na prohlášení neúčinnosti právního jednání dlužníka, pokud jej učiní do pěti let od jednání dlužníka.

Řízení o odpůrčí žalobě je řízením sporným, nalézacím. Jeho smyslem však není určit vlastnické či jiné právo dlužníka k předmětu majetkové dispozice, provedené odporovaným úkonem dlužníka. Věřitel pouze žádá soud o prohlášení neúčinnosti s výše popsányi důsledky. Pokud je majetek či jiný prospěch, který vznikl z odporovaného úkonu, v majetkové sféře třetí osoby, věřitel – oprávněný – na ni nastoupí ve stejném rozsahu jako na svého dlužníka.

Věřitel může požadovat plnění jen z vymahatelné pohledávky. To znamená, že musí jít o pohledávku zahrnutou exekucním titulem, na jehož základě je proti povinnému veden výkon exekuce. Vymahatelnou musí být pohledávka ve chvíli rozhodování soudu o odpůrčí žalobě¹¹⁵. Oprávněný jako žalobce¹¹⁶ musí unést důkazní břemeno, že dlužníkův úkon zkracuje možnost uspokojení z této pohledávky.

Nejvyšší soud dále judikoval, že lze úspěšně žádat odporovatelnost jen takového úkonu, jímž byl věřitel objektivně zkrácen na svých právech. To znamená, že nelze namítat odporovatelnost jednání v případě, že v majetkové dispozici dlužníka zůstal majetek v hodnotě postačující k uspokojení pohledávky věřitele. Takovým majetkem však nejsou například prostředky na účtu dlužníka¹¹⁷.

Nový občanský zákoník přináší v § 589 a v následujících právní úpravu relativní neúčinnosti. Základní mechanismus a smysl jsou shodné s institutem odporovatelnosti.

Právní úprava relativní neúčinnosti je podrobnější a rozmanitější.

Nový občanský zákoník v § 590 přináší rozdílné doby, v kterých se věřitel může relativní neúčinnosti domoci, a to takto:

proveden vklad do katastru nemovitostí ČR. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu 31 Cdo 619/2000, ze dne 18. 7. 2000.

¹¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 31 Cdo 1704/98, ze dne 18. 5. 1999.

¹¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 2667/2014, ze dne 4. 5. 2015.

„V řízení o výkon rozhodnutí (exekuci) prodejem nemovitých věcí je věcně (pasivně) legitimován ten, kdo právním úkonem (nyní právním jednáním), který byl rozhodnutím soudu ve smyslu § 42a obč. zák. prohlášen neúčinným, nabyl od dlužníka (osoby, již podkladové rozhodnutí ukládá povinnost plnit) návrhem na nařízení výkonu (exekuci) postiženou nemovitou věc. Nepřipadá proto v úvahu vést řízení o výkon (exekuci) s dlužníkem již proto, že nemovité věci nejsou v jeho vlastnictví (srov. § 66 odst. 2 ex. řádu). Vyslovení odporovatelnosti totiž z hlediska hmotného práva znamená nastolení tzv. relativní neúčinnosti právního úkonu; jí se rozumí stav, kdy právní úkon zůstává platným právním úkonem, který vyvolal všechny předvídané právní následky (např. převod vlastnictví k věci), a pouze v poměru mezi věřitelem a osobou, která od dlužníka nabyla majetek, se na tento právní vztah hledí, jako kdyby k právnímu úkonu nedošlo a jeho účinky - toliko v tomto vztahu - nastaly“.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2474/2003, ze dne 1. 11. 2004.

a) které dlužník učinil v posledních pěti letech v úmyslu zkrátit své věřitele, byl-li takový úmysl druhé straně znám,

b) kterým dlužník v posledních dvou letech zkrátil své věřitele, musel-li být druhé straně znám dlužníkuv úmysl věřitele zkrátit, nebo

c) kterým byl věřitel zkrácen a k němuž v posledních dvou letech došlo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo které dlužník učinil ve prospěch takové osoby, ledaže by druhé straně v době, kdy se právní jednání stalo, dlužníkuv úmysl zkrátit věřitele znám nebyl a ani znám být nemusel.

Speciální úpravu pak nový občanský zákoník přináší pro kupní a směnné smlouvy, při jejichž uzavírání druhé straně muselo být patrné, že jde o mrhání dlužníkovým majetkem. Věřitel se relativní neúčinnosti takovéto smlouvy, zkracující dlužníkuv majetek, a tak snižující šanci na vymožení pohledávky, může dovolat do jednoho roku.

Další speciální úpravou jsou ustanovení § 591 pokrývající bezúplatné převody. V tomto případě se může věřitel dovolat relativní neúčinnosti do dvou let.

Výjimku tvoří:

a) plnění povinnosti uložené zákonem

b) obvyklé příležitostné dary

c) věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel nebo

d) plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti.

V těchto případech se relativní neúčinnosti nelze dovolat vůbec.

Pasivně legitimován je samozřejmě dlužník, ten kdo s dlužníkem jednal nebo kdo měl z jednání přímý prospěch.

Dále dlužníkuv dědic nebo ten, který nabyt vůči právnímu nástupci jmění při přeměně právnické osoby.

V úpravě obsažené v novém občanském zákoníku, věnující se možnosti odporovat dlužníkovu jednání, kterým by neprávem zkrátil věřitele, spatřuji pokrok v ochraně především třetích osob dotčených dlužníkovým jednáním.

Zákoník rozčlenil třetí osoby, jichž se jednání dlužníka týká, a ponechal jako důvod neplatnosti dlužníkovy jednání znalost třetí osoby o nepoctivém úmyslu dlužníka zkrátit věřitele či jen možnost této znalosti.

Pokud byl znám úmysl dlužníka zkrátit věřitele druhé straně, může oprávněný namítnout neplatnost jednání do pěti let.

Pokud druhé straně úmysl dlužníka být znám musel, ale není jisté, že jej znala, může se neplatnosti jednání zkracujícího věřitele oprávněný dovolat do dvou let. Stejně tak do dvou let se může oprávněný dovolat neplatnosti dlužníkovy jednání, kterým byl zkrácen a bylo učiněno mezi dlužníkem a jemu osobou blízkou nebo které učinil dlužník ve prospěch takové osoby. Odporovat však nemůže oprávněný jednání mezi těmito osobami, pokud je prokazatelně jisté, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele druhé straně znám být nemohl.

Do roka lze napadnout kupní a směnou smlouvu, kterou dlužník uzavřel, a druhé straně muselo být nápadné, že jde o mrhání majetkem. Zde lze nalézt paralelu s institutem § 1793.

Bezüplatného právního jednání dlužníka zkracujícího věřitele se může oprávněný dovolat do dvou let. To neplatí pro zákonné plnění, obvyklé dary, věnování prostředků na veřejné účely v přiměřené výši, plnění, kterým dlužník vyhověl mravnímu závazku.

Napadnout neúčinností jednání dlužníka lze i v případech, kdy svým opomenutím či nečinností svůj majetek zkrátil.

Stejně tak se lze dovolat neúčinnosti právního jednání zkracujícího věřitele vůči právnímu nástupci dlužníka při přeměně právnické osoby.

Pokud oprávněný zapíše do veřejného seznamu úmysl dovolat se neplatnosti jednání, které jej zkrátilo, je toto účinné i proti dalším osobám, které by věc, jíž se neplatnost jednání týká, nabyly.

Jako nástroj ochrany práv třetích osob vnímám i možnost věřitele učinit výhradu práva dovolat se neúčinnosti právního jednání dlužníka dle § 593 nového občanského zákoníku, a to ve chvíli, kdy věřitelova pohledávka není ještě vykonatelná. Věřitel tak znemožní dlužníkovi, aby svým jednáním, které by později mohl napadnout, ohrozil třetí osoby a způsobil jim útrapy, které jsou spojené s řízením vyvolaným odpůřčí žalobou. Věřitel musí výhradu oznámit tomu, vůči komu se může neúčinností právního jednání dovolat prostřednictvím exekutora, notáře či soudu. Takto oznámená výhrada nemá možnost fakticky zamezit jednání dlužníka. Ten však nemůže namítat, že jednání, které po výhradě učinil a kterým krátil věřitele, konal v dobré víře či v nevědomosti ohledně zhoršení vymahatelnosti věřitelovy pohledávky. Proto zákon s výhradou spojuje stavění veškerých dob, kterými je limitován věřitel v podání úspěšné odpůřčí žaloby.

7. 1. Odporové spory dle exekučního práva

Samostatným typem třetích osob jsou věřitelé povinného. Jde o věřitele, jejichž pohledávky nejsou kryty exekučním titulem. To znamená, že nejde o oprávněného, a tyto osoby nemohou být účastníky řízení. Přesto osobám, které mají vůči povinnému zajištěnou pohledávku zástavním právem na nemovitosti nebo pohledávku přiznanou rozhodnutím, smírem apod., tedy věřitelům povinného, držícím vykonatelný titul proti povinnému, § 336f zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, umožňuje, aby takovéto pohledávky do řízení přihlásili, a to nejpozději do začátku dražebního jednání.

Tito věřitelé mají pak procesní práva v dražebním jednání, a hlavně se účastní rozvrhu výtěžku exekuce. Proto, aby bylo zabráněno zneužití výše popsaného mechanismu, umožňuje zákonodárce v § 267a povinnému a oprávněnému v exekučním řízení, ale i přihlášeným věřitelům, podat návrh na popření pravosti, výše, pořadí přihlášené pohledávky.

Možnost přihlášení vykonatelné pohledávky do exekučního řízení a vstup dalších subjektů, sledujících svá subjektivní práva, znamená nárůst třecích ploch mezi nimi navzájem. Povinný sleduje zájem zaplatit co nejméně. Oprávnění a přihlášení věřitelé požadují každý sám pro sebe co největší kus z rozvrhu výtěžku. Je proto logické, že zákon umožňuje přezkoumat pravost, výši a pořadí do řízení dodatečně přihlášených vykonatelných pohledávek.

Aktivní legitimaci mají: povinný, oprávnění, dodatečně přihlášení věřitelé.

Pasivní legitimaci pak mají oprávněný a dodatečně přihlášení věřitelé.

Vůči oprávněnému lze však odporovou žalobou namítat jen ty skutečnosti, které nastaly po vzniku exekučního titulu.

Odporové řízení je řízením nalézacím vedené u okresního soudu, který je exekučním soudem v probíhajícím exekučním řízení.

V odporovém řízení soud na návrh určí pravost, výši, skupinu či pořadí odporované pohledávky.

Odporová žaloba může být podána kdykoliv v probíhajícím exekučním řízení až do doby realizace rozvrhu výtěžku.

Pokud některý ze subjektů zjistí, že byl poškozen nepravostí, výši, skupinou či pořadím přihlášené pohledávky až po realizaci usnesení, jímž je určen rozvrh výtěžku, nezbyvá než svá práva bránit žalobou z lepšího práva nebo žalobou na vydání bezdůvodného obohacení, a to i po skončení exekučního řízení.

7. 2. Univerzální ochrana – mimo exekuční řízení

7. 2. 1. Žaloba z lepšího práva a na vydání bezdůvodného obohacení

Účastníci exekučního řízení, a to jak ti řádní – oprávněný a povinný, tak i ti, co přistoupili k řízení jen v nějaké fázi jako přihlášení věřitelé nebo kterákoliv třetí osoba, jíž se řízení dotklo na jejich právech, mohou chránit svá práva, i když zmeškají prekluzivní lhůty, určené k podání návrhu v řízení o vyškrtnutí, popřípadě vyloučení věci, nebo jde o nečinné subjekty, které promeškají valnou část exekučního řízení a je vykonáno usnesení o rozvrhu výtěžku apod.

Jelikož exekuční řízení citelně zasahuje do majetkových poměrů zúčastněných osob, není možné, aby škodu, pocházející z neoprávněných úkonů prováděných během exekučního řízení nebylo možné napravit.

Základní možností je žaloba na vydání bezdůvodného obohacení upravená § 451 občanského zákoníku. Touto žalobou se může kdokoliv domáhat na jiném vrácení bezprávně získaného obohacení na vrub žalobce. Pokud například třetí osoba zmešká lhůty stanovené § 68 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, a jsou tak neoprávněně zpeněženy části jejího majetku, může se domáhat takto získaných peněz na těch osobách, které se na její úkor nespravedlivě obohatily. V tomto případě to je zcela jasně oprávněný, popřípadě jiné osoby profitující z rozvrhu výtěžku exekuce.

Aktivně legitimována je osoba poškozená v průběhu exekučního řízení.

Pasivní legitimaci pak mají osoby profitující z výše zmíněného poškození.

Nejčastěji jsou aktivně legitimovány třetí osoby a pasivně oprávněný. Jen v případě, že by třetí osoba plnila dobrovolně za povinného, a tak by vznikla třetí osobě pohledávka vůči povinnému, byl by aktivně legitimován povinný.

Vzhledem k tomu, že jde o univerzální žalobu hmotného práva, nelze omezit výčet subjektů aktivně či pasivně legitimovaných.

Soud v řízení rozhodne o existenci bezdůvodného obohacení, jeho výši a povinnosti žalovaného toto obohacení vydat žalobci nebo jej kompenzovat.

Úprava institutu bezdůvodného obohacení je hmotně právní a lze ji nalézt v občanském zákoníku hlavně čtvrté – závazky z jiných právních důvodů, oddíl první § 2991 a následující.

7. 2. 2. Spory z lepšího práva

Důvodem sporu z lepšího práva je také poškození osoby účastnící se alespoň části exekučního řízení nebo třetí osoby v exekučním řízení na vrub jiného subjektu. Toto poškození má základ ve špatném posouzení práva, na jehož základě subjekt čerpal nějaký profit. Typicky jde o subjekty účastnící se na rozvrhu výtěžku exekuce. Výše jejich podílu určeného usnesením o rozvrhu výtěžku je založena na druhu a povaze jejich práva, jenž bylo nositelem pohledávky vůči povinnému. Pokud je právo oprávněného subjektu zařazeno do jiné skupiny, mění se tak právní postavení subjektu a tím i jeho podíl na výtěžku z exekuce. Pokud se dotčený subjekt nebránil proti bezpráví v rámci exekučního řízení, neznamená to, že ztratil šanci domoci se svého práva¹¹⁸. Možností je právě spor z lepšího práva, zahájený na základě žaloby § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Může jít i o jiné situace, které lze tímto sporem řešit. Například neuplatnění odporu dle § 267a.

Aktivně legitimován je subjekt, který byl zkrácen na výtěžku z exekuce na vrub jiného subjektu.

Pasivně je pak legitimován oprávněný či jiný přihlášený věřitel.

Žalobce ve sporu prokazuje svou právní pozici v exekučním řízení s tím, že poukazuje na to, že byl znevýhodněn oproti jiným subjektům, a projevilo se to hlavně menším podílem na výtěžku z exekuce než mu doopravdy náleží. Tvrdí, že byl krácen a znevýhodněn oproti žalovaným, kteří byli naopak neoprávněně zvýhodněni, a to právě na úkor žalobce. Žalování se pak snaží prokázat, že dostali jen tolik, kolik jim právem náleží.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4531/2008, ze dne 14.1.2009.

Závěr

V textu své práce jsem se snažil o popis vzniku institutu ochrany práv třetích osob, jeho postupného vývoje, začlenění do právního řádu naší země a jeho krystalizace až po současnou podobu, kterou lze spatřit v účinných právních předpisech právního řádu České republiky.

Požadavek na ochranu práv třetích osob je spjat se stupněm sociální a právní vyspělosti recipientů práva na daném území. Tato sociální a právní vyspělost však musí být vnímána a měřena skrze kritéria humanismu a obecné equity.

Je přirozené, že ve společnostech nejprve vznikl požadavek vymahatelnosti práva ve jménu zásady *pacta sunt servanda*. Věřitelé tvořili vždy podstatnou složku elit, a tedy jejich zájem byl zájmem společnosti na všeobecném ekonomickém rozvoji. Společenská poptávka po ochraně práv povinných subjektů byla sice vyslovována mnoha hlasy, ale daleko menší silou. Byla vyslyšena jen z důvodu touhy elit po ekonomickém růstu, tedy jistém bohatnutí.

Teprve mnohem později na základě vyšší úrovně bohatství, distribuovaného mezi širší vrstvy obyvatel, a pod tlakem narůstající všeobecné vzdělanosti a rozvoje humanitních filozofií se počal objevovat požadavek spravedlnosti, přiměřenosti a ochrany práv různých znevýhodněných skupin společnosti.

Trvalo staletí než se institut ochrany práv třetích osob stal pevnou součástí právních rádu vyspělých zemí. Tedy zemí, jejichž právní řády stavějí na teoretickém konstrukt moderního právního státu.

Myslím, že je důležité si uvědomit, že přes veškeré nedostatky, které našemu právnímu rádu vyčítám či spatřuji v aplikaci práva, ať již na území naší republiky či v okolních státech, je míra uplatnění institutu ochrany práv třetích osob důkazem o smysluplném pozitivním směřování aplikace právní teorie postavené na principech práva přirozeného, a to hlavně všeobecné equity.

Nelze však na problematiku ochrany práv třetích osob v exekučním řízení pohlížet jen optikou glorifikace společenského vývoje. Přes veškeré úspěchy, které na poli ochrany práv třetích osob náš právní řád v poslední době zaznamenal, je zde i mnoho nedostatků, nedokonalostí či sporných míst, která zaslouží, abych je na závěr své práce systematicky shrnul a tak se pokusil ukázat směr pro právo *de lege ferenda*.

Vývoj exekučního práva především po roce 1989 je zatížen tlakem ekonomické transformace společnosti a opožděnou transformací právního řádu, sociálního systému,

hledáním konsensu na poli etiky¹¹⁹ a dobrých mravů. Tento nevyvážený proces jednoznačně určil směr vývoje exekučního práva.

Původně ne zcela efektivní úprava části šesté zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v praxi ledabyle aplikována přetíženou státní mocí v podobě soudních vykonavatelů, nedokázala zaručit vymahatelnost práva na úrovni požadované jak místními, tak především zahraničními subjekty podnikatelského sektoru. Nízká úroveň naplnění zásady *pacta sunt servanda* byla kritizována i orgány Evropského společenství v přístupových rozhovorech na konci devadesátých let. Receptem na změnu této situace měl být do praxe uvedený exekuční řád¹²⁰. Pokud si uvědomíme, že hlavním motivem jeho vzniku a aplikace byla snaha zajistit věřitelům snadnou vymahatelnost práva, musím přiznat, že šlo alespoň v prvních letech jeho účinnosti o nástroj efektivní¹²¹. Myslím, že předčil očekávání svých zadavatelů i široké veřejnosti. Bohužel se ukázalo,¹²² že tvorba právních předpisů efektivně řešících úzký společenský či hospodářský jev není v celospolečenském měřítku prospěšná.

Na negativním obraze, který se k exekučnímu právu brzy přiřadil, se podepsala i tendence nepodnikatelských elit maximálně zneužít nedokonalostí nového právního odvětví a právě na těchto mezerách právního řádu *de lege lata* a pravidel obecné morálky postavit své podnikatelské záměry.

¹¹⁹ Etický kodex Exekutorská komora ČR přijala a uvedla tak v účinnost až usnesením sněmu Exekutorské komory ČR ze dne 28. 2. 2006. Citováno z: *Věstník Exekutorské komory ČR* [online]. [cit. 27. 8. 2016]. Dostupné z: www.ekcr.cz/admin/.../VĚSTNÍK%20EK%20ČR%2031.12.2010.pdf.

¹²⁰ V důvodové zprávě k zákonu č. 120/2001 Sb., exekučnímu řádu, se k tomu praví: „*Současný neutěšený stav při vymáhání práva v naší zemi může vést nejen ve ztrátu důvěry v soudy, ale i v základy právního státu vůbec a ve svém důsledku vede k hledání praktických možností, jak vymoci oprávněnou pohledávku jinou než zákonnou cestou. (...) Přenosem některých pravomocí státu (soudů) na exekutory, při zachování pravomoci soudů i v této oblasti, dojde na základě tohoto zákona k odlivu části agendy, dosud vykonávané výlučně soudy, na nově ustavované soudní exekutory. Soudům se tím umožní soustředit převážnou část jejich potenciálu na nalézací řízení, v němž je jejich úloha nezastupitelná.*“ Citováno z: *Sněmovní tisk 725/0. Návrh zákona o soudních exekutorech*. [online] [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=725&ct1=0>

¹²¹ Dle statistik zveřejněných Exekutorskou komorou ČR se úspěšnost exekučních řízení ukončených vymožením pohledávky pohybuje do roku 2009 přibližně na 30 %. V pozdějších letech je patrný mírný pokles, způsobený patrně vyčerpáním chronických dlužníků, hospodářskou krizí apod. Citováno z: *Statistiky*. [online]. [cit. 18. 10. 2016]. Dostupné z: www.ekcr.cz.

¹²² Důvodová zpráva k zákonu č. 164/2015 Sb.: „*Bezprostředně po začátku působení soudních exekutorů se dle statistik zvyšovala úspěšnost vymáhání dlužných částek od povinných. Až postupem doby začaly na světlo vyplouvat některé postupy soudních exekutorů, resp. jejich vykonavatelů, které byly často minimálně na hraně se zněním zákona. Nerespektování majetku třetích osob (např. rodičů), vyhrožování, násilné zabavování věci z exekuce vyloučených jsou jen některé příklady, které nejsou ojedinělým námětem televizních zpráv.*“ Citováno z: *Důvodová zpráva k zákonu 164/2015 Sb.* [online]. [cit. 25. 8. 2016]. Dostupné z: <http://www.duvodovazprava.cz/home.php/posts/2334>.

Související:

NÁLEZ Ústavního soudu. [online]. [cit. 25. 8. 2016]. Dostupné z: nalus.usoud.cz/Search/GefText.aspx?sz=pl-25-12; Dluhy mají držitele, dlužníci zas věřitele. [online]. [cit. 24. 8. 2016]. Dostupné z: milanzeleny.com/cs-CZ/stranky/1/-/0/56/dluhy-veritele; Exekuce jsou v módě, samy ale nic nevyřeší. [online]. [cit. 24. 8. 2016]. Dostupné z: blog.aktualne.cz/blogy/martin-simacek.php?itemid=11898.

Aplikace exekučního řízení, prováděná v tomto duchu, vedla k celospolečenské kritice, a ta vyústila v sérii novel, které znamenaly i zakotvení institutu ochrany práv třetích osob v komplexu mnoha nástrojů vzájemně provázaných, zvyšujících úroveň ochrany slabší strany a zamezujících zneužití práva za účelem získání mnohdy zcela nemorálního ekonomického profitu.

Myslím, že jedním z problematických míst nové úpravy exekučního práva bylo nedostatečně regulované zavedení zcela nového subjektu do praxe, a to soudních exekutorů. Domnívám se, že zákonodárce byl veden slepou vírou ekonomického fundamentalismu v prozřetelnost ruky trhu. Soudní exekutor byl zcela novým pojmem, a to jak v právní, tak podnikatelské praxi. Vzhledem k tomu, že náplní jeho činnosti bylo nakládání s majetkovými hodnotami, a to za zcela specifických až hraničních podmínek, je retrospektivně pochopitelné, že někteří z nich pochopili výkon funkce jako druh podnikání *sui generis* a kreativně rozvíjeli možnosti neupravené zákonem¹²³.

Víru ve spravedlivé rozhodování o kárných proviněních soudních exekutorů zajistilo jeho vynětí z pravomoce Exekutorské komory ČR a převedení do pravomoci Nejvyššího správního soudu ČR zákonem č. 183/2009 Sb., který tak novelizoval zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věci soudců a státních zástupců.¹²⁴

Zákon č. 183/2009 byl první podstatnou novelou zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, která se zaměřila na zvýšení ochrany práv účastníků řízení, ale v širším smyslu i ochranu práv třetích osob.

Mimo již zmíněné přenesení pravomoci rozhodovat o kárných žalobách na soudní exekutory zákon 183/2009 Sb. zpřísnil proces výběru exekutorských kandidátů a jejich jmenování soudními exekutory, a to tak, že jmenování soudních exekutorů do úřadu, jejich odvolávání a výběrové řízení podle § 10 zákona č. 120/2001 Sb. provádí pouze ministr spravedlnosti bez součinnosti Exekutorské komory¹²⁵.

Zákon č. 183/2009 Sb. novelizoval § 7 zákona č. 120/2001 Sb. a posílil dohled nad činností soudních exekutorů tím, že jej svěřil také předsedovi okresního soudu, který soudního exekutora jmenoval, nebo do jehož okresu spadá.

¹²³ Do roku 2009 bylo Exekutorské komoře ČR podáno 151 kárných žalob na soudní exekutory v souvislosti s jejich exekuční činností. Citováno z: *Závěrečná analýza*. [online]. [cit. 10. 11. 2016]. Dostupné z: jinepravo.blogspot.com/.../iuridicum-remedium-zaverecna-analyza.html.

¹²⁴ Citováno z: *NSS: Kárné senáty prořízení ve věcech soudních ustanoveny*. [online]. [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/NSS-Karne-senaty-pro-rizeni-ve-vecech-soudnich-exekutoru-ustanoveny/art/437?tre_id=135 nebo *Kárné řízení ve věci soudních exekutorů*. [online]. [cit. 29. 8. 2016]. Dostupné z: www.ekcr.cz/admin/priloha/04-2010_Komorni_listy.pdf.

¹²⁵ Citováno z: *Důvodová zpráva*. [online]. [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&fileID=5476.

Na tyto změny pak navázala novela exekučního řádu ze stejného roku, zákon č. 286/2009 Sb., který mimo jiné zvýšil úroveň ochrany práv povinného i třetích osob.

V § 35 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, jasně vymezil zahájení exekučního řízení – den, kdy návrh došel exekutorovi – a možnost provádět exekuci – udělením pověření soudu k jejímu provedení.

§ 38 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, zpřesnil náležitosti exekučního návrhu. Zvýšení ochrany práv třetích osob spatřuji v tomto případě v odstavci 2, který požaduje přiložení ověřeného exekučního titulu s vyznačením data vykonatelnosti.

Nově je také stanovena přiměřenost exekuce na finanční plnění, a to v § 58 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, který stanovuje rozsah zajištění majetku jen do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím a pravděpodobných nákladů exekuce.

§ 66 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, stanovuje zákaz zajištění nosiče dat, na který povinný pořídil záznam provádění exekuce.

§ 66 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb. vymezuje formální náležitosti umožňující exekuci nemovitého majetku.

§ 68 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, zavádí mechanismus vyškrtnutí věci ze soupisu, a podstatným způsobem tak upravuje ochranu práv třetích osob.

Výraznou změnu na poli ochrany práv třetích osob znamenal až rok 2013, a to díky prosazení novely z dílny Aliance proti dluhům, jejímiž členy bylo Ministerstvo spravedlnosti, zástupci advokátní a exekutorské komory a zástupci odborné veřejnosti¹²⁶.

Zákon č. 396/2012 Sb. omezil dvojkolejnost výkonu rozhodnutí a exekučního řízení tím, že vymezil možnost nemajetkové nároky vymáhat nadále jen soudem, tedy výkonem rozhodnutí.

Zákon č. 396/2012 Sb. upravil používání označení exekutor a od něho odvozené tvary tak, že jejich použití vyhradil pouze pro činnosti soudních exekutorů a exekutorských úřadů upravených zákonem č. 120/2001 Sb. Zavedl požadavek přiměřenosti a vyloučil možnost hrubého nepoměru v případě zamezení dispozice s majetkem vzhledem k výši vymáhané pohledávky¹²⁷.

§ 46 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, stanovuje soudnímu exekutorovi povinnost postupovat při exekuční činnosti rychle a účelně a přitom dbát ochrany práv účastníků řízení i třetích osob.

¹²⁶ Citováno z: *Aliance proti dluhům*. [online]. [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.google.cz/url?url=http://www.rozvojprogramu.cz/aliance-proti-dluhum&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwiJoKu45szNAhVCuhQKHTOLDdQQFggbMAA&usq=AFQjCNGyXdJVIZmME_RYzlgNEHZ1uGd90A.

¹²⁷ § 44 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Dále nutnost počkat s prodejem sepsané věci až do konce řízení o vyškrtnutí ze soupisu, popřípadě řízení o excindační žalobě před soudem. Novela také zavedla možnost slučovat exekuce¹²⁸ k jednomu exekutorovi a tak snížila náklady, které plynuly povinnému z množství samostatně vedených exekucí. Došlo i k zostření kontroly práce exekutorů, a to jak ze strany komory, tak Ministerstva. Exekutor nesmí nadále používat soukromých účtů k vymáhání pohledávek¹²⁹. Také byly zrušeny exekutorské zápisy.

Dále bylo umožněno pořizovat záznam činnosti exekutora, především ve fázi soupisu a odebírání sepsaných věcí¹³⁰. Byla zavedena poučovací povinnost exekutora o nástrojích obrany pro třetí osoby a povinného¹³¹.

Zřizuje se neveřejný rejstřík exekucí¹³², který spravuje Ministerstvo spravedlnosti.

Z pohledu práv třetích osob je důležitá změna týkající se soupisu a prodeje movitých věcí¹³³, dále možnost dražit družstevní podíl za tržní cenu a stejně tak podíl v obchodních společnostech. Je upraveno předkupní právo družstevníků a společníků¹³⁴.

§ 267 zákona č. 99/1963 Sb. byl doplněn o odstavec 3, který taxativně vyjmenovává práva k majetku, nepřipouštějící výkon rozhodnutí – exekuci.

Novela obsažená v zákoně č. 396/2012 Sb. vyjasnila definici institutu společného jmění manželů v hmotněprávní a procesněprávní úpravě. Došlo tak k možnosti exekovat mzdu či plat a také bankovní účty manžela povinného.

Je zaveden nový způsob nepřímé exekuce, a to pozastavením řidičského oprávnění, které má napomoci vymáhání dlužného výživného na nezletilé děti¹³⁵.

Další významnou novelou exekučního řádu je zákon č. 303/2013 Sb., který upravuje hlavně terminologii v souvislosti s rekodifikací občanského práva.

Pro exekuční řízení je důležitá změna § 42 zákona č. 120/2001 Sb. a § 262a zákona č. 99/1963 Sb., která umožnila exekuci majetku patřícího do společného jmění manželů i v případě dluhu, který vznikl pouze jednomu z manželů v době trvání manželství nebo dokonce i před uzavřením manželství. Pro exekuční řízení se do společného jmění manželů zahrnuje i majetek, který z něj byl soudním rozhodnutím o zúžení nebo zrušení společného jmění manželů vyňat. Jde o nesystematickou změnu, znamenající rozpor ve výkladu hmotněprávních pravidel a procesněprávních pravidel. „Procesněprávní úprava v občanském

¹²⁸ § 37 odst. 3 a 4 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹²⁹ § 46 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹³⁰ § 325b odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹³¹ § 68 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹³² § 35a a § 35b zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹³³ § 68 odst. 5 až 7 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹³⁴ § 320a a § 320a, b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹³⁵ § 71a zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

soudním řádu a exekučním řádu jako by umožňovala větší rozsah exekučního postihu majetku patřícího do společného jmění manželů než úprava hmotněprávní, obsažená v občanském zákoníku.¹³⁶

Na tuto situaci reagovala expertní skupina Ministerstva spravedlnosti ČR svým výkladovým stanoviskem, které se snaží o sjednocený pohled na danou problematiku¹³⁷. Bohužel nejde o přímo závazný předpis, a tak se situace manželů povinných v roli třetích osob výrazně zlepšit nemůže.

Zákonodárce na daný stav reagoval další novelou exekučního řádu a občanského soudního řádu, vydanou ve Sbírce zákonů pod číslem 139/2015 Sb.

Exekutoři jsou povinni zjišťovat existenci smluv upravujících společné jmění manželů, a to před vydáním exekučního příkazu¹³⁸. Jsou povinni tyto smlouvy respektovat vždy, pokud byly uzavřeny před vznikem vymáhaného závazku¹³⁹. Účet manžela povinného je součástí společného jmění manželů¹⁴⁰.

Pokud je exekucí postiženo společné jmění manželů pro vydobytí závazku jednoho z manželů, je i druhý manžel účastníkem řízení s právem podat návrh na zastavení exekuce¹⁴¹.

Poslední novelou exekučního řádu je zákon 164/2015 Sb., který do oblasti ochrany práv třetích osob přináší zpřesnění výkladových pravidel, především úpravou § 322 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, jenž se věnuje věcem nepodléhajícím exekuci. Věci jsou vyloučeny na základě stávajícího principu – ty, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých nebo své rodiny. Je rozšířen výčet věcí a zpřesněn výklad pojmů.

Tato poslední novela stanovila pořadí způsobů provádění exekuce v § 58 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Novinkou je ochrana bydliště povinného v § 336i zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

Nově vznikla povinnost exekutorům, nejen strpět, ale i zajistit audiovizuální pořízení záznamu postupu při mobiliární exekuci¹⁴².

¹³⁶ Citováno z: PETRUŠOVÁ, Miroslava: *Společné jmění manželů po novele exekučního řádu a občanského soudního řádu schválené Poslaneckou sněmovnou PČR dne 1. 4. 2015* [online]. [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-jmeni-manzelu-po-novele-exekucniho-radu-a-obcanskeho-soudniho-radu-schvalene-poslaneckou-snemovnou-pcr-dne-142015-97622.html>.

¹³⁷ Citováno z: *Výkladové stanovisko č. 9 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 7. 6. 2013.* [online]. [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko-09.pdf.

¹³⁸ § 42 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹³⁹ § 42 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁴⁰ § 42 odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁴¹ § 36 odst. 2 a § 55 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Výčet novel ukazuje na postupnou snahu zákonodárce změnit situaci třetích osob v exekučním řízení. Ze stručného popisu těchto novel je patrné, že se jedná o dílčí, často okrajové, nikoliv systematické kroky. V každém případě však jde o zvýšení ochrany práv třetích osob v exekučním řízení, a tak i o postupné nastolování spravedlnosti v této oblasti právního řádu.

V současné době považuji za jedinou oblast exekučního práva, hodnou komentáře z pohledu ochrany práv třetích osob, exekuci movitých věcí. Domnívám se, že celý mechanismus upravující tzv. mobiliární exekuci je zastaralý a nevyhovuje obecné spravedlnosti, a tedy ani zákonnému požadavku, aby exekucí byl postižen jen majetek povinného¹⁴³. O důvodech tohoto požadavku jsem toho napsal v práci již dost, a tak jen poznamenám, že třetí osoba nemá se závazkem povinného s oprávněným nic společného, přesto se může stát její majetek předmětem exekuce, a jí nezbyvá nic jiného, než využít nástrojů obrany. Myslím, že v celém mechanismu je několik sporných bodů, ke kterým se stručně vyjádřím.

1. § 325a zákona č. 99/1963 Sb. používá i neurčitý pojem „místnosti“.
2. § 326 zákona č. 99/1963 Sb. a § 66 zákona č. 120/2001 Sb. umožňují využití zákonné domněnky, že majetek ve zmíněných místnostech je majetek povinného.
3. Majetek třetích osob nacházejících se v oněch místnostech je tak chráněn systémem nástrojů ochrany a obrany, které jsou však podřízeny povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní, a tedy nutnosti unést důkazní břemeno třetí osobou¹⁴⁴.

Další diskuse o změně exekučního práva z pohledu povinného, ale i třetích osob, by mohla proběhnout v otázce stanovení ceny a prodeje. Je zajisté správné, že povinný splní závazek vůči oprávněnému. Zdá se mi však diskutabilní, do jaké míry je nutné, aby na tomto plnění tratil. Je jisté, že ztrátou povinného jsou postiženy i třetí osoby, které se podílejí na jeho životní úrovni.

Vzhledem k procesní efektivitě provádí odhad ceny vykonavatel exekutora při soupisu¹⁴⁵. Vykonavatel je při odhadování vázán svou stavovskou ctí a zkušeností. Je ze zákona povinen sepsat tolik věcí, aby jejich prodejem bylo možné uspokojit pohledávku oprávněného¹⁴⁶. Za sporné považuji i možnost prodeje věcí v souborech¹⁴⁷. Dle dražebního portálu¹⁴⁸

¹⁴² § 325b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁴³ § 36 odst. 3, § 40, § 42 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁴⁴ § 79 a následující zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁴⁵ § 328 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁴⁶ § 326 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁴⁷ § 328b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁴⁸ [online]. [cit. 29. 8. 2016]. Dostupné z: <https://www.exdrazby.cz/>.

Exekutorské komory ČR lze vytvářet soubory věcí z jedné domácnosti – patrně totiž tvoří hospodářský celek. Nejnižší podání tvoří 1/3 rozhodné ceny¹⁴⁹ – tedy odhadu provedeného vykonavatelem.

Lze namítnout, že zákon umožňuje i možnost, kdy část majetku nebo i majetek celý zpeněží povinný a z výtěžku uhradí pohledávku s příslušenstvím vůči oprávněnému a náklady exekuce¹⁵⁰. Nemyslím, že by šlo o běžný a snadný postup. Povinní se o takové možnosti většinou ani nedovědí. Musí s ní souhlasit exekutor a i oprávněný. Zpeněžení je možné za cenu obvyklou, nestačí ale pouze odhad, nýbrž je nutné zjištění znaleckým posudkem. I proto je jisté, že lze tuto možnost využít jen v omezených případech; právě z tohoto důvodu by však exekutorovi měla být uložena povinnost o této možnosti informovat vždy.

Myslím, že společenská diskuse o dalším vývoji exekučního práva zdaleka neskončila. Ale již dnes je patrné, že institut soudních exekutorů pevně zakotvil v právním řádu ČR. Ke zmírnění negativních dopadů exekucí a jejich počtu pozitivně přispěly i změny v ostatních oblastech právního řádu, jako například novela zákona o spotřebitelských úvěrech nebo rozšíření dohledu ČNB nad veškerými subjekty podnikajícími v oblasti zápůjček. Je však jisté, že vysoký počet domácností potýkajících se s exekucemi je společensky nežádoucí jev, který zvyšuje společenskou nerovnost, je jedním ze stavebních kamenů sociálního vyloučení apod. Proto je nutné pohlížet na exekuční právo v kontextu celkového společenského blaha. Jeho změny by měly být výsledkem spolupráce odborníků z více oborů, nejen právní vědy.

¹⁴⁹ § 329 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

¹⁵⁰ § 44a odst. 4 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

NSS – Nejvyšší správní soud

OSN – Organizace spojených národů

SJM – Společné jmění manželů

Sp. zn. – spisová značka

Listina – Listina základních práv a svobod

Seznam použité literatury a pramenů:

Právní předpisy

Zákon č. 79/1896 ř. z., o řízení exekucním a zajišťovacím (exekuční řád)

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Ústavní zákon 57/1946 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety presidenta republiky

Zákon č. 142/1950 Sb., o konaní v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok)
vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (1964-2013)

Zákon České národní rady č.128/1990 Sb., o advokacii

Předpis č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů

Zákon č. 233/1995 Z.z., o soudních exekútoroch a exekúčnej činnosti (Exekučný poriadok)

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

Zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 164/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách)

Usnesení předsednictva České národní rady 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky

Vyhláška exekutorské komory ek 02/1995 Sb.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 329/2008 Sb., o centrální evidenci exekucí

Judikatura

Rozhodnutí Ústavního soudu us. 290/2005 Sb.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. 31 Cdo 1704/98

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4473/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2610/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2730/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. 26 Cdo 2667/2014

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23.4.2003, č.j. 58 Co 71/2003-47

Rozsudek Nejvyššího soudu z roku 1938, sp. zn. RCF-I134/38

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2474/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1578/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2009, sp. zn. 28 Cdo 4531/2008

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 22.10.2002, č.j. 19 C 72/2002-27

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2635/99

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 366/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4525/2014

Knižní publikace

BĚLOVSKÝ, Petr, FALADA, David, SKŘEJPEK, Michal. *Případy římského praetora*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, ISBN 978-80-86920-18-4.

BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, a kol. *Občanský soudní řád s komentářem*, Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-107-9.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné I-III*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, ISBN 978-80-7357-466-6.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné I-III*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 978-80-7478-325-8.

KINCL, Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-031-1.

KURKA, Vladimír. *Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce*. Praha: ASPI, 2005, ISBN 80-7357-054-8.

MACHIARELLI, Niccolò. *Vladař*. Praha: XYZ, 2012, ISBN 978-80-7388-693-6.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo – systém a instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-334-6.

VÁŽNÝ, Jan. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935.

WINTEROVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní* (6. vydání), Praha: Linde, 2011, ISBN 978-80-7201-842-0.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první. (7., aktualiz. a doplň. vydání)*, Praha: Linde, 2014, ISBN 978-80-7201-940-3.

Články v periodikách

MAISNEROVÁ ml., Katarína. *Rovnost účastníků v exekučním řízení v roce 2014*. ASPI Bulletin advokacie, Praha: ASPI, 2014.

Rozhovor s bývalou náměstkyní Ministerstva spravedlnosti ČR, Hanou Marvanovou. Parlamentní listy ze dne 5. 6. 2014.

Online zdroje

Aliance proti dluhům. [online]. [Cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z:

http://www.google.cz/url?url=http://www.rozvojprogramu.cz/aliance-proti-dluhum&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwiJoKu45szNAhVCuhQKHTOLDdQQFggbMAA&usg=AFQjCNGyXdJVIZmME_RYzlgNEHZ1uGd90A.

Důvodová zpráva. [online]. [Cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z:

www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=5476.

Důvodová zpráva k zákonu 164/2015 Sb. [online]. [cit. 25. 8. 2016]. Dostupné z:

<http://www.duvodovazprava.cz/home.php/posts/2334>.

<https://www.exdrazby.cz/>.

JANOVEC Michal, JANOVCOVÁ Magdaléna. *Janovec & Janovcová. Advokátní kancelář.*

O nás. Zájmová samospráva. [online]. [cit. 27. 5. 2016]. Dostupné z:

<http://www.akjanovec.cz/Poradna/Clanky/Zajmova-samosprava>.

Kárné řízení ve věci soudních exekutorů. [online]. [cit. 29. 8. 2016]. Dostupné z:

www.ekcr.cz/admin/priloha/04-2010_Komorni_listy.pdf.

KASÍKOVÁ, Martina. *Exekuční řád. Komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. BECK, 2013, ISBN

978-80-7400-476-6. Citováno z: FIALA, Vojtěch. *98413. K přiměřenosti exekuce.* [online].

[cit. 20. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-primerenosti-exekuce-98413.html>.

NÁLEZ Ústavního soudu. [online]. [cit. 25. 8. 2016]. Dostupné z:

nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-25-12.

NSS: Kárné senáty prořízení ve věcech soudních ustanoveny. [online]. [Cit. 12. 11. 2016].

Dostupné z: http://www.nssoud.cz/NSS-Karne-senaty-pro-rizeni-ve-vecech-soudnich-exekutoru-ustanoveny/art/437?tre_id=135.

PETRUŠOVÁ, Miroslava: *Společné jmění manželů po novele exekučního řádu a občanského soudního řádu schválené Poslaneckou sněmovnou PČR dne 1. 4. 2015* [online]. [cit. 12. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-jmeni-manzelu-po-novele-exekucniho-radu-a-obcanskeho-soudniho-radu-schvalene-poslaneckou-snemovnou-pcr-dne-142015-97622.html>.

Sněmovní tisk 725/0. Návrh zákona o soudních exekutorech. [online]. [cit. 12. 11. 2016] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=725&ct1=0>.

Statistiky. [online]. [cit. 18. 10. 2016]. Dostupné z: www.ekcr.cz.

ŠIMÁČEK, Martin. *Exekuce jsou v módě, samy ale nic nevyřeší.* [online]. [cit. 24. 8. 2016]. Dostupné z: blog.aktualne.cz/blogy/martin-simacek.php?itemid=11898.

Věstník Exekutorské komory ČR [online]. [cit. 27. 8. 2016]. Dostupné z: www.ekcr.cz/admin/.../VĚSTNÍK%20EK%20ČR%2031.12.2010.pdf.

Výkladové stanovisko č. 9 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 7. 6. 2013. [online] [Cit. 12. 11. 2016] Dostupné z: obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko-09.pdf.

Závěrečná analýza. [online]. [cit. 10. 11. 2016]. Dostupné z: jinepravo.blogspot.com/.../iuridicum-remedium-zaverecna-analyza.html.

ZELENÝ, Milan. *Dluhy mají držitele, dlužníci zas věřitele.* [online]. [cit. 24. 8. 2016]. Dostupné z: milanzeleny.com/cs-CZ/stranky/1/-/0/56/dluhy-veritele.

Ostatní zdroje

KASÍKOVÁ, Martina. Přednáška k novele exekučního řádu ze dne 4. 2. 2010 v Praze.

Abstrakt

Diplomová práce obsahuje historický přehled vzniku a vývoje institutu ochrany práv třetích osob v exekučním řízení. V této části je kladen důraz na dobu Římské říše a pak je sledován vývoj od 19. století do dnešní doby.

Stěžejní část práce se zaměřuje na popis současného stavu exekučního řízení ve smyslu zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, jeho postavení v právním řádu ČR, základní zásady tohoto řízení a to vše ve vztahu k ochraně práv třetích osob v exekučním řízení. Rozděluje třetí osoby na jednotlivé skupiny a popisuje jejich práva a povinnosti vyplývající z právní úpravy. Soustřeďuje se na popis prostředků ochrany a obrany. V závěru poskytuje přehled nejdůležitějších novel exekučního práva ve vztahu k tématu.

Abstract

The thesis contains a historical overview of the origin and development institute of protection of the rights of third parties in enforcement proceedings. In this section, the focus is on the period of the Roman Empire and then follows the development from the 19th century until today.

The fundamental part of the work focuses on the description of the current state of enforcement proceedings under the Act no. 120/2001 Coll. The Executors and Execution, his status in the legal order of the Czech Republic, the basic principles of management and everything in relation to the protection of the rights of third parties in enforcement proceedings. Distributes third party to various groups and describes their rights and obligations under the legislation. It focuses on the means of protection and defense. In conclusion provides an overview of the most important novels enforceable rights in relation.

Klíčová slova

exekuční řízení, třetí osoby, ochrana práv, obrana práv

Keywords

Enforcement proceedings, Third party, Protection of rights, Defense of rights